

T.C
DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**TÜRK DİZİLERİNDE KADIN ve ERKEK
KARAKTERLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ÖZELİNDE
TEMSİLİ:
“KIZILCIK ŞERBETİ” ve “ÖMER” DİZİLERİ ÖRNEĞİ**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
ESRA BERK

İstanbul, 2024

T.C
DOĞU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**TÜRK DİZİLERİNDE KADIN ve ERKEK
KARAKTERLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ÖZELİNDE
TEMSİLİ:
“KIZILCIK ŞERBETİ” ve “ÖMER” DİZİLERİ ÖRNEĞİ**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
ESRA BERK
202291040008
0009-0003-0627-7350

Danışman
Doç. Dr. Burcu GÜMÜŞ

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: “Kızılıcık Şerbeti” ve “Ömer” Dizileri Örneği ” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Esra BERK

03/06/2024

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Doküman No	FR.1.26
Yürürlük Tarihi	1.11.2017
Revizyon Tarihi	4.12.2020
Revizyon No	2
Sayfa	1 / 1

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Tarih: 10.06/2024

Anabilim/Anasanat Dalı

: İLETİŞİM BİRLİKLERİ

Öğrencinin Adı Soyadı

: ESRA BEK

Öğrenci No

: 202291040008

Tez Danışmanının Adı Soyadı

: Doç. Dr. Burcu Gümüş

İkinci Tez Danışmanının Adı Soyadı

:

Tezin Başlığı

: Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özerinde Temsili: "Kızlık Serbeti" ve "Ömer" Dizileri Örneği

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 32.Maddesi uyarınca yapılan değerlendirmeler sonunda;

☒ tezin kabul edilmesine

☐ tezde düzeltme verilmesine

☐ tezin reddedilmesine

oy birliği / oy çokluğu ile karar verilmiştir. Gereği için arz olunur.

Danışman Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

Anabilim/Anasanat Dalı Başkanı Onayı:

Doğuş Üniversitesi ("Üniversite") olarak kişisel verilerinizin güvenliği hakkında azami hassasiyet göstermekteyiz. Üniversite olarak, Üniversite ile ilişkili tüm şahıslara ait her türlü kişisel verinin 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ("KVKK")'na uygun olarak işlenmesine ve gizliliğinin sağlanmasına büyük önem vermekteyiz. Anayasa m.20/3 ile tanıyan "kişisel verilerinizin korunmasını isteme" hakkınızın bilinciyle olarak, KVKK kapsamında tanımlı "Veri Sorumlusu" sıfatıyla, kişisel verilerinizi mevzuata uygun şekilde işlemekteyiz. Daha geniş açıklama için Doğuş Üniversitesi <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

As Doğuş University ("University"), we show maximum sensitivity about the security of your personal data. As a university, we attach great importance to the processing and confidentiality of all personal data of all individuals associated with the University in accordance with the Law No. 6698 on Protection of Personal Data ("KVKK"). Being aware of your right to "ask for the protection of your personal data" recognized by the constitution article 20/3, as "Data Controller" defined within the scope of KVKK, we process your personal data in accordance with the legislation. For a broader explanation you can visit <https://www.dogus.edu.tr/hakkimizda/kisisel-verilerin-korunmasi>

hakkımızda: about us kişisel-verilerin-korunmasi: protection of personal data

(Form No: FR-001, Revizyon Tarihi:30.09.2016, Revizyon No:00)

Adı ve Soyadı : Esra BERK
Danışmanı : Doç. Dr. Bucu Gümüş
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans Tezi – 03.06.2024
Alanı : İletişim Bilimleri
Anahtar Kelime : Toplumsal cinsiyet, kadın temsili, erkek temsili, Kızılılık Şerbeti, Ömer

ÖZET

TÜRK DİZİLERİNDE KADIN ve ERKEK KARAKTERLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ÖZELİNDE TEMSİLİ: “KIZILCIK ŞERBETİ” ve “ÖMER” DİZİLERİ ÖRNEĞİ

Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun bireyler üzerinde ve doğal olarak toplum üzerinde yoğun bir etkisi olduğu araştırmalar tarafından ortaya konmaktadır. Bu bağlamda medyanın hem toplumu ve toplumun yapısını etkilediği hem de toplumun yapısından etkilendiği kuramcılar tarafından ortaya konmuştur. Toplumsal cinsiyet özelinde televizyonda sunulan erkek ve kadın temsilleri izleyicilerin ileriki yaşamlarında bir kadından ve bir erkekten beklentilerini şekillendirmekte ve algılarını etkileyebilmektedir. Son birkaç yıldır televizyonda yayınlanan yerli dizilere bakıldığında “muhafazakâr” yapıdaki ailelerin ve “seküler” yapıdaki ailelerin yaşantıları izleyiciye sunulmakta ve bu çerçevede kadınlara ve erkeklere atfedilen roller ve beklentiler göze çarpmaktadır. Bugüne kadar yapılan toplumsal cinsiyet özelindeki temsil araştırmalarına bakıldığında büyük bir çoğunluğun sadece kadını ele aldığı görülmüştür, bu çalışmanın ayrıştığı nokta sadece kadının temsil ediliş biçimlerine değil aynı zamanda erkeğin temsil ediliş biçimine odaklanmasıdır.

Bu tez çalışması kapsamında “Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde yansıtılan kadın ve erkek karakterlerin toplumsal cinsiyet özelinde temsillerinin kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde topluma neleri eklediği ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplumun tutum ve inançlarıyla ne denli örtüştüğünü tespit etmeyi, amaçlamaktadır. Ana akım medyada yer alan programların toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına nasıl etki ettiğini ya da etki edip etmediğine dair bir öngörü kazandırma niteliği taşımaktadır.

Name and Surname : Esra BERK
Supervisor : Assoc. Prof.. Bucu Gümüş
Degree and Date : Master's Thesis – 03.06.2024
Major : Communication Sciences
Key Words : Gender, Female representation, Male representation, “Kızılıcık Serbeti”, “Omer”

ABSTRACT

GENDER – SPECIFIC REPRESENTATION OF FEMALE AND MALE CHARACTERS IN TURKISH TV SERIES: THE EXAMPLE OF “KIZILCIK SERBETİ” AND “OMER” SERIES

Research shows that television, one of the mass media, has an intense impact on individuals and naturally on society. In this context, it has been revealed by theorists that the media both affects society and its structure and is affected by the structure of society. Gender-specific representations of men and women presented on television shape the audience's expectations from a woman and a man in their future lives and can affect their perceptions. When we look at the local TV series broadcast on television in the last few years, the lives of "conservative" families and "secular" families are presented to the audience, and within this framework, the roles and expectations attributed to women and men stand out. When we look at the gender-specific representation studies conducted to date, it has been seen that the majority of them focus only on women. The point where this study differs is that it focuses not only on the ways women are represented, but also on the way men are represented.

Within the scope of this thesis study, it aims to determine what the gender-specific representations of the male and female characters reflected in the TV series "Kızılıcık Serbeti" and "Omer" contribute to the society within the framework of cultural indicators and cultivation theory, and to what extent they overlap with the attitudes and beliefs of the society through semi-structured interviews. It provides foresight into how or whether the programs in the mainstream media affect society's perceptions of entrenched-values.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ	iii
------------------------	-----

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
------------------------	----

GÖRSELLER LİSTESİ	v
-------------------------	---

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPILAN LİTERATÜR ÇALIŞMALARI VE KURAMSAL KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Literatür Özeti.....	3
1.2. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve.....	19
1.2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	19
1.2.2. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Kuramlar	23
1.2.3. Sosyolojik Açıdan Sekülerlik ve Muhafazakârlık Kavramı	29
1.2.4. Medya ve Kimlikler	36
1.2.5. Türkiye’de Kadının Yaşamını Etkileyen Süreçler ve Bu Yaşama Medyanın Etkisi	41
1.2.6. Türkiye’de Erkek Yaşamını Etkileyen Süreçler ve Bu Yaşama Medyanın Etkisi	44

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	47
2.2. Araştırmanın Varsayımları	48
2.3. Araştırma Soruları	49
2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	49
2.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	50
2.6. Veri Toplama ve Veri Analizi	50
2.7. Araştırmanın Yöntemi	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“KIZILCIK ŞERBETİ” ve “ÖMER” DİZİLERİNİN ANALİZ VE BULGULARI

3.1. Kızılık Şerbeti Dizisi ve Karakter İncelemeleri.....	52
---	----

3.1.1. Dizinin Künyesi	52
3.1.2. Dizinin Genel Konusu	54
3.1.3. Karakterler	54
3.2. Ömer Dizisi ve Karakter İncelemeleri	70
3.2.1. Dizinin Künyesi	70
3.2.2. Dizinin Genel Konusu	72
3.2.3. Karakterler	72
3.3. Yarı – Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme İle Ulaşılan Bulgular ve Tematik Analizi	84
3.3.1. Bulgular	92
SONUÇ	105
KAYNAKÇA	109
EKLER	113
Ek – 1: Onam Formu	113
Ek – 2: Kızılıcık Şerbeti Dizisine Ait Mülakat Soruları	114
Ek –3: Ömer Dizisine Ait Mülakat Soruları	115
Ek – 4: Kızılıcık Şerbeti Dizisinin Tematik Analizine Ait Kodlama Frekansları	116
Ek – 5: Ömer Dizisinin Tematik Analizine Ait Kodlama Frekansları	118
Ek – 6: Etik Kurul Onayı	120

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Kızılıcık Şerbeti Dizisinin Künyesi	53
Tablo 2. Ömer Dizisinin Künyesi	71
Tablo 3. Kızılıcık Şerbeti Dizisi Üzerine Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri	85
Tablo 4. Ömer Dizisi Üzerine Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Kızılıcık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi.....	86
Şekil 2. Kızılıcık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi.....	87
Şekil 3. Kızılıcık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi.....	88
Şekil 4. Ömer Dizisine Ait Tema Gösterimi.....	90
Şekil 5. Ömer Dizisine Ait Tema Gösterimi.....	91

GÖRSELLER LİSTESİ

Sayfa No.

Görsel 1. Kızılcık Şerbeti 1.Sezon Dizi Afişi	52
Görsel 2. Ömer 1.Sezon Dizi Afişi	70

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet kadına veya erkeğe o toplumun gelenekleri, eğitim düzeyleri, siyasi ve dini görüşleri çerçevesinde o toplum tarafından uygun görülen hak ve sorumluluklar bütünüdür, toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen bu sorumluluklarla toplum şekillenmektedir (Ecevit, 2021). Biyolojik cinsiyetten farklı olan ve çocukluktan itibaren öğretilen toplumsal cinsiyet rollerinin; aile, okul ve toplum tarafından öğretilen ve medya tarafından da pekiştirilen ve yeniden üretilen roller olduğu bilinmektedir. Selek (2021), kültürel ve toplumsal çerçevenin etrafında şekillenen cinsiyet kalıplarının değişebilir kalıplar olduğundan söz etmiştir. Toplumsal sistemlerin oluşturdukları cinsiyet rejiminin ‘sosyal, ekonomik ve politik’ ihtiyaçlara uygun rejimler olduğundan ve cinsiyet farklılıklarının anlamlandırılışının da bu ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendiğinden söz etmiştir (Selek, 2021). Selek (2021), kadınlar nasıl farklı araçlarla ve ritüellerle hizaya sokuluyorsa erkeklerinde aynı şekilde çeşitli mekanizmalarla “adam edildiğinden” söz etmektedir.

Bu noktadan hareketle, “Kızılıcık Şerbeti” ve “Ömer” dizileri toplumsal cinsiyet (erkeklik ve kadınlık rolleri), toplumsal cinsiyetin oluşmasına etki eden unsurlar, medya ve kimlikler, sosyolojik bağlamda sekülerlik ve muhafazakârlik, ötekileştirme ve ayrımcılık kavramları üzerinden ele alınacağı çalışmada, söz konusu kavramların dizilerdeki işlenişleri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen kavramların dizide cinsiyet özelinde nasıl işlendiğini ve bunun toplumdaki yansımasının nasıl olduğunu tespit etmektir. Bu bağlamda çalışma özelinde toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesiyle sosyolojik bağlamda seküler – muhafazakâr, ötekileştirme ve ayrımcılık olguları üzerinden “Kızılıcık Şerbeti” ve “Ömer” dizisindeki seçilen kadın ve erkek karakterler üzerinden verilmeye çalışılan toplumsal cinsiyet mesajlarının değerlendirmesi yapılacaktır. Her iki dizi izleyicisinden 10’ar yani toplamda yirmi kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler çerçevesinde verilen cevaplar tematik analiz yöntemiyle incelenerek analiz yapılacaktır. Böylece verilmeye çalışılan mesajların nasıl

değerlendirildiğine ilişkin bir çıkarımda bulunulması hedeflenmektedir. Sonrasında elde edilen bulgular bu bağlamda değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPILAN LİTERATÜR ÇALIŞMALARI VE KURAMSAL KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Literatür Özeti

Toplumsal cinsiyet bağlamında ana akım medya kanallarına ilişkin yapılan alan taraması sonucunda rastlanan bir takım çalışmaların özeti aşağıdaki gibidir:

Literatür özetinde seçilmiş olan tüm çalışmalar araştırma kapsamında konuları ele alış biçimleri ve konuları bakımından çalışma ile örtüşmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin medyada yansımaları, televizyon dizilerinde sunulan karakterlerin toplumda kabul görmüş inanç ve tutumları nasıl yansıttıkları ve egemen ideolojiyle ne denli örtüştükleri üzerine yapılmış bir çok çalışma mevcuttur. Literatür taramasında toplumsal cinsiyet rollerinin algılanışı ve bu rollerin dizi örnekli çalışmalarına bakıldığında çoğunlukla kadın odaklı çalışmalar yapıldığı da görülmüştür. Özetlenen çalışmalar kronolojik olarak verilmiştir.

Vatandaş (2011), “*Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı*” adlı çalışmasında; Türk toplumuna özgü kültürel değerler, düşünce ve tutumlarının neler olduğunu toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyerek, bu tutum ve davranışların cinsiyet rollerinin oluşmasına / şekillenmesine ve insanların cinsiyet temelinde ayrışmasına ne denli yansıdığını bulgulamayı amaçlamıştır. Araştırmasının giriş kısmında toplumsal cinsiyetin ne zaman ve ne şekilde birbirinden ayrıldığından söz etmiştir. Vatandaş (2011), her ne kadar hayatın içerisinde, günlük konuşma dilinde toplumsal cinsiyet ile cinsiyet kavramlarını birbirinden ayırmadan ortak bir kavrammış gibi kullanılıyor olsa da temelde birbirinden iki ayrı kavram olduğunu vurgulamıştır. Cinsiyet kavramının biyolojik unsurlarla şekillendiği bu biyolojik yapının üzerine toplumsal unsurlarla inşa edilen yapının da toplumsal cinsiyet olduğunu belirtmiştir (Vatandaş, 2011). **Cinsiyet** (sex) ve **toplumsal cinsiyet** (gender) terimleri ile isimlendirilerek birbirinden ayrı tutulduğunu ve bu ayrımın tarihinin çok eski olmadığına da değinmiştir (Vatandaş, 2011). “**Sex, Gender**

and Societ” de Ann Oakley’nin 1972 yılında ki açıklamasına baktığında da cinsiyet teriminin kadını ve erkeği biyolojik olarak ayırdığını, toplumsal cinsiyet teriminin ise toplumsal açıdan kadını ve erkeği eşit olmayan bir biçimde bölmesine vurgu yaptığını görmektedir (Vatandaş, 2011).

Vatandaş (2011), cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının geleneksel bakış açısında birbirleriyle örtüşen iki kavram olarak algılanışının devam etmesine karşın, bu iki kavramın günümüzde birbirlerinden farklı anlamsal boyutlarının konu edildiği geniş bir literatürün varlığından söz etmenin mümkün olduğunu da vurgulamıştır. Vatandaş (2011), toplumsal cinsiyeti inşa eden unsurların iki farklı düşünce yapısıyla alakalı olduğunu vurgulamış ve araştırmasının önemini bu noktada belirtmiştir. Bu yapıları inşa edip, besleyip, devam ettiren unsurlardan ilkinin, cinsiyet ön yargıları olduğunu ve cinsiyetlere ilişkin davranış ve tutumları, tepki ve cinsler arasındaki farka ilişkin inançları kapsadığından söz etmiştir (Vatandaş, 2011). İkinci düşünce yapısı olaraksa, olması gereken bir erkekle olması gereken bir kadın arasında bulunması gerektiğine inanılan farklılıklarla ilgili oluşturan bahsetmiş ve ideal erkekle kadın arasındaki farklılıkların yaşamda görünen boyutunu ise toplumsal rollerin oluşturduğunu belirtmiştir (Vatandaş, 2011).

Bu araştırmasıyla, toplumsal cinsiyet çerçevesinde Türk insanının hangi düşünce ve tutumlara sahip olduğunu ve bu sahip oldukları çerçevesinde cinsiyet rollerinin nasıl şekillendiğini ve cinsiyet odaklı ayrışmaların ne şekilde yaşandığını ve yansıdığını saptamayı amaçlamıştır (Vatandaş, 2011). Nicel bir alan araştırması yapan Vatandaş (2011), yapısal – işlevsel yaklaşımın genel ilkelerini göz önünde bulundurarak kavramsal çerçeveyi belirlemiş ve verileri değerlendirmiştir. Araştırmasını yaparken anket yöntemini kullanmıştır. Araştırmanın evrenini cinsel kimliğin oluşum şartları dikkate alınarak 15 yaşın üzerindeki tüm Türkiye nüfusu meydana getirmektedir (Vatandaş, 2011). Araştırması kapsamında bu anketi, temsilen seçilmiş olan kentsel bölgeden 41 yerleşim yeri, kırsal bölgeden 156 yerleşim yeri olmak üzere toplam 197 yerleşim yerinde 3454 kişiye uyguladığı görülmektedir (Vatandaş, 2011).

Vatandaş (2011) araştırması kapsamında hazırlamış olduğu ankette, katılımcılara ev içi / ev dışı işlerin, davranış ve tutumların vb. özelliklerin genellikle hangi cinsle ilişkili olduğunu anlamak adına bu çerçevede bir liste sunmuş ve listede verdiği dört farklı seçenek çerçevesinde işaretlemelerini veya belirtmelerini istemiştir. Katılımcılara sunduğu dört farklı seçenek ise şu şekildedir: “*Kadın, Erkek, Her iki cinse de uygun, Her iki cinse de uygun değil*” (Vatandaş, 2011, s. 37). Vatandaş (2011) araştırmasından elde ettiği bilgilerle, doğumla beraber mensubu olunan cinse göre bir toplumsal cinsiyete sahip olunduğunu belirtmiştir. Bunu da şu şekilde açıklamıştır: kadın veya erkek fark etmeksizin toplumsal düzen bütünüyle birbirinden farklı iki ayrı bakış açısı, algılama biçimi, tutum ve muhakeme dünyası ekmektedir (Vatandaş, 2011). Anne – baba tarafından bir çocuğun cinsiyeti belli olduğu an itibarıyla, annenin hamilelik sürecinde başlayan ve doğum sonrasında da devam eden doğacak çocuk için toplumsal cinsiyetin belli başlı kodları çerçevesinde bir hayat tasarlanmaya başlandığından söz etmektedir (Vatandaş, 2011). Doğum öncesinde kurgulanmaya başlayan uygun özellikler, doğum sonrasında da yetiştiği ortama ve mensubu olduğu kültürel faktörlere dayalı olarak toplumsal cinsiyetin bütün boyutlarıyla inşa olduğu sonucuna varmıştır (Vatandaş, 2011). Bunun en önemli örneklerden biri de doğacak çocuğun cinsiyetinin belli olmasıyla beraber kız çocuğunu pembe erkek çocuğunu ise mavi olarak kodlamak verilebilir. Toplumsal cinsiyet inşasının temeli renk ayrımlarıyla da başlamaktadır.

Bu araştırmayla birlikte; insanlığın, toplumsal cinsiyetle birlikte ayrımın varlığını sürdürse dahi, kadını edilgen, erkeği etken kılan ve sık sık kadın erkek fark etmeksizin ikisi tarafından benimsenmiş bir ayrımcılık olarak varlığını devam ettirdiğini ve bu süreçte bazı önemli olarak nitelendirilebilecek değişikliklere şahit olduğunu tespit etmiştir (Vatandaş, 2011). Vatandaş (2011), araştırmasının sonucunda toplumsal cinsiyetin beşiği konumundaki eğitim sisteminin değiştirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. Varılan bu sonucun her ne kadar tek başına yeterli olmayacağını belirtse de önemli bir adım olacağının da altını çizmiştir (Vatandaş, 2011). Bunun altını çizmesinin en önemli sebeplerinden birinin de yapılan araştırmalar çerçevesinde ne kadar olumsuzluklar yaşanır yaşınsın ancak bireylerin ve bununla beraber toplumun eğitim düzeyleri arttıkça

toplumsal cinsiyet temelli olan ayrımcılığın buna bağılı olarak azaldığını / zayıfladığını ortaya koymuştur (Vatandaş, 2011).

Ünür (2013), “*Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili*” adlı makalesinde; 2011 – 2012 yıllarında yayın hayatında olan ve yayınlandığı dönemde reyting ölçümleri sonucuna bağılı olarak en fazla izlenen ilk 5 dizi ve her biri için yedişer bölüm üzerinden çalışmasını gerçekleştirmiştir. Medya metinlerine baktığında, anaakım dışında kalanların ki bunları “öteki” olarak ta ifade etmekte yeteri kadar temsil edilmediğinden, fakat anaakım içinde yer alanların belli başlı stereotipler çerçevesinde ve bu stereotiplerin etrafında kurgulandığından söz etmiştir (Ünür, 2013). Ünür (2013), bu bağlamda çalışması kapsamında ele aldığı 5 dizide yer alan karakterleri analiz ederek, bu karakterlerin toplumda egemen olan görüşü ne denli aktardıkları, mevcut egemen düzeni ne oranda yücelttikleri ve hangi konuları eleştirip hangi kimlikleri ötekileştirdiğini incelemiştir. Araştırmasını içerik analizi yöntemini esas alarak gerçekleştirmiştir (Ünür, 2013). Bu çalışma kapsamında, Türk yapımı dizilerde izleyiciye sunulan kimlikleri, medyanın yapısına ilişkin eleştirel perspektifleri baz alarak incelemiştir (Ünür, 2013). Araştırma kapsamında ele alınan karakterler genel çerçevede dış görünüşlerine, kılık kıyafet seçimlerine, medeni hallerine ve hayat standartlarına bakılarak incelemiş olup bununla beraber karakterlerin davranış kalıplarını olumlu / olumsuz şeklinde kodlayarak incelemiştir (Ünür, 2013).

Araştırmasının sonucunda elde ettiği bulgular; toplum tarafından kabul görmüş ve stereotipleşmiş davranışların olumlandığı, mevcut düzeni pekiştirdiği ve egemen görüşü yücelttiği, egemen ideoloji ve toplum tarafından “öteki” olarak görülen kimliklere negatif ayrımcılık yapılmaya devam edildiği şeklindedir (Ünür, 2013). Ünür’ün (2013) araştırması kapsamında en dikkat edici bulgu erkek temsillerinin kadınlarınkine göre ortalama 3 kat daha fazla olduğu yönünde oluşudur. Araştırması kapsamında incelediği dizilerde 721 karaktere rastlamış, bu karakterlerin 248’ni kadın karakterlerin oluşturduğunu tespit etmiştir (Ünür, 2013). İncelemiş olduğu bu karakterlere baktığında erkeklerin güçlü kadınlarında erkeklere bağımlı kadınlar olarak sunulduğunu bulgulamıştır (Ünür, 2013). Ünür (2013), birbirlerinin prototipi olarak yaratılan ve izleyiciye sunulan

karakterlerin temel sebebinin egemen ideolojinin pekiştirilmesi yönünde yaratıldığını vurgulamaktadır. Egemen ideolojinin pekiştirilmesinin izleyicilerin ekranda ne kadar sık birbirini tekrar eden yapıda karakterler görmesiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir (Ünür, 2013). Kişi, ekranda ne kadar çok aynı tipte sunulan karakter görürse gerçek hayatta da yapıların bu şekilde olduğu inancının artacağı ve egemen ideolojinin desteklediği yapıdak kişilik tiplerinin izleyicilerin zihinlerine ekileceği sonucuna varmıştır (Ünür, 2013).

Barutçu (2013), “*Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Türkiye’de mevcut bulunan toplumsal normlar çerçevesinde erkeklerin karşılaştığı ve “erkek dünyası” içerisinde var olabilmeleri için üstesinde gelmek zorunda oldukları aşamalarını ve zorluklarını kuramsal olarak incelemiştir. Milletler arası farklılıklar görülse dahi temel erkeklik normlarının evrensel olarak erkeklerin karşısında “erkek” olabilmeleri için başarımları ve aşmaları gereken nesilden nesle aktarılan toplumsal tabular olduğuna vurgu yapmaktadır (Barutçu, 2013). Fakat, erkeğin tüm bu engelleri başarıyla aşabildiğinde dahi mücadelesi bitmemekte, aksine elde ettiği toplum tarafından onay gören “erkeklik” rütbesini taşıyabilmek için devamlılığını sağlamalı ve kendisinden sonra gelen nesline başarıyla aktarması gerekmektedir (Barutçu, 2013). Barutçu (2013), bir erkeğin Türkiye’de egemen erkekliğe ulaşmasının hayatı boyunca geçmesi gereken beş temel aşama ile mümkün olacağını belirtmiş ve bu aşamaları; sünnet olmakla başlayan, ergenlik döneminde tecrübe edilen cinsellikle, yetişkinlik döneminde askerlik yapmayla devam eden (ki bu en önemli aşamalardan birisi) ve ardından iş sahibi olma ve evlilik olarak sıralamıştır. Fakat tüm bu aşamaların tamamlanmasının da yeterli olmadığından ve beşinci aşama olan evlilik aşamasının ardından bir de çocuğunun olması beklendiğinin altını çizmiştir (Barutçu, 2013). ‘Erkek’ tüm bu aşamaları başarıyla geçmiş ve artık ‘babalık’ konumuna gelmişse geriye tüm hayatı boyunca koruması ve elinde tutmayı başarması gereken sahip olduğu hegemonyası olduğunu dile getirmiştir (Barutçu, 2013). Toplumsal cinsiyet normları dahilinde erkekler kendilerinden beklenen rolü başarılı şekilde yerine getiremediği durumlarda özellikle kendi hem cinsleri tarafından çeşitli ötekileştirilmelere maruz kalmaktadır (Barutçu, 2013). Toplumda rolünü sebebi ne olursa olsun kabul etmeyen ve yerine getiremeyen bir erkek hem cinsleri tarafından “eksik” ve “farklı” olarak görülmekte

ve erkek camiasından dışlanmaktadır (Barutçu, 2013). Bunun yanı sıra konu “erkeklik” olunca, toplum bir erkeğin kendi hem cinsleriyle dayanışma içerisinde olmasını uygun görmektedir (Barutçu, 2013).

Barutçu (2013), çalışması kapsamında belirlediği sorulara yanıt aramak amacıyla erkek olmanın tek bir aşamasını değil tümünü ele almış ve araştırması kapsamında geniş bir alan taraması yapıp erkeklik inşasını yabancı kuramlar nezdinde ele alıp Türkiye üzerinden yorumlamıştır. Oldukça geniş bir literatür taramasını tercih ettiği için tezinin bu alanda yapılacak olan diğer çalışmalar için kuramsal açıdan referans olması amacını gütmüştür (Barutçu, 2013). Yukarıda bahsedilen erkek olmanın beş temel aşamasını bedensel ve toplumsal yönden Türkiye toplumunu gözetererek değerlendirmeye çalışmış ve çalışmasının kuramsal kalması yönünde karar vermiştir (Barutçu, 2013). Barutçu (2013), Türkiye’de erkekliğin inşasının nasıl gerçekleştiği ve bunun ne şekilde benimsendiği, bu inşa gerçekleşirken erkeklerin yaşadığı sıkıntıları ve bunların ne şekilde meşru hale geldiği, yaratılan hegemonik erkekliğin bir sonraki nesle nasıl aktarıldığı sorularına yoğunlaşarak araştırmasını kuramsal bir çerçeveden yürütmüştür.

Sevmiş (2014) “*Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Sunumu: Huzur Sokağı Dizisi Kadın Karakterleri*” adlı yüksek lisans tez çalışmasında farklı kadın rollerinin kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonda ne şekilde sunulduğunu ve bu sunulan rollerin toplumsal yapıyla ne şekilde örtüştüğünü eleştirel söylem analizi ile tartışılmasını amaçlamaktadır. Çalışmada toplumsal cinsiyet açısından farklı kadın karakterlerin birbirlerine ne şekilde baktıkları ve bu kadınların sunumu “Huzur Sokağı” dizisi üzerinden örneklerle anlatılmıştır. Çalışmada toplumsal cinsiyet kavramı derinlemesine açıklanmaya çalışılmış ve bu başlık altında bu çalışmanın yapıldığı ana kadar ele alınan yaklaşımlar irdelenmiştir. Çalışmanın çerçevesini oluştururken Türk kadının geçmişten günümüze yaşadığı toplumsal dönüşümlerle ne gibi değişikliklere uğradığı dikkate alınmıştır. 2014 yılında yapılan çalışmada, yerel değerlerin televizyonda yükselişe geçmesi ve bununla beraber medyada toplumsal cinsiyete dayalı kadının konumunun da pekiştirildiği ileri sürülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda dizide yer alan kadın karakterlerin stereotipleşmiş toplumsal cinsiyet rollerini kıramadıkları görülmüştür.

İncelenen dizi ile toplumda kalıplaşmış olan kadının yerinin, “iyi bir eş olması” ve “kendini çocuklarına adayan / feda eden bir anne olması” önceliği ve bunun bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır (Sevmiş, 2014). Sevmiş (2014) yaptığı araştırmasının sonucunda, Türkiye’deki yaşanan toplumsal cinsiyet ayrımının medya aracılığıyla pekiştirildiğini görmüştür.

Bir başka aynı dizi üzerinden yapılan çalışma; *“Televizyon Dizilerinde Dindarlığın Temsili: “Huzur Sokağı” Dizisi Üzerinden Bir İnceleme”* adlı çalışmadır, bu çalışmasında Sönmez (2014); medyada sunulan temsillerin nasıl yansıtıldığını göstermeyi amaçlamakta ve bir televizyon dizisi olan Huzur Sokağı’nı örnek alarak dindarlığın temsili konusunu işlemektedir. 2012 yapımı dizinin ilk 15 bölümü bu çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Çalışmada kuramsal çerçeveye yer verilmiş ve medyada temsil üzerinde durulmuştur. (Sönmez, 2014). Çalışmasına konu olan “Huzur Sokağı” dizisinin, İslami bir roman yazarı olan Şule Yüksel Şener’in romanından uyarlanan bir dizi olduğunu belirtmiştir (Sönmez, 2014). Dizi, dindar ve seküler birbirine zıt yapıda yaşayan iki kişinin birbirlerine âşık olmalarını ve beraberinde gelen olayları konu almaktadır (Sönmez, 2014). Çalışmanın içerisinde Sumru Aydın’ın (2012) Huzur Sokağı’nı konu edindiği köşe yazısındaki tespitlerine de yer verilmektedir. Aydın (2012), köşe yazısında dizinin dindar iki tarafa ait çocukların evlenmesini istemeleri üzerine kurulu olduğu ve bu şekilde yansıtıldığından, normal hayatta da bunun böyle olduğundan yani aynı görüşe sahip olan ailelerin bir araya gelmek istemelerinden söz etmektedir. Fakat her şeyin normal işleyişte yani onlara göre olması gerektiği gibi ilerlerken farklı görüşe ait bir kadının devreye girmesiyle işleyişin bozulacağına inanmalarını ortaya koyan bir dizi olduğunun altını çizmektedir (Aydın, 2012). Farklı görüşe ait olan kızı betimlerken Aydın (2012), kısa etek giyimi, zengin oluşu, içki içen biri oluşu ifadelerini kullanmakta, dizi de bunu bu şekilde işlemektedir. Dizinin türbanlılara pozitif ayrımcılık yaptığını örtülü olmayanlara ise negatif ayrımcılık yaptığını ve “kâfir”, “fettan” gibi söylemlerle ötekileştirdiğini belirtmektedir (Aydın, 2012). Aydın (2012), dizinin tamamen ideolojiler üzerine kurulu olduğunu dile getirerek köşe yazısında yapılan ayrımcılıkların; türbanlı olanla olmayan, içki içenle içmeyen, oruç tutanla tutmayan üzerinden yapıldığına da değinmiştir.

Bu incelemeyle birlikte; toplumsal kurumların bir ideoloji aktarım aracı olduğu vurgulanmış, yalnızca dindarlık içeren söylem ve sembollere yer verilmediğı aynı zamanda üst ve orta sınıf örneklerinin işlendiğı sonucuna varılmış aynı zamanda toplumsal cinsiyet bağlamındaki kodların ve ataerkil yapıya ait kodların da dizi içerisinde işlendiğı saptanmıştır (Sönmez, 2014). Çatışmaların büyük bir çoğunluğunun geleneksel aile yapısındakilerle modern yapıda yaşayanların, dini bütün olanla olmayan etrafında şekillendiğı görülmüştür (Sönmez, 2014).

Sevmiş'in (2014) ve Sönmez'in (2014) çalışmalarına konu edindikleri Huzur Sokağı dizisi ile bu çalışmanın konu edindiğı "Kızılılık Şerbeti" ve "Ömer" dizileri konuları itibariyle birçok açıdan benzerlik göstermektedir.

Turan (2019), "*Televizyon Dizilerinde Kadın Temsili*" adlı yüksek lisans tez çalışmasında televizyon dizilerinin büyük bir çoğunluğunda kadın karakterlerin özel ve kamusal alanda ne denli yer aldığını ve nasıl yansıtıldığını nicel verilerle ortaya koymuştur. Kadınların %85'inin kamusal alanın dışında yansıtıldığını ve erkek egemen toplumun eril tahakkümünü sürdüren rollerde sunulduğunu tespit etmiştir (Turan, 2019). Turan (2019), araştırması sonucunda kadın karakterlerin %85 oranında kamusal alanın dışında sadece özel alanda yer aldıklarını erkek karakterlerinse %87 gibi bir oranla kamusal alanda yansıtıldığını saptamıştır. Kadından ev içi işleri yapmasının, çocukların bakımıyla ilgilenmesinin, fedakar bir anne ve iyi bir eş olmasının erkeklerden ise çalışmasının, evine para getirmesinin, işinin patronu olmasının beklendiğinin yansıtıldığını ve bu rollerde konumlandıklarını vurgulamaktadır (Turan, 2019). Turan (2019), araştırması kapsamında televizyonda yayınlanan dizilerde kadınların daha çok dış görünümüyle ön plana çıktıklarını ve bu sunuluş şeklinin oranının %55 olduğunu tespit etmiştir. Erkek egemen toplumun kadın kelimesine yüklediğı anlamın, ötekileşen, itaat eden, erkeklerin isteklerini sorgusuz sualsiz yerine getiren, baskıya ve şiddete boyun eğen, mağdur konumunda, fedakar anne olan, sorumluluk alan rollerle bütünleştiğı görüşü %80'lik bir oranla hakim olduğı sonucuna varmıştır (Turan, 2019). Televizyondaki dizilerde kadınların maruz kaldığı şiddet oranlarına ve bu şiddetin uygulandığı alanlara ve kimler tarafından uygulandığını da araştıran Turan (2019), kamusal alanın dışında kendi

aile ve akrabalarından şiddete maruz kaldıklarını, kamusal alanda ise genelde erkek çalışan ve patronlar tarafından şiddete maruz kaldıklarını gözlemlemiş ve bu iki alandaki şiddetin sunuluş oranının da %55 olduğunu bulgulamıştır.

Turan (2019), diğer araştırmacıların ortak tespiti olan annelik rolünün televizyon dizilerinde en sık tekrarlanan kadın rollerinden biri olduğu tespitinde bulunmuştur. Televizyon dizilerinde, toplumda anneliğin kalıplaşmış rolleri sunulmakta ve yeniden üretilmektedir. Turan (2019) yüksek lisans tez çalışmasını, Butler ve Paisley' in cinsiyetçilik ölçeğini baz alarak değerlendirmelerini yapmış ve buna göre medyada sunulan kadın temsilini incelemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin görülmediği veya gösterilmediği geleneksel medya araçlarından biri olan televizyon dizilerinde ataerkil yapıdaki bir toplumda kadını ikinci sınıf olarak konumlandığını ve bu şekilde temsil ettiğini tespit etmiş ve bu dizilerle kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerine hapsedildiğinin altını çizmiştir (Turan, 2019).

Aktaş (2020),*“Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Dizilerine Yansıması Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”* adlı çalışmada, televizyonda peşi sıra yayınlanan dizilerin ve bunların benzer konu içeriklerine sahip olmasından dolayı toplumsal cinsiyet bağlamında kültürel göstergelerine ve bu göstergelerin ne şekilde yansıtıldığı konusunu sosyolojik açıdan eleştirel bir yaklaşımla ele almayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında ele aldığı konu, yerli dizilerin toplumsal cinsiyet rollerinin hangi temalarla verildiği üzerinedir (Aktaş, 2020). Bu konu çerçevesinde incelemiş olduğu ve eleştirel bir söylemle analiz etmeye çalıştığı konu başlıklarının; toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin altını çizen konuşmaların ve söylemlerin, kadının ve erkeğin nerelerde ve ne şekilde konumlandıkları, kadının ve erkeğin estetik anlamda dış görünüşünü ön plana koyan sunumlar olduğu görülmektedir (Aktaş, 2020). Toplumsal cinsiyete kısa bir giriş yapan Aktaş (2020), toplumsal cinsiyet hakkında yazılmış birçok benzeri tanım gibi biyolojik cinsiyetle birbirinden ayrıldığını ve toplumsal cinsiyetin ve bununla ilişkili tüm kalıp yargıların bir öğrenme süreci içerisinde gerçekleştiğini öne sürmüştür. Geleneksel yapılardaki toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminin aile içinden başladığını daha sonra diğer alanlara yayıldığını belirtmiştir

(Aktaş, 2020). Bu yayılımın tek sorumlusunun aile ve sosyal çevre olmadığına medyanın da büyük rol oynadığına vurgu yapmıştır (Aktaş, 2020). Aktaş (2020) televizyonu, kadın ve erkek rolleri üzerinden cinsiyet ayrımcılığını hem yeniden üreten hem de normalleştiren bir kitle iletişim aracı olarak görmektedir. Kadınların güçsüz, erkeklerinde güçlü, hak sahibi bireyler olarak sunulduğunu gözlemlemiştir (Aktaş, 2020).

Bu bağlamda Aktaş (2020), ataerkil ideolojinin baskın olduğu bir toplumda yetişen kadınları, okuma yazma bilmediği için bilgi kaynaklarına direkt olarak ulaşamayacak olan ya da bu konuda geri kalan kadınları düşünerek televizyonun toplumsal cinsiyet çerçevesinde eşitlikçi bir söylem kullanması gerektiğini savunmaktadır. Kitle iletişim araçlarından biri ve en yaygını olan televizyonun toplumun her kesimine ulaşma gücünü göz ardı etmeksizin geleneksel kodları, aile içi ve arkadaşlık ilişkilerini, toplumsal değerleri ve yaklaşımları nasıl aktardığı sorusunu medya ve toplumsal cinsiyet özelinde irdelenmesi gereken sosyolojik bir konu olarak ele almaktadır (Aktaş, 2020). Son dönemlerde televizyonda yayınlan dizilere bakıldığında hepsinin birbirinin bir tekrarı olduğu açıkça görülmektedir. Farklı demografik özelliklere sahip kitlelere, televizyon dizileri birer popüler kültür ürünlerinin tüketim nesnesi olarak sunulmaktadır (Aktaş, 2020). Bu tip tüketim ürünü olan diziler utopia olan yaşam öyküleri ile hitap ettiği kitleyi kimi zaman gerçek yaşamla bağlarını koparmasına sebep olabilmektedir (Aktaş, 2020). Son dönemlerde yayınlanan dizileri içerik bakımından ele almıştır. Dizilerde dikkat çekici olan unsurların yalnızca görsel metinlerle sınırlı kalmadığını, karakterlerin davranış biçimlerinin de birbirine benzeyen içeriklerle karşımıza çıktığının altını çizmiş ve örnek olarak ikili ilişkilerde (kadın – kadın, kadın – erkek, erkek – erkek) öne çıkan söylemlerin nefret söylemli olduğunu ve gücü elde etme yarışı çerçevesinde olduğunu belirtmiştir (Aktaş, 2020). Elde ettiği veriler çerçevesinde, bir tane dizi örneğindense genel olarak prime – time’da yayınlanan yerli dizilerde sıklıkla karşılaşılan “konu – aktör – mekan” örüntüsünü toplumsal cinsiyet bağlamında nasıl ve ne şekilde işlendiği konusunda yoğunlaşmıştır (Aktaş, 2020). Bu konu nezdinde biyolojik cinsiyetten farklılaşan toplumsal cinsiyet rollerinin ne şekilde oluştuğu, topluma yerleşen bir takım algıları ne şekilde pekiştirdiği, dizilerde ki kurgu akışının ve karakterlerin yansıttığı roller çerçevesinde toplumsal cinsiyet rollerinin hangi bağlamda inşa edildiğini eleştirel söylem

analizi yöntemiyle oluşturmaya çalışmıştır (Aktaş, 2020). Televizyondaki dizilerde hem kadın hem de erkek karakterlerin kullandıkları dil ve sergiledikleri davranışların nasıl aktarıldığı, özel ve kamusal ayırımına göre dizilerde kadın ve erkeklerin ne şekilde konumlandıkları, toplumsal sınıf farklılaşmasının mekanlar aracılığıyla nasıl inşa edildiği ile alakalı soruları irdelemiştir (Aktaş, 2020). Özellikle prime – time’da yayınlanan dizilerin kadın ve erkeklere toplumsal cinsiyet kalıp yargıları hakkında ne denli mesajlar da verildiği bu çalışma kapsamında ele alınmıştır (Aktaş, 2020). Aktaş (2020), toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşumunda ve kişinin bakış açısını şekillendirmesinde dizilerdeki kadın erkek sunumunun kritik bir nokta olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırması sonucunda, televizyondaki dizilerin büyük bir çoğunluğunda kadının özellikle ‘**pasif**’ ve ‘**yönetilebilir**’ anlayışla ele alındıkları ve bu bakış açısını yeniden üretmek normalleştirdikleri tespitinde bulunmuştur (Aktaş, 2020). Kadının, toplumun da alışık olduğu belirlenen roller çerçevesinde işlendiğini ve son zamanlarda yükselen değer olan ‘**evlenme**’ ve ‘**anne**’ olma rolleri ile izleyici kitlesine sunulduğunu ve o rol ile bütünleşmesinin sağlandığını belirtmiştir (Aktaş, 2020). Bunun dışında çalışmanın önemli bir diğer bulgusu olarak Aktaş (2020), kadınların nadiren haber özneleri olarak tasvir edildiğini tespit etmiştir. Yapımcı ve senaristlerin, dizi hikayeleri oluşturulurken eşitlikçi bir söylemi ön plana çıkaran temaları kullanmaları gerektiğini belirterek, televizyon programlarının toplumsal gerçekliği yansıtırken aynı zamanda da izlerken sorgulatacak, eğiterek düşündürecek ikili ilişkilerde sıklıkla karşımıza çıkan nefret söylemini ortadan kaldıracak bir içeriğin yerleşmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Aktaş, 2020).

“Kızılçık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde kadın ve erkek rollerin izleyiciye nasıl aktarıldığı ve nelerin yeniden üretildiği konusuna bakıldığında Aktaş’ın (2020) çalışmasıyla örtüşen noktalar olduğu görülmektedir.

Akçalı ve İnceoğlu (2020), “*Kadınlık ve Erkekliğin Değişmeyen Halleri: Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet*” adlı makalesinde, 2018 yılında gerçekleştirmiş oldukları “TÜSİAD – Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Projesi” kapsamında gerçekleşen Televizyon Dizilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Araştırması’nın verilerinden yararlanarak araştırmalarını yürütmüşlerdir. Makale

kapsamında bu araştırmanın nicel sonuçlarına bakılarak, araştırma kapsamında yer alan dizilerden belirlenmiş olan sahneleri metin analizi ile inceledikleri ve bunun sonucunda toplumsal cinsiyet temsillerinin nasıl tanımlandığına, çeşitliliklerine ve aralarındaki geçişlere baktıkları görülmüştür (Akçalı & İnceoğlu, 2020). TÜSİAD önderliğinde ve İnceoğlu ile Akçalı'nın (2018) araştırması sonucunda toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında medyada kadın ve erkeğin nasıl temsil edildiği saptanmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, karakterlerin diyalog ve görüntüler üzerinden incelenmesine ilişkin nicel veriler ortaya konmuştur. Dikkat çekici sonuçlara bakıldığında; “ağlama/hüzün” sahnelerinin büyük bir çoğunluğunun %73 gibi bir oranla kadınlar için yazıldığı ortaya çıkmış olup buna karşın “şiddet/tehdit” içeren sahnelerde ise çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu %72'lik oranla ortaya konmuştur (İnceoğlu & Akçalı, 2018). Türk toplumunda erkek şiddetinin azımsanamayacak kadar olması ve bu sonuçlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üreten nitelikte olması göze çarpan bir sonuç olarak ortaya konmuştur (İnceoğlu & Akçalı, 2018).

Elde edilen veriler ışığında şaşırtıcı olmayan sonuç olarak nitelendirilen kısım ise; kamusal alanda erkeklerin %82 oranında kadınların ise özel alanda %92 oranında temsil edildiğidir (İnceoğlu & Akçalı, 2018). Bu sunuluş şekilleri yaşamdaki mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ciddi oranda pekiştirmektedir (İnceoğlu & Akçalı, 2018). Nicel ve nitel inceleme sonucunda bu makale kapsamında kadın ve erkeğin birbirinden ayrıldığı ve birbirleri arasında geçiklenlik göstermedikleri kanısına varmışlardır (Akçalı & İnceoğlu, 2020). Türkiye medyasında toplumsal cinsiyetin iki cinsiyet üzerinden tanımlandığı görülmüştür (Akçalı & İnceoğlu, 2020). Erkeklik ve kadınlık rolleri toplum tarafından öğretilmiş roller olarak değil de sanki biyolojik cinsiyetin beraberinde getirdiği roller olarak ekranda gösterildiği ve senaryoların da buna göre yazıldığı tespitinde bulunmuşlardır (Akçalı & İnceoğlu, 2020). Kadın ve erkek karakterler toplumsal açıdan kabul görmüş sosyal rollere uygun görülmekte ve aralarında herhangi bir geçiş söz konusu olmamaktadır, bunların dışına çıkmış kadın veya erkek karakterler ne ana ne de yan rollerde yer almamaktadır (Akçalı & İnceoğlu, 2020).

Doğan (2023), “*Boş Zaman Etkinliği Olarak Geleneksel Medyada Muhafazakâr Kimlikler: “Ömer” ve “Kızılıcak Şerbeti” Dizisi Üzerine Bir İnceleme*” araştırma makalesinde, toplumsal yapıda mevcut olan cinsiyet rollerinin ve kimliklerin kitle iletişim araçlarıyla tekrar üretildiği hipotezinden hareketle bu iki dizi üzerinden çalışmasını yürütmüştür. Medyanın kimlikleri öne çıkartan ve yeniden üreten / şekillendiren bir etkisi olduğunu görmüştür (Doğan, 2023). Her ne kadar tarihsel sürece bakarak televizyonun etkisinin geçmişe oranla azaldığını görse dahi yok olmadığını da belirtmiştir (Doğan, 2023). Doğan (2023), hem geleneksel hem de yeni medyada izlenen içeriklerin büyük bir çoğunluğunun birbiriyle bağlantılı şekilde takip edildiği birbiriyle bağdaştırıldığından söz etmiştir. Tarihsel sürece baktığında televizyonun etkisinin geçmişe göre nispeten azaldığını söylese de günümüzde hala televizyon içeriklerinin önemli bir araç olmaya devam ettiğini ve vaktini doldurma etkinliği olarak toplumun tutum ve davranış biçimlerini etkisi altına almaya devam ettiğini vurgulamıştır (Doğan, 2023).

Doğan (2023), Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizileriyle televizyon dizilerindeki kimlik söylemlerini sosyolojik perspektiften analiz edebilmeyi amaçlamıştır. Çalışmasını yürütürken içerik analizinden yararlanmıştır. İçerik analiziyle birlikte her iki dizinin konusunu oluşturan muhafazakârlık algısı ve kimlik tanımlamalarını karşılaştırarak açıklamayı hedeflemiştir (Doğan, 2023). Çalışmanın önemini, etkisi her gün daha da azalan geleneksel medya aracı olan televizyonun dizilerle beraber sürdürmeye devam ettiği kimlik oluşturma süreçleri ve toplumsal etkilerinin kavranabilmesi olarak ifade etmiştir (Doğan, 2023). Çalışması kapsamında Doğan (2023), “medya ve kimlikler” başlığı altında televizyonun kitleleri etkileme gücünün önemine TİAK araştırma raporunun verilerine dayanarak dikkat çekmiştir:

TİAK (Televizyon İzleme Araştırma Komitesi) raporunda da görüldüğü üzere; dünya geneline bireylerin televizyon izlemeye ayırdıkları vaktin 2019 senesinde 2 saat 48 dakika olduğu görülürken bu oranın 2020 senesinde 2 saat 54 dakikaya çıktığı tespit edilmiştir (Doğan, 2023). Araştırmanın raporuna göre, Türkiye verilerine bakıldığında ise; bireylerin televizyon izleme oranlarının 2020 senesi verilerine göre 4 saat 43 dakika

olduğu görülmüştür (Doğan, 2023). Bireylerin televizyonu en çok izlediği zaman aralığının ise prime time aralığı olduğunun altı çizilmiştir (Doğan, 2023).

Araştırması kapsamında birçok kuram ve kuramcıya, araştırmacıya yer veren Doğan (2023), akademisyen ve eleştirmen olan Raymond Williams'ın bir çalışmasına da atıfta bulunmuştur. Atıfta bulunduğu çalışma nezdinde; televizyonun bir kitle iletişim aracı olmasının ötesinde toplumsal yapıyı tayin eden kültürel bir oluşum olduğundan söz etmiştir (Doğan, 2023). Yapılmış olan birçok araştırma gösteriyor ki geleneksel medya aracı olan televizyonun kültürel yapı üzerinde ve insanların kimliklerinin oluşumu üzerinde büyük bir etkisi var. Doğan (2023), yapmış olduğu araştırma kapsamında özellikle Gerbner'in "yetiştirme kuramı" yaklaşımına dikkat çekmiştir. Bu kuram doğrultusunda toplumun kültürel yapısının ve medyanın direkt olarak bir ilişki içinde olduğunu ve kültürel anlamda ana akımı yaratan geleneksel medyanın da toplumsal, sosyal grupları homojenleştirdiğini vurgulamaktadır (Doğan, 2023). Gerbner'in bu yaklaşımını, "Türk Televizyon Dizilerinde Toplumsal Kimliklerin Temsili" adlı çalışmasında Ece Ünür, medya metnlerinin kurgusal olduğu ve bu kurgunun ideolojiler çerçevesinde oluşturulması şeklinde yorumlamıştır. Yaratılan medya metnlerinin ideolojik çıkarlar gözetilerek yaratıldığından bu çerçevede de medya metnlerinin yaratılmak istenen hâkim ideoloji çerçevesinde yeniden ürettiği gerçeğinden söz etmiştir (Ünür, 2013). Doğan (2023), bu yorumu kendi çalışmasında biraz daha detaylandırarak, medya metnlerinde üretilen gerçekliğin zamanla karşı tarafı etkisi altına aldığını ve bu çerçevede insanların üretilen gerçeklikle bütünleşik yaşadığı, kendilerini yeniden yarattıkları sunulan kimlik yapılarıyla özdeşleştirdikleri ve daha az gösterilen kimlikleri de ötekileştirdikleri şeklinde yorumlamıştır.

Bu kuram ve yorumlar çerçevesinde, medya metnlerinin yaratılmak istenen egemen ideoloji çerçevesinde kurgulandığını ve bireyleri dönüştürmek istedikleri kimlikleri sundukları söylenebilir.

Doğan (2023) çalışmasında; McLuhan'ın dijitalleşmenin hızla gelişip yayılmasıyla dünyayı etkisi altına almasının ardından küresel köy olarak nitelendirdiğinden ve 1965 senesinde medyada sunulan görüntülerin aslında toplumu ve

o toplumun yapısını taklit etmesinden ziyade yapıyı simgeleştirdiği yönündeki yorumuna da dikkat çekmiştir. Doğan (2023), televizyon programlarının sadece haber kaynağı, eğitim, eğlence gibi toplumsal gerçekliği yansıtmadığı aynı zamanda tüketim alışkanlıkları, yeme – içme alışkanlıkları, giyim tarzları, siyasi parti tercihleri, kimlikler gibi pek çok pratiği yeniden şekillendirdiğini vurgulamıştır. McLuhan’a yaptığı atıfta olduğu gibi televizyon topluma sadece gerçekliği yansıtmakla kalmaz aynı zaman da oluşturmasını istediği gerçekliği yaratır ve sembolleştirir. Doğan (2023), televizyonda yayınlanan dizi ve programların içeriklerinin toplumsal gerçeklik etrafında şekillendiğini vurgularken aynı zamanda bu programların içeriklerinin toplumsal gerçekliği de şekillendirdiğinin altını çizmiş ve ikisinin birbirini besleyen karşılıklı bir yapıda olduğunu dile getirmiştir.

Doğan (2023), günümüzde git gide popülaritesi artan ve merak uyandıran muhafazakâr yapıya ait kimlikleri doğru bir şekilde kavrayabilmek ve tanımlayabilmek açısından bu çalışmayı, 2023 yılında izleme oranlarının yoğun olmasıyla ön plana çıkan “Kızılıçık Şerbeti” ve “Ömer” dizileri üzerinden gerçekleştirmiştir. Her iki dizide de ön plana çıkan muhafazakâr kimlik kalıplarını içerik analizi yöntemi ile izah edebilmeyi amaçlamıştır.

Gerek geleneksel medyanın gerekse yeni medyanın görünür bir alan olarak işlev gördüğünden ve toplumsal yapıyı yansıttığından söz etmiştir (Doğan, 2023). Görünür bir alan olarak işlev gören medyanın tüm kimlikleri, kaşılıklı konumlanmalarını, ötekileştirme ve dışlanmalarını daha görünür hale getirdiğinin de altını çizmiştir (Doğan, 2023).

Araştırmanın bulgularında dinin önemine yer veren Doğan (2023), Burke ve Bauman’a da atıflar da bulunmuştur. Burke’nin muhafazakar düşünceyi, dini ön planda tutarak ve önemini vurgulayarak açıkladığından söz etmiştir (Doğan, 2023). Araştırma kapsamında ele alınan iki dizide de muhafazakar yapıda ve seküler yapıda iki aile incelenmektedir. Ele alınan diziler de sıklıkla karşılıklı dikotomilere yer verilmektedir. Dikotomi terimi bir bütünün iki ayrı parçaya bölünmesi olarak tanımlanmaktadır (Eğilmez, 2020). Fakat iki parçaya bölünen bu yapının arasında bir geçiş olmadığından

söz eden Eğilmez (2020), ikisinin birbirini tamamlar şekilde görüldüğünün de altını çizmektedir ve buna örnek olarak cennet – cehennem kavramını vermiştir. Cennet – cehennem ayırımına bakıldığında da görülür ki ikisi bir bütündür ve biri olmadan diğerinin varlığından söz edilemez ancak ikisi arası bir geçişin varlığından da söz edilemez (Eğilmez, 2020).

Araştırma kapsamında, Kızılılık Şerbeti ve Ömer dizisinde dikotomi “biz” ve “öteki” çerçevesinde tartışılırken, Ömer dizisinde farklı olarak “çoğunluk” ve “azınlık” çerçevesinde de tartışılmaktadır (Doğan, 2023). Doğan (2023) bu dikotomilere yayınlanan sahnelerden örnekler vererek açıklık getirmiştir. Doğan (2023), bu çalışma kapsamında ele aldığı “Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde yer verilen muhafazakâr kimliklerle seküler kimlikleri ve ikisinin arasındaki farklılıkları incelemiştir. İncelediği kimlikleri belli kalıplar çerçevesinde ortaya koymuş ve farklılıkların altını çizerek görünür kılmıştır (Doğan, 2023). Örneklem olarak ele aldığı dizilerde seküler ve muhafazakâr kimlik farklılıklarını konu edinmiştir (Doğan, 2023). Doğan (2023), Kızılılık Şerbeti ve Ömer dizilerinin eleştirel bir yaklaşıma sahip olup olmadığı konusunun belirsiz olduğu tespitinde bulunmuştur. Fakat her iki dizide de kimliklerin abartılı şekilde gösterilmesini ve bu sayede var olan çatışmayı görünür kılmasını, muhafazakâr ve seküler kimliklere karşı üstten bir belirlenimcilik olarak ifade etmiştir (Doğan, 2023). Doğan (2023), bu yaklaşımın beraberinde diğer mevcut sınıf temelli eşitsizlikleri ve kimlikleri de görünmez kıldığının ve toplumsal gerçekliği bu ikili dikotomi olarak sınırlandırdığının da altına çizmektedir. Çalışma dizilerin sadece 08.05.2023 tarihine kadar yayınlanan bölümlerini işlemiştir. Doğan (2023), bu tarihe kadar yayınlanan bölümlerde muhafazakar kimlik ile seküler kimlik arasındaki farklılıkları, çatışmaları ve bunların sınırları aşılmaz bir toplumsal sorun olarak işlediği tespitinde bulunmuştur. Televizyon dizilerinin özellikle prime – time aralığında yayınlananların toplum üzerindeki etkilerini göz ardı etmeyen Doğan (2023), çalışmasını sonlandırırken önemli noktaları şu şekilde vurgulamıştır: Medya araçlarının kimlikler ve farklılıkları birbirleri arasında uyum içerisinde ve bütünleşme bağlamında yansıttığında, konuları bu çerçevede ele aldığı toplumsal yaşamda pozitif bir etki yarattığını söyleyebilmekte ve bu bağlamda aralarında kesiştiği noktaların vurgulanmasının önem kazandığını da belirtmektedir (Doğan, 2023).

Bu çalışmanın Doğan'ın çalışmasından ayrıştığı nokta, Doğan (2023) çalışmasında sadece geleneksel medyada muhafazakar kimlikler üzerinde durmuş olup muhafazakar kimlik ile seküler kimlik arasındaki farklılıkların, çatışmaların topluma ne şekilde aktarıldığına dikkat çekmiştir. Bu tez kapsamında ise geleneksel medyada bu iki kimliğin farklılıkları ve çatışmaları toplumsal cinsiyet bağlamında hem kadını hem de erkeği ele alarak izleyiciye nasıl aktarıldığına dikkat çekecek ve sunuluş şekilleriyle toplumu ne yönde şekillendirdiği, bu kimlikler bağlamında sunulan kadın ve erkek rolleriyle zihinlere nelerin ekildiği anlaşılmaya çalışılacaktır.

1.2. Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve

Yapılan araştırmanın bir temele dayandırılması ve geliştirilebilmesi açısından bu kısımda temel kavramlar bir araya getirilerek bu kavramların açıklamaları yapılmıştır.

1.2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet (sex) kavramı; kişinin biyolojik özellikleri doğrultusunda kadın ve erkek olduğunu gösteren özelliğin adıdır (Akın & Demirel, 2003). İnsanlar biyolojik bağlamda ele alındığında iki kategoride incelenirler: Kadın ve Erkek. Birbirlerinden farklı görünümlere ve organlara sahip olan kadın ve erkek bireylerin belli biyolojik kategorilere yerleştirmenin dışında irdelenmesi gereklidir (Lips, 2020). Kadın olmak veya erkek olmak kavramını biyolojik bir oluşum olarak açıklarken kadınlık ve erkeklik kavramının sosyolojik bir oluşum olduğuna değinmiştir (Bingöl, 2014).

Simone de Beauvoir “Kadın doğulmaz, kadın olunur” diyerek bütün çalışmalarını bu felsefi görüşte gerçekleştirmiştir. Felsefe edindiği bu söz ışığında kadınlığın biyolojik bir cinsiyetten ziyade toplumsal bir cinsiyet olduğu görüşündedir. Kadının erkek için cinsiyet olduğundan söz eden Beauvoir, bağımsız olanın erkek olduğunu ve kadının ona bağımlı / bağlı olduğunu belirtmiştir (Beauvoir, 2022). Erkeği tanımlarken salt oluşuna bağımsızlığına değinirken aslında özne olarak hayatta konumlandığını vurgulamakta fakat kadının özne olamadığını çünkü bir erkeğin varlığıyla var olabildiğini ve özne değil de

başka olduğunu belirtmektedir (Beauvoir, 2022). Beauvoir, ancak kadının özgürlüğünün öncelik olduğu bir düşünce yapısıyla toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadın ve erkeğin eşitliğinden söz edilebileceğinin altını çizmiştir (Aydınalp, 2020).

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı: Toplum tarafından kültürel değerler ve egemen ideoloji çerçevesinde kadına ve erkeğe yüklenen rollerin ve verilen sorumlulukların yerine getirilmesi olarak ifade edilebilir (Akın & Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet kavramının biyolojik farklılıklardan kaynaklı olmadığını, tam aksine toplum tarafından kadın ve erkeğin algılanışı, toplumun kadından ve erkekten beklediği davranış biçimleri ile alakalı bir durum olduğunun da altını çizmişlerdir (Akın & Demirel, 2003). Toplumsal cinsiyet hakkında yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu, toplumsal cinsiyetin doğumla beraber değil doğum sonrası toplumsal norm ve roller çerçevesinde bireylere inşa edilen olgular olduğu görülmektedir.

Cinsiyetin yalnızca kişiye ait bir kimlik olmadığını bununla beraber kişilerin birbirleri arasındaki etkileşimi ve iletişimi yapılandıran sosyal bir yapı olduğuna söz etmektedir (Butler, 1990). Cinsiyet kavramının kadın – erkek olmanın biyolojik tarafını, toplumsal cinsiyet kavramının ise kadın ve erkek olarak kişilerden beklentilerimizi ve algılayış biçimimizi sosyo – kültürel açıdan şekillendiren bir yapı olduğuna değinmiştir (Saygılıgil, 2016). Dökmen (2015), toplumsallaşma sürecini ele aldığında doğumdan itibaren kız ve erkek çocuklarına öğretilen bir takım davranış ve rollerin toplumsal cinsiyet kavramıyla ilişkisi olduğunda değinmiştir. Çocukluktan itibaren öğretilen davranış, tutum ve rollerin ait olduğu kültürün cinsiyetlerine uygun bulunduğu öğretiler çerçevesinde geliştiğine ve bu öğretiler arasında ortaya çıkan farklılıklarında toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak anıldığını belirtmiştir (Dökmen, 2015).

Toplumsal olarak kadına yüklenen sorumluluklar, anlamlar ve sosyal statüler ataerkil toplum içerisinde erkekler tarafından belirlenmiştir. Bu bağlamda her iki cinsiyete bakış açısı kadınların daha hassas ve duygusal, erkeklerin daha makul ve kuvvetli olduğu yönündedir. Bu bakış açısıyla bazı işler kadınlar içinken bazıları erkekler içindir. Söz konusu tüm bu rolleri toplum belirlemektedir. Toplum kültürünün cinsiyetlere uygun gördüğü duygu, yaklaşım, roller, düşünce yapıları, sosyal statüleri, cinsiyetlerin

birbirlerine karşı davranışları vb. gibi pek çok toplumsal değer yargıları oluşturmaktadır. Bu değer yargılarına göre kadınların daha anaç, bakım üstlenici, hassas, ilgilenilmesi gereken vb. gibi olması beklenmektedir. Diğer yandan erkeklerin ise güçlü, kudretli, cesur, kontrol sahibi vb. gibi özelliklere sahip olması beklenmektedir. Bu algılara göre kadınlara yakıştırılan meslekler hemşirelik veya çocuk bakıcılığı benzeri işler uygun görülürken, erkeklere ise iş adamı ya da askerlik gibi işler uygun görülmektedir. Toplumun iki cinsten oluştuğunu belirten Vatandaş (2011), her iki cinsinde varoluşsal ve gelişimsel olarak birbirlerine bağlı dahi olsalar, toplumdaki konumlanmaları ve onlara sunulan imkanları çerçevesinde aralarında farklılıklar ve ayrımcılıklar olduğundan söz etmiştir. Aralarındaki bu farkın en somut örneklerinden biri olan iş bölümüne dikkat çekmiş ve ana problemin eşitlik değil farklılık ve ayrımcılık temelinde oluştuğuna da değinmiştir (Vatandaş, 2011). Bunun en somut örneklerinden biri olarak da iş bölümünü vermektedir (Vatandaş, 2011). Mesleklerdeki farklılıklara dikkat çeken Vatandaş (2011), her ne kadar bu farkların erkeklerin lehine olduğu yönünde somut bir veri koymasa da azımsanamayacak oranda kadınların aleyhine olduğunu vurgulamıştır.

Sevmiş (2014), toplumda yer alan cinsiyetçi ideolojiye baktığında bir takım davranışların kadına ve erkeğe özgü olduğunu ve kesin bir biçimde birbirlerinden ayrıştıklarını belirtirken, kadının yaşamın her alanında da erkeğe göre konumlandığını ve tanımlandığını belirtmiştir. Erkeğin ve kadının konumuna ve özdeşleştiği kavramlara baktığında erkeğe kusursuzluğun kadına ise değersizliğin atfedildiğinden söz etmiştir (Sevmiş, 2014). Kadını değersizleştiren kavramlar; boyun eğen, erkeğe bağımlı olması ve köleleşmesi, erkeği kusursuzlaştıran kavramlar ise; değerli, güçlü ve üstün olması şeklindedir (Sevmiş, 2014).

Tüm bu kavramlar çerçevesinde belli roller, statüler oluşmakta ve toplumsal cinsiyet bağlamında kadının ve erkeğin birbirinden hangi açılardan ayrıştıkları ortaya konmaktadır. Bu ayrışmalar eşitsizliklere yol açmakta ve yaşamın her alanında karşımıza çıkmaktadır.

1.2.1.1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplum içerisinde erkekler ve kadınlar konumlanırken sadece cinsiyet bağlamında farklı konumlanmazlar aynı zamanda eşitsiz olarak konumlanırlar (Ritzer & Stepnisky, 2014). Kadınların erkeklere oranla bir çok alanda daha az konumlandıklarından, kendini gerçekleştirme yolunda daha düşük oranda fırsatların sunulduğundan, maddi kaynaklar açısından olanaklarından, erkeklerden daha az elde ettiklerini belirtmiştir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Biyolojik açıdan olan ve karakterisel olan farklılıktan ziyade toplumun örgütlenmesinden kaynaklı bir eşitsizlik olduğunu belirtmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Her insanın kendini gerçekleştirme yolunda belli bir özgürlüğe ihtiyacı vardır. Bu bağlamda kadınların ve erkekler gibi kendilerini gerçekleştirme ihtiyaçlarını karşılamak için erkeklerden durumsal olarak daha az güce sahip olmaları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığından söz ettirmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı gerilim cinsler arası bir takım baskıların doğmasına da sebep olmaktadır. Eşitsizlik belli bir hiyerarşiyi hiyerarşik düzende bir takım baskıları meydana getirmektedir. Bu hiyerarşik yapı sadece kadın erkek arasında olmak zorunda değildir, aynı zamanda iki kadın veya iki erkek arasında da gerçekleşebilir. Dolayısıyla, sadece kadın erkek arası eşitsizlik değil aynı zamanda kadınla kadın arasında veya erkekle erkek arasında da bir takım eşitsizlikler olabilmekte ve bu doğrultuda baskılar meydana gelebilmektedir.

1.2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Baskısı

Toplumsal cinsiyet baskısına yönelik ortaya konan kuramlara bakıldığında bir iktidar ilişkisinin neticesi olduğu saptanmıştır (Ritzer & Stepnisky, 2014). Bu iktidar ilişkisi erkeklerle kadınlar arasında kurulan bir ilişki olmakla beraber erkeklerin somut yararına hizmet etmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Egemen yapı içerisinde yani erkek hegemonyasının olduğu bir toplumdaki iktidar ilişkisi kadının denetleniyor olmasından, kısıtlanmasından, kullanılmasından ve bunlar çerçevesinde baskıya maruz kalmasından geçmektedir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Özellikle ataerkil toplumlarda sıklıkla karşımıza

ıkan erkeğın kadına uyguladığı baskı, toplumsal cinsiyet baskısı kuramcılarına göre, kadınların genel olarak durumu eril tahakkümün altında olma halidir (Ritzer & Stepnisky, 2014). Toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönünde yapılan baskılara bakıldığında bu baskıların, evlenme, meslek seçimi, kılık – kıyafet seçimi, cinsiyet kalıpyargılarına uygun davranış ve tutumlarda bulunması yönünde olduğu görülmektedir. Hem erkeğe hem de kadına toplumsal cinsiyet kalıpyargıları çerçevesinde baskılar yapılmaktadır ve kişi bir takım şeyleri yapmak istemese de bu baskılar neticesinde ondan beklenenleri yapmak zorunda hissetmesine sebep olduğu görülmektedir (Dökmen, 2015).

1.2.2. Toplumsal Cinsiyete Yönelik Kuramlar

Toplumsal cinsiyetin anlaşılabilir olması açısından bu kısımda toplumsal cinsiyete yönelik kuramlar bir araya getirilerek bu kuramların açıklamaları yapılmıştır.

1.2.2.1. Sosyal ğrenme Kuramı

Öğrenmenin insanlara sosyal açıdan etkilerini göstermek amacıyla Bandura (1977) tarafından geliştirilen kuramdır (Dökmen, 2015). Sosyal ğrenme kuramının oluşumunda Bandura'nın etkisi olmasına karşın, toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminin sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde tanımlanması Mischel tarafından ortaya konmuştur (Dökmen, 2015).

Sosyal ğrenme kuramının özellikle dikkate alınan iki öğrenme süreci vardır; Bunlardan birincisi “edimsel koşullama” ikincisi “model alma ve taklit”tir (Dökmen, 2015, s. 60). Edimsel koşullama yönteminin ödül veya ceza sistemi ile ilerlediğinden söz eden Dökmen (2015), cinsiyet kalıplarına uygun davranışlar sergileyen çocukların dllendirildiğinden, uygun davranışlar sergilemeyenlerin ise cezalandırıldığından söz etmiştir. Dolayısıyla cinsiyetine aykırı davranışlar sonucu cezalandırılan çocuklar koşullanmayla birlikte aynı hareketi tekrarlamaktan imtina etmiş, fakat ödüllendirilen çocuklar hareketi tekrarlamaya devam etmiştir. Dökmen (2015) ağlama eyleminin kız çocuklarının içine yaraması ve erkek çocuklarının içine yaramaması üzerinden bu duruma

örnek vermiştir. Erkek çocuk ağladığında “erkekler ağlamaz” tepkisiyle kaşılaştıklarından bu eylemi sürdürmezler ve çocukluktan çıktıklarında da sürdürmemeye devam ederler, fakat kız çocukları ve kadınlar tarafından ağlama eylemi sürdürülmeye devam eder (Dökmen, 2015). Dökmen’e (2015) göre, ana – babaları ve öğretmenleri tarafından aynı davranış sonucu farklı tepki alan kız ve erkek çocuklarının aynı davranışı tekrarlayıp tekrarlamamalarında da farklılıklar görülür. Buna bir diğer örnekte erkek çocuklarında atik ve saldırgan davranışların pekiştirilmesi ve aynı davranış biçiminin kız çocuklarında pekiştirilmemesi verilmiştir (Dökmen, 2015).

Araştırma kapsamında ele alınan dizilerde de ailelerin kendi çocuklarına karşı cinsiyet bazlı farklı tepkilerde bulundukları gözlemlenmiştir.

Model alma ve taklit sürecini ise; çocukların gözledikleri figürleri model aldıkları ve bu gözlemleri sonucu öğrendikleri davranışları uygun bir anda taklit etmeleri şeklinde açıklamıştır (Dökmen, 2015). Cinsiyet rollerinin edinimine baktığında Dökmen (2015), kız çocuklarının genellikle annelerini büyüdükçe de başka kadın figürlerini model olarak alıp taklit ettiklerini, erkek çocuklarının da babalarını yine kız çocukları gibi büyüdükçe erkek figürlerini kendilerine rol model olarak belirlediklerini ve taklit ettiklerini belirtmiştir. Fakat Dökmen (2015), bununla birlikte sosyal öğrenme kuramcılarının cinsiyet rol davranışlarının direkt olarak değil dolaylı olarak da çocukların uygun davranışları öğrenebildiklerini belirtmiştir. İnsanların dolaylı pekiştirme veya dolaylı ceza yoluyla bir takım davranış biçimlerini ve bunların neden – sonuç ilişkisini öğrenebildiklerini ileri sürmektedir (Dökmen, 2015). Gözleyerek öğrenme olarak adlandırılan bu sürecin edimsel koşullama süreci ile iç içe geçmiş bir süreç olduğundan söz etmek mümkündür (Dökmen, 2015). Nasıl ki bir çocuk ödüllendirildiğinde o davranışı tekrar etme fakat cezalandırıldığında tekrarlamama eğilimine sahipse gözleyerek öğrenme sürecinde de model olarak aldığı kişinin ödül aldığını gözlediğinde o davranışı taklit etme ya da cezalandırıldıklarını gözlediklerinde ise o hareketi taklit etmeme eğiliminde olurlar (Dökmen, 2015).

Anne – babalar, arkadaşlar, öğretmenler, akrabalar her ne kadar cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde önemli bir yere sahiptir olsalar bunların yanında kitle iletişim araçlarının

rolünün de büyük olduğu araştırmalar sonucu ortaya konmuştur (Dökmen, 2015). İletişime sosyolojik bir yaklaşım modeli olan Riley ve Riley modeli, “kitle iletişim süreci ile toplumsal yapının karşılıklı etkileşim içerisinde” olduğundan söz eder (Yaylagül, 2018, s. 64). Yaylagül (2018), medyanın toplumun yapısından etkilendiği kadar toplumun yapısını etkilediğini vurgulamıştır. Dökmen (2015), çocukların rollerinin belirlenmesinde kitle iletişim araçlarından televizyonun önemli bir rol oynadığını ve özellikle çocuklar için taklit sürecini etkileyecek modeller sunduğunu belirtmiştir. Dökmen (2015), çocukların televizyonda izledikleri karakterlerden etkilendiklerinden ve medyada sunulan modellerden cinsiyet rollerini öğrendiklerinden söz etmiştir.

Cinsiyet rollerinin gelişiminde ve dönüşümünde medyanın etkisinin bir çok araştırma tarafından büyük olduğu ortaya konmuştur. Bu doğrultuda dizilerde üretilen roller büyük öneme sahiptir. Kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde de bakıldığında bireye ve topluma kazandırılmak istenen tutum ve davranışlar diziler yoluyla rahatlıkla aktarılmaktadır. Karakterlerle örnek rol modeller diziler aracılığıyla sunulmakta ve izleyiciler tarafından uygun zaman geldiğinde taklit yoluyla ortaya konmaktadır.

1.2.2.2. Toplumsal (Sosyal) Rol Kuramı

Toplumsal (Sosyal) rol kuramı temel anlamında bireylere iktidarlar ve toplumu oluşturan yapılar tarafından yüklenen sorumluluk, beklenti ve kalıpları ile ilgili sosyolojik ve psikolojik açıklamalar yapmak adına ortaya atılmıştır. Bireylere toplum içerisinde sahip oldukları farklı statüler ve hiyerarşik ayrımlarına göre farklı roller verilmiştir. Rol kelimesi aynı bir tiyatro oyununda oyunculardan verilen komutları yerine getirmeleri beklendiği gibi, bireylere kendi benlikleri harici dış etkenler tarafından yüklenen ve beklenen performanslara atıfta bulunma amacıyla kullanılan sosyolojik bir terimdir. Toplumsal rol kuramı, bireylerin cinsiyet kimliklerine göre onlara yüklenen rolleri şekillendirildiğini ve geliştirildiğini öne sürer.

Dökmen (2015), cinsiyetin biyolojik cinsiyete dayalı demografik bir kategori olduğunu belirtmiş ve bunu nüfus cüzdanlarında yazan cinsiyet terimiyle eş olduğunu

savunmuştur. Toplumsal cinsiyeti (gender) ise bundan ayrı tutmuş ve toplumsal cinsiyetin toplumun kültürel yapısıyla kadına ve erkeğe yüklenen roller ve kadından ve erkekten beklentiler olarak açıklamış ve kişinin biyolojik yapısıyla da ilişkili psikolojik özellikler barındırdığının da altını çizmiştir (Dökmen, 2015).

Toplumsal rol kuramı, bireyin bulunduğu koşullara göre nasıl davranması gerektiğini ve toplumun ondan olan beklentisini açıklamaya çalışır. Bireylere kendilerine yüklenen statüler doğrultusunda toplum tarafından uyması uygun karşılanan çeşitli roller verilir. Bireylere biyolojik cinsiyetleriyle verilen statü çerçevesinde kendisinden beklenen cinsiyet rolleri çocukluktan itibaren toplum tarafından işlenmeye başlanır. Birey yaşamının farklı dönemlerinde benliğini etkileyebilme yetisine sahip iktidarların (güç sahipleri; anne, baba, öğretmen, iş veren, vb.) belirlediği roller çerçevesinde evrim geçirir. Toplumsal rol kuramına göre bireyler, yaşamlarının başında cinsiyet kimliklerine göre kendilerine belirlenen roller ile karşılaşır. Bu noktada çoğu zaman cinsiyet kimliklerini, bireylerin “gerçek benlik” leri ile çatışmaya girmektedir.

Toplumun sahip olduğu normlar altında “Kadın” rolü “doğurma” özelliği üzerine yoğunlaşmış ve kadına yüklenen toplumsal (sosyal) rol bu çerçevede şekillenmiştir. İş hayatında kadına yakıştırılan statüler daha duygusal ve aşırı zamanını almayacak işlerdir. Çünkü kadına aynı zamanda toplumsal olarak “ev işleri ile ilgilenen kişi” rolü de verilmiştir. Bu sebeple kadının günlük iş mesaisi sonrasında evine de vakit ayırması beklenir. Cinsiyet rollerinin çocuklukta edinilmeye başlayıp, yetişkinlik döneminde ortaya konduğundan söz eden Güldü & Kart (2009), kadınları ve erkekleri belli başlı mesleklerde daha başarılı olacakları yönünde yönlendirilmesini ve yönlendirilen mesleklerle ilgilenmelerinin beklendiğini belirtmiştir. Bu beklentiler cinsiyet rolleriyle tutarlı davranışları besleyecek yöndedir (Güldü & Kart, 2009).

“Erkek” rolüne ait toplumsal normlar “geçim sağlayıcılık” üzerine yoğunlaşmıştır ve gelişmiştir. Erkeğe daha fazla güç, başarı ve azim gerektiren işler uygun görülür. Kadın aksine erkek günlük iş mesaisi sonrası evine “ihtiyaç duyulan / kaynak” götürmekle görevli olduğu için daha fazla zaman ve çaba gerektiren işlerde görev almasında toplumca bir sorun yoktur. Ayrıca toplum “erkek” rolüne fizyolojik açıdan daha fazla güç gerektiren

işleri yakıştırmakta ve askerlik gibi “erkek” rolüne yakıştırılan işleri başarıyla yerine getirmeyi bireyin statünü kazanımının bir parçası olarak görmektedir.

Erkek için ilk, deneyim ve sınanma alanı olarak görülen askerlik deneyiminin, erkeği kendisinden beklenen cinsiyet kalıplarına uygun hale getirdiğine belirtmektedir (Selek, 2021). Bu beklentiler erkeğin haneyi koruması, geçindirmesi, yönetmesi ve yönlendirmesi şeklindedir. Erkek, askerlikle beraber hanenin dışına çıkar ve hanenin dışını tanıyanın haneyi daha iyi koruyabileceğine, ggeçindiribileceğine ve yönetebileceğine inanılmaktadır (Selek, 2021). Selek (2021), araştırmaları sonucu askerliğin bir çok erkeğin hayatında bu ihtiyaca denk düştüğünü ve gelecekte bir baba adayı olan erkeğin evinden çıkıp dış dünyayla ve başka insanlarla tanışmasına olanak sağladığını belirtmiştir. Askere giden genç erkeğin ikinci olarak, belli başlı sıkıntılar, zorlular yaşadığından ve yaşadığı olanaksızlıklarla piştiğinden ve bu sayede erkeğin “duygusal gücünün” ya da “dayanma kapasitesinin” arttığından söz etmektedir (Selek, 2021). Son olarak, erkekler dünyasına giren genç erkeğin kışlada kurduğu ilişkilerle bir takım deneyim - davranış – tutum alışverişi yaptığında altını çizmiştir (Selek, 2021). Connel’in farklı erkeklik biçimlerinin etkileşimine değinen Selek (2021), bu etkileşimlere örnek olarak; baba ve erkek çocuğuyla olan iletişimi ve etkileşimi, patron ve işçisiyle arasındaki etkileşimi, bir köy ağasıyla köylünün birbrileriyle olan etkileşimi ve bir öğretmenle öğrencisi arasındaki etkileşimi ve hiyerarşik yapıyı vererek bu tip yapıların içinde erkeğin kendi modelini bulduğunu belirtmiştir.

Toplumsal (sosyal) rol kuramı toplum içerisinde yer alan bireylerin rollerini cinsiyet faktörü üzerinden incelemeyi sağlar. Bireyler başarıları ve elde ettikleri neticesinde toplum ve hiyerarşik düzen içerisinde statü elde ederler. Cinsiyet ayrımı ile bireye verilen statü verilmiş statü sınıfına girerken, bu tip diğer statüler ise kazanılmış statü olarak nitelendirilir. Bireye kazanımları ile beraberinde gelen statüsü neticesinde toplum tarafından belirli normlar ışığında belirli roller yüklenir. İki tip statü vardır. Bunlar verilmiş ve kazanılmış statüler olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır (Ceylan, 2011). Verilmiş statüler bireye doğuştan verilmiş olan statülerken, kazanılmış statüler belli bir çabayı gerektiren ve yarış sonucu elde edilen statülerdir (Ceylan, 2011).

Kazanılan statüler neticesinde bireylere yüklenen toplumsal (sosyal) roller genellikle, bireyin hiyerarşik olarak bulunduğu konuma göre uygun fizyolojik ve psikolojik davranışları içermektedir. Birey kendisinden beklenen rolü ne kadar iyi yerine getirirse ödüllendirme sistemiyle yer aldığı hiyerarşik düzen ve toplum içerisinde karşılığını görür.

Bireye yüklenen roller arasında çatışmalar görülmesi oldukça yaygındır. Toplum tarafından yüklenen bu rollere kimi zaman bireyler uyum sağlayamaz ya da kendilerine verilen bu rolü kabul etmez ve benliklerini daha iyi yansıtabilecekleri statüler, başarımlar peşine koşma eğilime girerler. Bunun dışında birey benliğinin oluşması ile beraber kendisine doğum yoluyla verilen rolleri de kabul etmeyebilir. Toplum normları neticesinde uygun görülen rolleri kabul etmeyen bireyler ötekileştirilir ve toplum içerisinde kendilerine yer bulamazlar. Toplum içerisinde yer aldıkları hiyerarşik yapıya göre bireyler bu davranışları sebebiyle cezalandırılır ve kimi zaman ait oldukları zümreden uzaklaştırılır.

Hem erkeklerin hem de kadınların toplum tarafından biçilen roller çerçevesinde yaşadıkları çatışmaları inceleyen Dökmen (2015), bu çatışmaların psikolojik, toplumsal ve ekonomik sorunlara yol açtığını belirtmiştir. Toplumun beklentilerinin karşılanmadığı durumlarda bu sorunlar ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2015). Buna örnek olarak Dökmen (2015), akademik yönde ilerlemek ve kariyer sahibi olmak isteyen bir kız çocuğunun toplumun beklentisini karşılamasını ve bu sebepten dolayı hem kendisiyle, hem ailesiyle hem de toplumla girdiği çatışmaları vermiştir. Çünkü o kız çocuğunun toplum tarafından evlenip çocuk sahibi olması beklenmektedir. Bir diğer örneğini de erkek üzerinden Dökmen (2015), eşine, çocuklarına, ailesine daha çok vakit ayırmak isteyen veya kendine vakit ayırmak isteyen bir erkeğin, toplumun ve ailesinin ondan beklediği sorumlulukları yerine getirme çabası içerisinde kendisiyle çatışmasını ve bu zorunluluklar içerisinde yaşadığı bunalım şeklinde vermiştir.

Selek (2021), transseksüel bir yaşamı tercih eden erkeklerin toplumsal normlar çerçevesinde ötekileştirildiği ve kendini cinsel girişimde bulunmasa dahi kadın gibi hissetmesinden dolayı “erkeklik” tanımına uymayan bir davranış biçimi olması sebebiyle

askerlik yapmasının yasaklandığını bu bakımdan da dışlanmalara maruz kaldıklarını belirtmiştir.

Toplumsal (Sosyal) rol kuramı, işlendiği toplum yapısına ve kültürüne göre değişiklik gösterse de genel olarak toplumunda istikrarlı şekilde süregelen normlar çerçevesinde kendisini oluşturan her bir bireye yüklediği rollerin keskinliği ile bu rollerin yerine getirilme beklentisi aynıdır. Küresel olarak kabul gören normlar neticesinde bireylere verilen statülerin her birine uygun görülen roller incelenir, sosyolojik ve psikolojik olarak değerlendirilir. Toplumsal (Sosyal) rol kuramı, bireylerin davranışlarını ve toplumsal organizasyonların dinamik yapılarını anlamak, açıklamak adına geniş bir bilgi ağı sunmaktadır. Toplumda yer alan sosyal rol beklentileri ile bireylerin etkileşimleri ve kimlikleri arasındaki bağlantılar incelenerek, bireylerin sosyal toplumlarda benlik duygularını oluşturma yolları hakkında bir çerçeve sunar. İnsan doğasını ve toplumsal dinamikleri anlamak için kullanılan toplumsal (sosyal) rol kuramı, bireylerin arasındaki etkileşim ve toplumsal davranışlarının koşul – sonuç olarak açıklamaya çalışmaktadır.

1.2.3. Sosyolojik Açıdan Sekülerlik ve Muhafazakârlık Kavramı

Modern toplumlarda bireylerin toplumu etkileyen başlıklara karşı duruşlarını etkileyen en önemli iki ideoloji olan sekülerlik ve muhafazakârlık, temellerinde birbirlerine tamamen karşıt düşünceler olarak doğmuşlardır (Türköz & Türköz, 2022). Her iki ideoloji de toplumu hukuki, felsefi ve sosyolojik olarak etkilemiş ve bu bağlamda toplumda bu ideolojilere aidiyet gösteren zıt kesimler oluşturmuştur. Sosyolojik bağlamda her iki ideoloji de bireylerin toplumsal olayları ele alış şekillerini, düşüncelerini ve yaşam biçimlerini belirlemektedir (Beylur, 2022).

Sekülerizm temelinde uhrevi olan ile dünyevi olanı birbirinden ayırmayı amaç edinmektedir. Sekülerizm dini dünya ile bağlantılı olan tüm kavramların dışarısına çıkararak, dini bireylere özel ve gizli bir olgu olarak kabul etmektedir. Bireyin özel ve gizli alanı dışında kalan tüm dünyevi alanlardan dinden kopuşu anlamına gelmektedir. Birey sosyolojik, felsefi ve hukuki alanlardaki düşüncelerini, yargı değerlerini ve

hareketlerini din kurallarından bağımsız düşünmesi ve hareket etmesi beklenmektedir (Marangoz & Uluç, 2021). Marthin Luther'in Katolik Kilisesini protesto ederek başlattığı Protestanlık, sekülerizmin tarihi gelişimindeki başlangıç sayılabilecek önemli bir adımdır. Protestanlık hareketi, Ortaçağ'da dinin kişiselleşmesine ve dünyevileşmesine dair önemli bir gelişmedir (Marangoz & Uluç, 2021). Modern dünyada yaşanan tüm bu gelişmeler çerçevesinde dini merkezine alarak gelenekleri ve istikrarı savunan karşıt düşünce olarak muhafazakârlık ortaya çıkmıştır. Muhafazakârlıkta, din, tanrı, adetler ve gelenekler; hukuki, felsefi ve sosyolojik bağlamda toplum üzerinde önemli bir role sahiptir. Muhafazakâr düşüncenin temelini oluşturan bu değerler seküler düşüncenin zıttı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin, dini merkezine alarak toplumun her bir bileşenindeki hareket ve kararlarını vermesi beklenmektedir. Muhafazakâr düşüncenin en çok üzerinde durduğu konulardan biri toplumdur. Toplumun geleneğini kaybetmesi ve dinden uzaklaşması, yapısının bozulmasına ve parçalanmasına sebep olacağı düşünülmektedir (Çaha, 2006). Muhafazakar düşüncenin üzerinde durduğu hassas konulardan biri toplumdur. Neredeyse bütün muhafazakâr düşünürler toplum hakkında benzer değerlerin üzerinde durmaktadırlar. Muhafazakâr düşünceye göre toplum, bir geçmişi ve geleceğe doğru devam edecek olan, ve geleceğe doğru devam eden bu sürece müdahale edilmemesi gereken yaşayan bir yapıda olduğu fikri hakimdir (Çaha, 2006). Çaha (2004), yaptığı bu tanımın, muhafazakârların söz konusu toplum olduğunda özellikle vurguladıkları temel değerleri barındıran bir tanım olduğunu belirtmektedir. Muhafazakârların toplumun tarihsel alt yapısına baktığında toplumu; yaşayan, organik, hem kompleks bir yapıda hem de fonksiyonel bakımdan farklılaşmış kusursuz bir organizma olarak gördüklerini belirtmiştir (Çaha, 2006). Toplumun gelişimini bir organizmanın gelişimine benzeten Çaha (2004), toplumun birçok evreden geçtiğini ve geçtiği her evrenin ona bir şeyler kazandırdığını belirtmektedir. Toplum kendi içerisinde barındırdığı dinamiklerle kendini güncelleme özelliğine sahiptir. Zamanın getirdiklerine karşın, toplum kendi içerisinde işlevini yitirmiş organlarını yenileme yetisine sahiptir. Bunlar göz önüne alındığında muhafazakar düşünceye göre de değişim toplum için aktif olan bir olgudur. Fakat bu değişim toplumun kendi içerisinde değil de dışarıdan gelen müdahaleler neticesinde olursa toplumun yapısı bozulur (Çaha, 2006).

Seküler düşünce akli ve bilimi ön plana çıkararak bireyin yaşantısını şekillendirmesini ve sosyal hayatın bu bağlamlar neticesinde gelişmesini amaçlamaktadır (Özden, 2016). Sosyal yaşamın dinden arındırılması sadece dini kuralların toplumu etkileyen alanlardan çıkarılmasından ziyade, bireylerin yaşamlarında da dini kural, gelenek ve adetlerinden de arındırılması anlamına gelmektedir (Özden, 2016). Özden (2016), sekülerleşme ile beraber dini öğretilerin yerini modern bilgiler almakta ve toplum buna göre şekillendiğini belirtmektedir. Yıllardır toplumların kendi dini inanışlarına göre kabul ettikleri kurallar, ilkeler, öğretiler ve gerçek kabul ettikleri olgular sanayileşmenin gelişmesi beraberinde hızla ilerleyen bilimsel gelişmeler ile açıklanmaya başlanmıştır (Özden, 2016). Seküler düşünce tüm dini dogmalara akıl gözüyle bakmakta ve tüm bunları dünyevileştirme çabasına girmektedir (Özden, 2016).

Sekülerliğin hukuki ve siyasi bir iz düşümü olan laiklikle beraber gelişen günümüz modern toplumlarında bireyselliğin ön plana çıkması seküler düşüncenin gelişmesinde ve yayılmasında etkin rol oynamaktadır (Özden, 2016). Büyük şehir ve kentlerde yaşayan bireyler bu yaşam tarzının getirisi olarak değişime uğramaktadır. Bireyselliğin ve akılcılığın ön planda olduğu modern kent yaşamında, bireyler dini temellerden ve geleneklerden uzaklaşmaktadır (Marangoz & Uluç, 2021).

Bir başka deyişle Çelik'e (2017) göre, sanayileşen ve kentleşen modern dünyada sosyal farklılıklarla beraber değişen sosyal kurumların organizasyonu modern insanlarda kendi kendine yeterlilik hissini geliştirdi. Modern dünya, insanları dini düşünce ve inanışlardan uzaklaştırdı, bu da sekülerlik ve rasyonalizasyon arasında bir ilişki kurulmasına neden oldu (Çelik, 2017).

Muhafazakâr düşünce ise toplumun ve bireylerin dini doğrulardan ve kurallardan uzaklaşmasının yıkıcı etkileri olduğunu savunmaktadır. Öyle ki toplumu bir arada tutan kilit yapının din olduğunu ve bu yapıdan uzaklaşmanın bir çöküş olacağını düşünmektedir. Muhafazakâr düşünce istikrarı ve otoriteyi savunmaktadır. İstikrar ve otorite olmadan toplumun hafızasını, benliğini, birikimini kaybedeceğini ve bunun sosyolojik, hukuki, felsefi bir yok oluşa neden olacağını iddia etmektedir. Muhafazakâr düşünce, din

görevlilerinin ve din kurallarını uygulayan otoritelerin toplumun omurgasını koruduğunu ve bekasını sağladığını savunur (Çaha, 2006).

Muhafazakâr düşünce, değişimi ve dini doğruların bilim veya akıl ile açıklanmasını reddeder, sürekliliği savunur. Toplumun ancak tarihi, geleneği, örfü, âdeti ve kültürünün sağlamlığı derecesinde ileriye gidebileceğini düşünmektedir. Muhafazakârlık modernleşen dünya ile beraberinde değişime uğrayan toplumun sosyolojik, felsefi ve hukuki fikirlerine, değişimlerine tepki olarak ortaya çıkmıştır. Siyasi yansıması sayılabilecek milliyetçilik ile kendisini toplum içerisinde güçlü bir ideoloji durumuna getirmiştir.

Muhafazakâr düşünce denilince akla sadece din gelmesi aslında tam olarak bu ideolojiyi yansıtmamaktadır. Sekülerizmin akıl ve bilim temelli sosyolojik değişimine karşın muhafazakârlık; toplumun kültürü, milli benliği, geleneği, örfleri ve dini ile karşı durmaktadır. Toplumlara ait bu özelliklerin zamanla şekillenmesinde dinin aktif bir rol oynaması nedeniyle muhafazakârlık sadece din etrafında dönen bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Muhafazakâr düşüncenin, Aydınlanmaya ve modern yapıya karşı doğmuş entelektüel bir hareket olduğundan söz etmiştir (Beneton, 2011). Saf muhafazakarlığı bir nevi gelenekçilik olarak tanımlamanın yanlış olmayacağını dile getirmiştir (Türköz & Türköz, 2022)

Birbirlerine tabandan zıt olan bu iki ideoloji savundukları ve ortaya koydukları ile gelişen dünyada ortaya çıkan devrimci düşüncelerdir. Her iki ideolojinin de amacı toplumu ve topluma ait tüm mekanizmaların düzenini, birliğini koruyarak gelişmesini sağlamaktır. Her iki ideoloji de temellerinde gelişen toplumlarda ortaya çıkan sosyal sorunlara çözüm üretme çabasıyla ortaya çıkmıştır.

Bu bağlamda toplumsal cinsiyete ilişkin rollerin şekillenmesi ve oluşturulmasında da etkisinin büyüklüğü yadsınamaz. Her iki ideolojiye sahip bireylerin yetiştiği kültürel çevre ve aldıkları eğitim büründükleri rollerin şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir. Muhafazakâr bir aileye mensup bireyle seküler bir aileye mensup bireyin yetiştirilme tarzlarında ve toplumsal cinsiyet bağlamında üzerlerinde kurulan baskılarda bariz farkların oluşacağı açıktır. Nitekim araştırma kapsamında ele alınan her iki dizide de farklı

ideolojilere sahip aileler ve bu ailelere mensup bireylerin bu ideolojiler üzerinden oluşturdukları toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılıklar açıkça görölmektedir.

1.2.3.1.Ötekileştirme ve Ayrımcılık

Ötekileřtirme; toplumlar içerisinde bulunan birbirleriyle aynı fikirlere sahip olan bireylerin oluşturduğu grupların, kendi fikirlerinden farklı dűřüncelere sahip olan diğer bireylere / gruplara uyguladığı dışlama eylemidir. “Öteki” birey ve/veya grup çoėu zaman topluluklar içerisinde sadece fikirlerinden dolayı ötekileştirilmeye maruz kalmaz, çok daha basit demografik özelliklerinden kaynaklanan ötekileştirilmeyle toplum içerisinde yüzleşmek zorunda kalabilmektedirler. Bunlar; cinsiyet, etnik köken, eğitim, gelir düzeyi, meslek gibi unsurlardan oluşabilmektedir. Özensel’in (2020) makalesinde ifade ettiği üzere insanlar tarih boyunca en temel özellikleri doğrultusunda bir araya gelerek topluluklar oluşturmuş ve kendilerinden farklı olanlar ile her zaman çatışma ve rekabet içerisinde olmuşlardır. Farklı fikir veya toplumsal özelliklere sahip olan toplulukların, tarih boyunca birbirlerine yaptıkları ötekileştirme ve ayrımcılık eylemleri genellikle hâkim topluluk lehinde sonuçlanması sebebiyle ötekileştirilen topluluk için varlığını sürdürmek oldukça zorlaşmış ve kimi zaman imkânsız hale gelmiştir. Bu ve benzeri geçmişten süre gelen olgular sebebiyle insanlar sahip oldukları özelliklerine, fikirlerine göre modernleşen ve büyüyen toplumlar içerisinde kendilerini ait hissettikleri gruplar ve/veya daha küçük topluluklar içerisinde yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmektedirler. Bu, bireyin hayatını daha rahat idame ettirebilmesini ve yaşam konforunu rahatça koruyabilmesini sağlamaktadır. Birbirleriyle ortak veya benzer görűř ve fikirlere sahip olan insanların paylaşımlarında ortak olmasından dolayı ilişkilerinde diğerlerine oranla daha az sorunla karşılaştıkları görölmektedir (Özensel, 2020). Kişilerarası ortaya çıkan sorunların kaynağının bilinmeyenden, deneyimlenmeyenden ortaya çıktığı görölmektedir (Özensel, 2020).Sık sık ve birbirini tekrar eden deneyimlerin kişiyi farkında olarak veya farkında olmayarak tek tipleştirdiğinden bundan dolayı da ötekiyle kurulan ilişkinin bir bilinmeyen olduğu için sorun alanı olarak algılanmasından söz etmektedir (Özensel, 2020).

Kişilerin gündelik yaşamlarında farklı olanları deneyimlemesi ve sahip olduğu fikirleri, yaşayış biçimleri, demografik özelliklerinden farklı kişiler ile teması sonucu olarak “öteki” kavramı oluşmaktadır. Sosyal hayatın hemen her alanından büyüyen modern toplumların getirisiyle bireyler sıklıkla “öteki” ile karşılaşmak ve sosyal hayatta beraber yaşamak durumunda kalmaktadır. “Ben” ve “Benim Dışındakiler” veya “Biz” ve “Bizim Dışımızdakiler” diye yapılan ayrımlarda ki dışımızda kalan kısımlara “Öteki” denmekte ve bu durum farklılaşmanın temelindeki eylem olarak karşımıza çıkmaktadır (Nahya, 2011). Nahya (2011), ötekileştirme kavramının olumsuz bir takım yargılar içerdiğinden ve bu yargıların zamanla önyargılara dönüştüğünden söz etmektedir. Ötekileştirmenin düşünüş şekli ön yargılarda vücut bulmaktadır. Ötekileştirme kavramı zaman zaman örtülü bir biçimde de olsa insanları sınıflandırarak bir kısmı yüceltirken diğer tarafı yani ‘öteki’ olanı aşağılamaktadır (Zariç, 2010).

Birey “öteki” kişiyle karşılaştığı sosyal alanda kendi fikrine, demografik özelliğine, yaşam biçimine, ideolojisine sahip ve hatta kendi cinsiyetinden daha fazla kişi bulabildiği takdirde kendisini parçası hissettiği bu küçük topluluğun çıkarları doğrultusunda ayrımcılık yapabilmekte ve kendisinden farklı olanı ötekileştirme eğilimi gösterebilmektedir.

Ötekileştirme çalışma hayatında ayrımcılık, kayırma, kollama, iş yükü ve ücret eşitsizliği şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kişi kendi demografik özelliğine ve/veya fikirlerine sahip olan başka kişilere adil olmayan bir şekilde “ötekilere” karşı daha üstün bir pozisyon, hak, imtiyaz sağlayabilmektedir. Yıldırım alp’in (2021), bahsettiği gibi üstün bir pozisyonda olan birey kendisiyle aynı fikirlere, özelliklere sahip olmayan diğer birey ve grupları küçümsemek, aşağılamak, adaletsiz davranmak gibi olumsuz eylemlerde bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak aynı işi yapan iki kişinin ücret farklılığı, çalışma saatleri, daha fazla iş yükü verilmesi gösterilebilir. Farklı şeylerde ortaya çıkan ayrımcılık kavramı hayatın her alanında, birçok farklı sebepten dolayı önyargı duyulan bireyi sosyal yaşamdan ayırmaya ve belirli olanaklara erişiminin sınırlandırılmasına neden olmaktadır (Erdoğan & Vatandaş, 2020).

Modern dünyada geçmişe göre farklılaşan çalışma ortamlarında cinsiyetler arası yapılan ayrımcılık günümüzde en yaygın görülen ve eşitliğin sağlanabilmesi için en çok gündemde olan ötekileştirme başlıklarındandır. Toplumsal stereotiplerin bir sonucu olarak erkeklerin üstün olduğu iş dünyasında kadınlara yönelik ayrımcılık hemen hemen her iş kolunda sıklıkla görülmektedir. Modern dünyada kadınların her alanda kendini gösterme ve eşitlik haklarını savunmaları ses getirerek devam etse dahi toplumsal normlar karşısında kadınların maruz kaldığı sorunlar azımsanamayacak kadar fazladır. Simone De Beauvoir'ın "İkinci Cinsiyet" isimli kitabında bahsettiği gibi kadınlar kendilerine yüklenen sosyal rolleri ile kişisel başarı istekleri arasında denge kurmakta zorlanmaktadır. Ataerkil toplumlarda kadınlar kendi iş hayatlarında kendilerinden beklenenler yanı sıra aile yaşantılarında da kendilerinden beklenen davranışları da yerine getirme ikilemi içinde kendilerinden taviz vererek parçalanmaktadırlar (Beauvoir, 2022). Öyle ki çoğu kadın çalışma hayatında "kadın" olduğu için kendisine uygulanan ötekileştirme ve ayrımcılıklar arasında davranışlarını, psikolojisini koruyarak çalışmaya uğraşırken bir yandan da aile hayatı içerisinde akrabalarından, eşinden, çocuklarından gelen talepler, şiddet, beklentiler, sorumluluklar doğrultusunda kendisini var olma savaşı verirken bulmaktadır (Beauvoir, 2022).

Öte yandan cinsiyet ayrımcılığına sadece kadınların maruz kaldığını ifade etmek haksızlık olur. Sosyal cinsiyet normları kapsamında kadınlara yakıştırılan işlerde görev alan erkeklerin de ötekileştirme ile karşılaştığı görülmektedir. Hosteslik, hemşirelik, sekreterlik, asistanlık vb. iş dallarında görev alan erkeklerin toplumlar içerisinde çeşitli dışlanmalara, alaylara maruz kalmaktadırlar. Bu işlerde çalışmak yanı sıra kadınlara yapılan ayrımcılık ve ötekileştirme karşısında insan haklarını savunarak kadınların yanında yer alan erkek bireyler de yine ötekileştirilmeye maruz kalmaktadır. Sağlam ve Yaşar'ın (2017) makalesinde bahsettiği gibi yapılan araştırmalarla da görülmektedir ki kadın sporu olarak isimlendirilen (dans, jimnastik, vb.) çoğu spor dallarında performans sergileyen erkeklerin toplum tarafından bir takım baskılara maruz kaldığı ve elde ettikleri başarıların toplumsal statülerinde bir değişikliğe yol açmadığı gözlenmiştir. Aksine bu erkeklerle yönelik toplumsal normlar dahilinde cinsiyet baskısı devam etmiştir (Sağlam & Yaşar, 2017).

Ayrımcılık kavramı literatüre bakıldığında yaygın olarak iki şekilde kullanılmaktadır: pozitif ayrımcılık ve negatif ayrımcılık (Yıldırım, 2021). Bireyi veya grubu kendinden olmayan konumuna koymak, üstten bakmak, ikinci sınıf muamelesi yapmak, aynı yapının içerisinde diğerinin varlığını kabul etmemek ve olumsuz davranışlarda bulunmak “negatif ayrımcılık” olarak adlandırılırken, yine aynı yapının içerisinde diğerinin de varlığını kabul etmek, bireyi ya da grubu kendisi ile eş görmek ve aynı imkanların sunulmasına yönelik olumlu davranışlar da “pozitif ayrımcılık” olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım, 2021).

Toplumsal stereotipler çerçevesinde ötekileştirmeler ve yapılan ayrımcılıklar kadınları dezavantajlı duruma düşürüyor ve bu durum sadece toplum içerisinde kadınları etkiliyor gibi gözüküyor olsa da genel resim bundan farklıdır. Kadınlar eğitime kısıtlı erişimi sonucunda çalışma hayatına ve istihdama katılamamaları sonucu en büyük zararı toplumsal ilerleme ve büyüme görmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının yayınladığı 2021/2022 raporunda görülmekte olduğu gibi kadınların iş gücüne daha az katkıda bulunduğu ülkeler iyi bir yaşam standardını gösteren insani gelişme endeksinde de daha gerilerde olduğu gözlenmektedir.

Araştırma kapsamında ele alınan her iki dizide de ailelerin çocuklara yaptığı pozitif ve negatif ayrımcılıklar kadın ve erkek olmaları üzerinden yapılmaktadır. Her iki dizinin içerisinde de seküler tarafın muhafazakâr tarafa, muhafazakâr tarafında seküler tarafa karşı olan önyargıları çerçevesinde yine kadın ve erkek olmaları bağlamında ötekileştirmelerin mevcudiyetinden söz etmek mümkündür.

1.2.4. Medya ve Kimlikler

Dijitalleşmeyle beraber kitle iletişim araçlarının tüm dünyayı etkisi altına aldığı kaçınılmaz bir gerçektir. Dökmen (2015), yaşadığımız yer, insan, doğa ve dünya hakkında ki bilgilerimizin, yaşanan olayları algılayış biçimimizin, bu olaylar karşısındaki tutumlarımızın ve inançlarımızın büyük bir oranda medya tarafından biçimlendirildiğinden söz etmektedir. Yaşanılan dünyayı kitle iletişim araçlarının

şekillendirdiği birçok araştırma tarafından ortaya konmuştur. Dökmen (2015), televizyonun tek kitle iletişim aracı olmamakla beraber en etkili araç olduğunu belirtmiştir. Kitle iletişim araçlarının etkisini sosyal öğrenme kuramı ve kültürel göstergeler ve ekme kuramı ile açıklamak mümkündür. Sosyal öğrenme kuramı bağlamında televizyon dizilerinde sunulan modeller bireyler tarafından gözlenir ve taklit edilir, kültürel göstergeler ve ekme kuramı bağlamında ise gözlenen modellerin davranışlarının her hafta tekrarlanmasıyla davranış pekiştirilir ve öğrenme gerçekleşir (Dökmen, 2015). Dökmen (2015), kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun kadınları, kız çocuklarını, erkekleri ve erkek çocuklarını sunuş biçimlerinin izleyici kitleler tarafından standart olarak kabul edilebileceğini, bu davranış biçimlerinin izleyiciler tarafından benimsenebileceğini ve yaşamlarında bu resmediliş biçimlerini referans alabilecekleri görüşündedir. Kitle iletişim araçlarında sunuluş biçimleri temel alınarak kişilerin kendi deneyimlerinden çok tutum ve davranışlarını bu sunuluş biçimlerini dikkate alarak bu doğrultuda şekillendirebileceğini savunmaktadır (Dökmen, 2015).

Bu çerçevede, kitle iletişim araçlarının toplumsal cinsiyet rollerini oluşturmada büyük etkisi olduğu görülmektedir. Medyada kadınların ve erkeklerin ne şekilde sunulduğu, ne tip rollere büründükleri, birbirlerine nasıl davrandıkları, hangi sorumlulukları üstlendikleri önemlidir. Yapılan araştırmaların birçoğunda da ele alınan konu başlıklarına bakıldığında “televizyonda kadının sunuluş biçimi”, “televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet rolleri”, “kitle iletişim araçlarında cinsiyet” gibi başlıklar olduğu görülmektedir.

Dökmen (2015) kitabında Gunter ve McAleer (1997)’e atıfta bulunarak yapılan bir takım araştırmaların cinsiyete ilişkin kalıp yargıların oluşumunda ve öğreniminde televizyonun çocuklar üzerinde etkisinin olduğu sonucunu görmüştür. Cinsiyete özgü meslekleri ve aile içi rolleri bu araçlar aracılığıyla öğrenmektedirler (Dökmen, 2015).

Tipik bir erkekle tipik bir kadının nasıl olması gerektiğine dair inançları işaret eden tanımlayıcı toplumsal cinsiyet stereotipleri toplumun bir kadından veya bir erkekten beklentilerini şekillendirir (Lips, 2020). “Yerleşik stereotipler kadınların ve erkeklerin

nasıl olmaları gerektiğini belirtir; yazılı değildirler ancak kadınların ve erkeklerin toplumun kadınlık ve erkeklik beklentilerine uymak için neler yapmaları gerektiğine dair güçlü kurallardır.” (Lips, 2020, s. 72). Tam da bu noktada medyanın gücü devreye girer. Medya, yerleşik olan stereotipleri tekrar tekrar izleyiciye aktararak yeniden üretilmesini sağlarken, tanımlayıcı olanı da yerleşik hale getirme gücünü elinde tutar. “Stereotipler geçici ve önemsiz gibi görünebilir ancak oldukça somut sonuçlara sahiplerdir.” (Lips, 2020, s. 74). Kadın ve erkekle ilişkilendirilmiş olan birçok beklenti ve özellik aslında toplumsal cinsiyetin yarattığı kalıp yargılardır. Kültürel göstergeler çerçevesinde toplumsal yapı ve beklentilere verilen cevaplar toplumsal stereotipleri meydana getirmektedir. Bunu Lips (2020) şu şekilde açıklamaktadır; “...toplumsal cinsiyet bir dereceye kadar toplumsal bir inşaysa, bu durumda toplumsal cinsiyet stereotipleri de toplumsal inşadır.”

1.2.4.1. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları ve Medyanın Toplumsal Cinsiyet Stereotipleri Üzerindeki Etkisi

Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşumunda medyanın etkisi bir çok araştırma tarafından ortaya konmuştur. Medyanın etkilerine bakıldığında özellikle diziler ekseninde değerlendirildiğinde, toplumsal cinsiyet stereotipi üzerinde uzun vadeli etkiler yarattığı görülmektedir. Yaşamda ciddi oranda kalıpyargıların varlığından söz edilen alanlardan birinin de cinsiyet olduğu görülmektedir. Toplum tarafından kadınlardan ve erkeklerden beklenen davranışlar Franzoi tarafından toplumsal cinsiyet kalıpyargıları olarak tanımlanmaktadır (Dökmen, 2015). Kadının erkekten, erkeğin kadından, kadının kadından ve erkeğin erkekten bir takım beklentileri vardır. Her birinin diğerine göre yapması gerekenler ve birbirlerine karşı oluşmuş olan bir takım kalıpyargılar söz konusudur. Medya oluşan bu kalıpyargıları beslemektedir.

Kitle iletişim araçlarından televizyonun bu stereotipik davranışları beslediği ve belli ayrımları sağlamlaştırdığı araştırmalar tarafından ortaya konmaktadır. Televizyonun en çok izlendiği saatlere bakıldığında yani prime – time’da yayınlanan içerikler; ‘filmler, diziler, programlar ve reklamlar’ göz önüne alındığında geçmişten günümüze kadın

karakterlerin aile ortamlarında, romantik veya arkadaşlık ilişkilerinde kişilerarası rollerde sunulduğu görülürken erkeğin, güçlü ve işle ilgili rollerde sunulduklarını (*Smith, Choueiti, Prescott ve Pieper, 2013*) saptamış olup medyada kadının da erkeğin de geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri ve mesleklerinde sunulmalarının daha olası olduğundan söz etmişlerdir (Lips, 2020). Kadın karakterlerin tasvirlerine dikkat çeken Lips (2020), genellikle kadın karakterler söz konusu olunca çalışma rollerinin sekreterlik ve hizmet işlerinden oluştuğunu ve otorite uygulayan veya herhangi bir araçsal davranışta bulunan karakterler olarak sunulmasının pek te mümkün olmadığından söz etmiş ve bu sunuluş şekillerinin izleyicileri de etkilediğini belirtmiştir. Bu konu bağlamında farklı ülkelerde yapılan araştırmaların sonuçlarına dikkat çekmiş ve genç izleyicilerin televizyon izleme oranlarıyla stereotipik toplumsal cinsiyet inançlarının oranlarının doğru orantıda seyrettiğini görmüştür (Lips, 2020). Bu bağlamda medya tasvirleri değişmediği müddetçe toplumsal cinsiyet stereotiplerinde de bir değişimin olmasının zor olduğu kanısına varmıştır (Lips, 2020).

Medyanın kimliklerin oluşturulmasında önemli bir etkisi olduğu ortadadır. Birey, kendisine sunulan içerikleri izlerken hem kendinden bir şeyler arama eğiliminde hem de kendine yeni tutum ve davranışlar ekme eğilimindedir. Dolayısıyla medyanın dolaylı olarak dahi olsa cinsiyet stereotiplerini güçlendirici ve pekiştirici etkisi olduğunu söylemek mümkündür (Lips, 2020). Bireylerin kitle kültürü bağlamında yaşadıkları çevreyi ve dünyayı medyada sunulan içerikler bütününden öğrendikleri ve anlamlandırdıklarından söz etmişler ve medyada sunulan karakterleri de rol model olarak benimseyebileceklerinin altını çizmişlerdir (Şener, Çavuşoğlu, & Irlı, 2016). Dolayısıyla bu çerçevede toplumsal cinsiyet rollerinin de medya aracılığıyla öğrenildiğini dile getirmişlerdir (Şener, Çavuşoğlu, & Irlı, 2016). Genel olarak toplumsal cinsiyet uzun soluklu bir sürecin sonucudur. Sosyo – kültürel bir süreci ifade eden toplumsal cinsiyet kavramı, kişinin benliğinin oluşumunu, rolleri öğrenmesini ve benimsemesini daha sonra da hayata geçirmesi gibi süreçleri kapsamaktadır (Şener, Çavuşoğlu, & Irlı, 2016). Toplumsal cinsiyet modellerini yalnızca aktarmakla kalmayan medya aynı zamanda da var olan eşitsizliği yeniden üreten bir araç olarak da kullanılmaktadır (Şener, Çavuşoğlu, & Irlı, 2016). Yaylagül (2018), televizyon izleme eylemi ne kadar artarsa bireye gerçek

hayattan daha çok televizyonda sunulan içeriklerdeki dünyayla doğru orantılı tutumların ekildiğini belirtmektedir. Yaylagül (2018), her ne kadar televizyon izlemenin doğrudan etkisi olduğunu düşünmese de dolaylı olarak etkilere sebep olabileceğini belirtmekte ve bunu televizyonda gördüğü şiddet içeriklerinin kişide doğrudan şiddet eylemine sebep olmasa da kişinin dünyadaki şiddet hakkında zihnini biçimlendirmesi olarak örneklemektedir. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyon, özellikle prime – time’da yayınlanan içeriklerle izleyiciyi kendine bağlamakta ve bireye dolayısıyla topluma ekmek istediği tutumu zamanla ekmektedir. Araya birer hafta koyarak üzerinde düşünmelerini de sağlamaktadır. Gerbner’in kuramında bahsettiği gibi bir toplumda var olan davranış ve tutumların, değer yargıların medya tarafından ekilmesi durumudur yani medya kişileri birbirine bağlayan bu değer ve tutumları zaman içerisinde yayarak sürdürülmesine hizmet etmektedir (Yaylagül, 2018).

Televizyonda yerel kanalların günlük yayın akışlarına bakıldığında her kesimi bir şekilde besleyecek ve doyuma ulaştıracak içerikler yayınladıkları görülmektedir. Ana akım medyada günlük akış belirlenirken “geleneksel” bir çekirdek ailenin rutinine göre tasarlandığı tespit edilmiştir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Bu rutinlere bakıldığında genelde, gündüz kuşağı olarak adlandırılan ev kadınları için tasarlanmış kadın programları, öğleden sonra geçmişte izdivaç programlarının yerini alan yemek programları, gündüz kuşağı (pembe) dizileri, akşam saatlerinde ise genelde ailece izlenebilecek ana haber bültenleri ardından diziler, bilgi yarışmaları veya eğlence programlarının olduğu görülmektedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016).

Bütün bu yayınlar bireyin ve toplumun kullanımlar ve doyumlar kuramı çerçevesinde belli bir ihtiyacı karşılarken, kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde ise belli toplumsal normları ekmektedir.

1.2.5. Türkiye’de Kadının Yaşamını Etkileyen Süreçler ve Bu Yaşama Medyanın Etkisi

Kitle iletişim araçlarında özellikle de bu araçlardan biri olan televizyonda kadının ne şekilde gösterildiği bir çok araştırmanın konusu olmuştur. İnceoğlu ve Akçalı (2018)’nin araştırmaları kapsamında ele aldığı dizilerde belirli sahneler bazında kadın ve erkek karakterlerin ekrana yansımalarını nicel verilerle açıklamışlar ve genel olarak kadınların ve erkeklerin gündelik hayat rolleri üzerinden sunuldukları ve bu rollerin yeniden üretildikleri sonucuna varmışlardır. Araştırmanın en dikkat çekici sonucu olarak ebeveynlik rolünde olan oranlar göze çarpmaktadır. Araştırma sonucunda, kadınların %30’u ebeveynlik rolünde erkeklerinde %21 ebeveynlik rolünde görüldüğü bulgular arasındadır (İnceoğlu & Akçalı, 2018). Oranlar birbirlerine yakın olmalarına rağmen sahne bazında bu oranlar incelendiğinde, ebeveyn rolünü üstlenen sahnelerin %79’unun kadınlar için yazıldığı, erkek için yazılan sahnelerin görünürlük açısından sadece %21 olduğu sonucuna varılmıştır (İnceoğlu & Akçalı, 2018). Gaye Tuchman’ın “Kadınların Medya Tarafından Sembolik İmha Edilişi” (1978) başlıklı makalesinden yararlanarak buldukları bir takım tespitler; kitle iletişim araçlarından biri olan medyanın kadın karakterleri görünür bir biçimde ele almadıkları ve bu sayede toplumsal cinsiyet stereotiplerini yeniden üretme yönünde temsiller sundukları yönündedir. Bu çerçevede televizyonun kadınlara özgü üç strateji izlediği varsayımında bulunurlar bunlar; bir kadını itibarsızlaştırmaya, tecrit etmeye ve altını oymaya yöneliktir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Şener, Çavuşoğlu ve Irklı (2016) “Medya ve Toplumsal Cinsiyet” adlı çalışmasında, medyada kadının sunumuna dair iki noktaya dikkat çekmiştir: geleneksel roller içinde kadın ve cinsel obje olarak sunulan kadın. Medyada bu iki yapı içerisinde sunulan kadınların bu sunuluş biçimlerinin altında kadının benimsemesi gereken rolün mesajının verildiği sonucuna varmışlardır (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Medyanın kadını bir meta haline getirerek bir tüketim objesi olarak görülmesine sebep olduğunu savunmuşlardır (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Tüketim objesi olarak görülen, kimliksizleşen, ikinci plana itilen, medyanın metalaştırdığı kadın medyanın ayrımcı dilini de körüklemektedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Yukarıda bahsedilen kadınlara

uygulanan üç stratejik yaklaşımla toplumun kadına bakış açısında oluşan kalıpyargıları körüklemekte altını sağlamlaştırmaktadır.

Kadınların medyadaki temsil biçimleri konusunda (Butler, Paisley 1920; Şener, Çavuşoğlu & Irklı, 2016) sınıflandırmalar yaparak, nasıl sunulduklarını incelemişlerdir. Bu bağlamda, kadınların medyadaki temsil biçimleriyle alakalı 5 ölçütten söz etmişlerdir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016).

Bunlar;

- Medyada kurban rolünde / konumunda üçüncü sayfa haberi diyebileceğimiz konumlarda yer almaları ve bunun sadece kurban değil aynı zamanda suçlu rolünde de olabileceği. Ünlü olması, seksi olması, dekolte giymesi, flörtöz durumlarıyla beraber magazin ürünü olarak medyada sunulması
- Kadın ve erkek rolünün eşit olarak sunulduğu ve bunun olağan / olması gereken bir durum olarak temsil edildiği
- Toplum tarafından kabul görmüş geleneksel rolüyle birlikte kariyerini de beraber götüren
- Hayatında temel olarak benimsediği ve önceliği olan rolün iyi eş, fedakar anne olması
- Toplum tarafından kabul görmüş ve alışılmış rollerin dışında sunulan kadınlar

şeklindedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016, s. 170).

Tezin örneklemini oluşturan ve hala yayın hayatında olan Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizilerinin kadın karakterlerinde de Butler ve Paisley'nin 5 kadın temsilinin 4'ü açıkça görülmektedir. Özellikle her iki dizide de baskın olarak görülen ve izleyiciye geçirilen kadın temsili: Şener, Çavuşoğlu & Irklı'nın (2016) belirttiği kadından beklenen rolü benimseyen, tüm hayatı evi, çocukları, yuvası olan, hayatındaki önceliği ailesi olan, eş, anne, evde hemşire vb. temsildir.

Geniş kitlelerin kolaylıkla ulaşabildiği televizyon programları özellikle de prime – time'da yayınlanan diziler, birbirinden farklı toplumsal cinsiyet kalıplarının en yoğun şekilde gösterildiği alanlardır. Çoğu zaman ayna görevi gören diziler, mevcut toplumsal

cinsiyet rollerinin sürdürülmesinde hem mevcut olanın hem de yenilerinin üretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Aile birliğini oluşturan ahlaki ve ruhani rehber ve evin kölesi imajlarına bakarak kadının gündüz kuşağında yayınlanan “**soap opera**”lara baktığında iki farklı kadın temsilinin varlığından söz eden Modleski, sunulan kadın karakterlerin kadının günlük yaşantısının bir devamı niteliğinde olduğunu belirtmiştir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016).

Yayınlanan dizilere bakıldığında her dizide kadının varlığından söz edilebilir hatta bu kadınların kamusal alanda da gösterildiği doğrudur, fakat kadınların başarı alanları olarak genelde kamusal alandaki performanslarından ziyade özel alanda gösterdikleri performansları başarı olarak izleyiciye aktarılır. Kadınların eğitim seviyeleri ne olursa olsun veya bir meslekleri olsun farketmeksizin aile ya da ev içerisinde konumlandırılarak gösterilmektedirler. Toplumda yaygın olan görüş, ev kadınlığı ve annelik rolünün gerektirdiklerinin ön planda tutulması gerektiği görüşüdür (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Televizyonda yayınlanan dizilerde toplumda ailenin önemi ve toplumun olmazsa olmazı olduğu vurgulanmakta ve toplumda kadının yerine bakıldığında da ailesinin yanında konumlanması gerektiği görülmektedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Televizyon dizilerinde kadınların en büyük ve en önemli amacının ne olursa olsun ailesini bir arada tutması gerektiği ve evin huzurunu, herkesin mutluluğunu koruması yönünde olduğu mesajı verilmektedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Bu yüzden kadınlara biçilen belli rollerin dışına diziler de pek çıkmaz. Amaç, hem toplumda egemen olan inanç ve görüşü yeniden üretmek / perçinlemek hem de karşı tarafa ekmektir. Kadın yerini bilmeli, annelik rolünün tüm sorumluluklarını yerine getirmeli dolayısıyla her işi evde olmalı yani ev içinde çalışan kadın konumunda yer almalı, evde bile olsa her zaman bakımlı ve iyi görünümlü olmalı, kocasını evde beklemeli yani günün sonunda çocuğu olmasa bile kocasını da çocuk gibi görmeli ve akşam eve geldiğinde onu karşılamalıdır. Televizyon dizilerinde kadına biçilen rol ve sorumluluklar bunlardır dolayısıyla medya “kadını erkek için yaşayan biri” olarak göstermekte ve topluma bunu kültürel göstergelerle ekmektedir.

Ataerkil yapıdaki toplumlarda erkeklerin kadınlara uygun gördükleri bir takım roller olduğu ve bu rollerin hem hayatın içinde hem de kitle iletişim araçları ile karşımıza çıktığı görülmektedir (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). Şener, Çavuşoğlu & Irklı (2016) araştırmaları kapsamında, Türk dizilerinde bir kadının fedakar bir anne olduğu / olması gerektiği, namuslu bir eş olması gerektiği ve evinin kadını çocuklarının anası mesajlarının sıklıkla verildiğine dikkat çekmişlerdir. Televizyon dizilerindeki bu iletilen mesajların kadının geleneksel rolünü devam ettirmesi yönünde izleyici kadına hatırlatma niteliği taşıdığını vurgulamışlardır (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016). İzleyici kadına geleneksel rollerini hatırlatmasının yanı sıra dizilerde verilen bu mesajların erkeklerinde kadınlardan beklentilerini şekillendirdikleri sonucuna varmışlardır (Şener, Çavuşoğlu, & Irklı, 2016).

Tezin örneklemini oluşturan Kızılıçık Şerbeti ve Ömer dizilerindeki kadın karakterlerin yansıttığı rollere bakıldığında kamusal alanda bile olsa bunu geleneksel rolünü aksatmadan yaptığını, çoğunluğun geleneksel rolleri üstlendiğini ve bu stereoripleşmiş kadın rollerinin dışına çıkmaya çalışan olduğunda da baskı uygulandığı görülmektedir. Her iki dizide de “kadının yeri evidir”, “kocasının yanındır” mesajı sıklıkla verilmektedir.

Şener, Çavuşoğlu & Irklı (2016) “Medya ve Toplumsal Cinsiyet” adlı çalışmasında Özsoy’un yapmış olduğu, 1970’li yıllardan 2000’lere kadar olan süreçteki kadın ve erkeklerin televizyon dizilerindeki toplumsal cinsiyet rolleri araştırmasını incelemiş ve kadın ve erkeklerin sunulan roller üzerinden yansıtılan temsillerine baktıklarında zaman içerisinde bir takım değişiklikler yaşanmış olsa da dizilerin özünde egemen değerlerin yeniden üretilmesine aracılık etmeye devam ettiği sonucuna varmışlardır.

1.2.6. Türkiye’de Erkek Yaşamını Etkileyen Süreçler ve Bu Yaşama Medyanın Etkisi

Kitle iletişim araçlarından televizyonda kadının ne şekilde gösterildiği bir çok araştırmanın konusu olmakla beraber erkeğin ne şekilde gösterildiği ve bunun yaşamına

etkisi kadın araştırmalarına oranla yapılan literatür taraması sonucunda daha az olduğu tespit edilmiştir.

Boratav, Fişek & Ziya (2018) “Erkekliğin Türkiye Halleri” kitabında da belirttiği gibi Türkiye’de yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür ki erkeklik kavramı sadece söylemsel olarak inşa edilen bir olgudur. Bu bağlamda kitapta yapılan araştırmalara atıflarda bulunularak erkeklik olgusunun inşasının sünnet olmakla başlayıp, cinsel ilişki deneyimi, askerlik yapması, evlilik yapması ve tabii bununla beraber bir çocuğunun olması bunun da erkek çocuk olmasının beklenmesi ve iş sahibi olmasıyla devam eden bir süreç olduğu görülmüştür (Boratav, Fişek, & Ziya, 2018, s. 61-62). Erkeğe yüklenen tüm bu sorumluluklar adeta yaşamlarının her evresinde başarılı olmak zorunda oldukları bir sınav mesajı vermektedir. Verilen tüm bu rollerin üstesinden gelmek zorunda oldukları, başarısız oldukları koşulda “erkek” olmayacakları izlenimi yaşamlarının her alanında verilmektedir.

Selek (2021) tarafından erkeğe yüklenen sorumluluklar şu şekilde özetlenmektedir: Erkekler, çocukluktan itibaren ve aileleriyle kurdukları hiyerarşik yapı ve çeşitli tahakküm yapıları içerisinde kurdukları iletişim sonucu nerde nasıl davranmaları gerektiğini ‘yerine göre’ davranmayı öğrenmektedirler. Yerine göre davranmayı şu şekilde açmıştır; “*Yerine göre konuşacak, yerine göre susacak, yerine göre emredecek, yerine göre itaat edecek, yerine göre aksilik yapmayacak, yerine göre kaçacak, yerine göre silinecek, öne çıkmayacak, becerisini yerine göre gösterecek, dürüst görünecek, çalışkan olacak*” (Selek, 2021). Erkeğe yüklenen tüm bu sorumlulukların sadece askerlik özelinde olmadığının hayatının tüm evrelerinde ‘kulağına küpe olması’ gereken bilgiler olduğunun ve hegemonik erkeklik stereotiplerinin kişiyi belli başlı davranış ve tutumlara nasıl zorladığının altını çizmektedir (Selek, 2021).

Türkiye’de toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde kitle iletişim araçlarından özellikle televizyonun en etkili araç olduğu birçok araştırma tarafından ortaya konmuştur. Ataerkil ideolojinin yeniden üretildiği ve toplumsal cinsiyet rollerinin kitle iletişim araçları tarafından öğretildiği konusunda bilimsel araştırmalar mevcuttur (Boratav, Fişek,

& Ziya, 2018). Yapılan birçok araştırmada ekranda erkeklerin akıl ve bilgi kullanımı gerektiren rollerde yer aldığı görölmektedir (Boratav, Fişek, & Ziya, 2018).

Türkiye’de erkeğin yaşamını etkileyen süreçler ve bunlara medyanın etkisi bağlamında tezin örneklemini oluşturan Kızılıık şerbeti ve Ömer dizilerindeki erkek karakterlerin yansıttığı rollere bakıldığında; daha çok kamusal alanda yer aldıkları, bir iş sahibi olmak, evlenmek, çocuk sahibi olmak gibi stereoripleşmiş erkeklik rollerinin içinde yer aldıkları görölmektedir. Her iki dizide de “evin direği erkektir”, “eve erkek bakar” mesajı sıklıkla verilmektedir.

Daha önce yapılmış olan araştırmalar ve literatür taraması sonucunda, toplumsal cinsiyet rollerinin yerli dizilerin büyük bir çoğunluğunda yeniden üretildiğine rastlanılmaktadır. Araştırmanın devamında gelen bölümünde, oluşturulmuş olan kuramsal ve kavramsal çerçeve kapsamında Kızılıık şerbeti ve Ömer dizilerindeki verilere ulaşabilmek ve hem kadın hem de erkek karakterlerin izleyiciye nasıl sunulduğunu yorumlayabilmek için karakterler kültürel göstergeler ve ekme kuramı ile analiz edilmeye çalışılacaktır. Sonrasında tezin kuramsal alt yapısına uygun olacak şekilde “Kızılıık şerbeti” ve “Ömer” yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler çerçevesinde diziler tematik analiz yöntemiyle incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Dijitalleşmenin en önemli araçlarından biri olan televizyon bir ürün olarak evlere girmiş ve yayınladığı programlarla da toplumun benimsemesini istediği davranış ve düşünce biçimini ürün olarak ortaya koymuştur. Televizyon programlarından biri olan dizilerde birçok konu ele alınmaktadır. Kitle iletişim kuramlarından biri olan “Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı ” ele alındığında televizyonun etkisinin uzun dönemli olduğu tespit edilmiştir (Yaylagül, 2018). Gerbner, bir toplumun değer ve yargılarının, davranış ve tutumlarının ve egemen ideolojinin medya tarafından insanların zihinlerine ekildiğini belirtmektedir (Yaylagül, 2018). Kültürel göstergelerle medya tarafından ekilen bu tutum ve değerler bireylerin birbirleri arasında bu değerleri yaymalarına ve sürdürmelerine olanak sağlamaktadır (Yaylagül, 2018).

Ele alınan dizilerde; toplumsal cinsiyet kalıpları, kadın bedeni ve rolü, anne rolü, ideal eş rolü, kadına yönelik şiddet, kadına bakış açısı (toplumsal cinsiyet çerçevesinde sosyolojik anlamda seküler – dindar muhafazakâr bağlamında), erkeklik kavramı, baba rolü, ideal eş rolü, kadının erkekten beklentisinin erkekte yarattığı psikolojik gerilimler, erkeğin bakış açısı karakterlerde görülmektedir. Karakter analizleri; her iki diziden de benzer özelliklere sahip, baskın, ezilen, güçlü rolleri yansıtan hem muhafazakâr hem de seküler taraftan sunulan farklılıkları görebilmek adına eşit bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından üç kadın ve üç erkek karakter temsilleri ele alınarak yapılacaktır.

Yukarıda bahsedilen televizyonun uzun dönemli etkisi; bireylere ve dolayısıyla topluma azar azar yani aslında sindire sindire işlendiği, derece derece, ancak direkt yolla değil dolaylı yolla ve zamanla birikerek oluşturulduğu yönünde açıklanmıştır (Yaylagül,

2018). Belirtilen kavramlar çerçevesinde topluma ne tür tutumların ekildiği de analiz edilecektir.

Bu çalışmanın öncelikli amacı, “Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizisinde yansıtılan kadın ve erkek temsillerin, toplumun tutum ve inançlarıyla ne denli örtüştüğünü ve topluma nelerin ekildiğini tespit etmektir. Böylece ana akım medyada yer alan programların toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına nasıl etki ettiğini ya da etki edip etmediğine dair öngörü geliştirmektir.

Bu çalışmanın önemi; bugüne kadar ilgili alanda yapılan çalışmalar sadece kadın dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farklılaştığı nokta; Türkiye’de kadının yaşamına nelerin etki ettiği nasıl aşamalardan geçtiği ve medyanın bunlara etkisi incelenirken aynı zamanda araştırma kapsamı sadece kadınla sınırlı kalmamış ve yine Türkiye’de erkeğin yaşamına nelerin etki ettiği ve nasıl aşamalardan geçtiği ve medyanın bunlara etkisi de incelenmiştir.

Söz konusu bu çalışma kapsamında, 2022 – 2023 yılları aralığında başta sosyal medyada çok ses getiren X’te Trend Topic (TT) olarak ön plana çıkan ve izlenme oranlarının yüksekliği ile dikkat çeken “Ömer” ve “Kızılılık Şerbeti” dizilerinin birinci sezonlarında yer alan esas karakterlerinden hem kadın karakterler hem de erkek karakterlerden seçilmiştir. Seçilen bu karakterlerin rolleri üzerinden verilen toplumsal mesajlar yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucu izleyiciler tarafından nasıl yorumlandığı tematik analiz yöntemi ile değerlendirilecek ve mesajların ardındaki ideoloji ortaya çıkarılacak böylece konvansiyonel medyanın mesaj kaygısı değerlendirilecektir.

Yapılan literatür taraması sonucunda “Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizisine yönelik toplumsal cinsiyet kapsamında hem kadını hem de erkeği ele alan herhangi bir çalışmanın yapılmamış olması bakımından çalışma özgündür.

2.2. Araştırmanın Varsayımları

“Ömer” ve “Kızılılık Şerbeti” dizilerini toplumsal cinsiyet rolleri, ataerkil ideoloji, sosyolojik bağlamda sekülerlik ve muhafazakârlık, ötekileştirme ve ayrımcılık

çerçevesinde analiz eden, sunulan yani özünde ekilen erkek ve kadın temsillerini irdeleyen bu çalışmanın varsayımları aşağıdaki gibidir;

1. Her iki dizide de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin varlığı söz konusudur.
2. Her iki dizide de hem kadına hem erkeğe yönelik yapılan şiddet, ötekileştirme ve baskı ideolojiler ve inançlar üzerinden cinsiyetçi bir söylem ile inşa edilmiştir.
3. Her iki dizide de kadının kadına, erkeğin erkeğe psikolojik şiddeti ön plana çıkmaktadır.

2.3. Araştırma Soruları

Bu araştırma ile cevaplanmaya çalışılacak sorular şu şekildedir:

1. Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizilerinde kadın ve erkek temsilleri nasıl sunulmaktadır? Sunulan kadın ve erkek temsilleri toplumsal cinsiyet kalıplarıyla örtüşmekte midir?
2. Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizilerinde toplumsal cinsiyet rollerinin hangileri yeniden üretilmektedir?
3. İzleyicilerin Kızılıcak Şerbeti ve Ömer dizilerinde ki kadın ve erkek ayrımcılığı konusundaki görüşleri nelerdir?
4. Dizilerdeki karakterler izleyiciler tarafından toplumsal cinsiyet bağlamında ne şekilde değerlendiriliyor?

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de ulusal kanallarda 2022 ve 2023 yıllarında yayınlanmaya başlayan yerli televizyon dizileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Türkiye’de özel televizyon yayıncılığı kanallarından olan Show TV televizyonunda prime – time kuşağında her hafta yayınlanan “Kızılıcak Şerbeti” dizisinin birinci sezonu (ilk 29 bölüm) ve Star TV televizyonunda her hafta yayınlanan “Ömer” dizisinin birinci sezonu (ilk 21 bölüm) oluşturmaktadır.

2.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamında örneklem olarak belirlenen her iki dizinin de anlaşılabilmesi ve tahlil edilebilmesi açısından kuramsal ve kavramsal çerçevede cinsiyet ve toplumsal cinsiyet konusu incelenmiştir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyete yönelik kuramlar sosyal rol kuramı ve sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde incelenmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan her iki dizide de toplumsal cinsiyet eşitsizliği; kimlikler, sosyolojik bağlamda muhafazakârlık ve sekülerlik çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Televizyon ve dijital platformlarda sınırsız sayıda yayınlanan diziler içerisinde konuları bağlamında ki benzerlikleri de dikkate alınarak “Kızılıcak Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinin seçilmesi çalışmanın sınırlılık ilkeleri arasındadır. Her iki dizisinde günümüzde hala devam etmesi sebebiyle sadece birinci sezonlarının ele alınması çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu araştırma yapılırken özellikle bu çalışma kapsamında incelenen ve analiz edilen tüm sonuçlar verilerin toplandığı an için geçerli sayılmaktadır. Verilerin tamamı dijital mecradaki kaynaklardan ve basılı kaynaklardan elde edilecektir.

2.6. Veri Toplama ve Veri Analizi

Çalışmanın ilk aşamasında toplumsal cinsiyet, sosyal rol kuramı, kültürel göstergeler ve ekme kuramı, sosyolojik açıdan muhafazakârlık ve sekülerlik, medya ve kimliklerle ilgili kaynaklar gözden geçirilerek alan taraması yapılmıştır. Amaçlı örneklem doğrultusunda Kızılıcak Şerbeti dizisinin birinci sezonu (ilk 29 bölüm) ve Ömer dizisinin birinci sezonu (ilk 21 bölüm) seçilerek veriler toplanmaya çalışılmıştır. Dizilere ilişkin veriler, Show TV ve Star TV resmi siteleri üzerinden elde edilmiştir. Araştırma kapsamında verilerin yorumlanabilmesi için kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde toplumsal cinsiyet bağlamında sunulan kadın ve erkek temsillerinin karakter analizi yapılmış, yarı yapılandırılmış görüşmelerde ise tematik analiz kullanılmıştır.

2.7. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında “Kızılcık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerindeki verilere ulaşabilmek, kadın ve erkek karakterlerin sosyolojik bağlamda muhafazakâr dindar ve sekülerlik çerçevesinde toplumsal cinsiyet kapsamında izleyiciye nasıl sunulduğunu yorumlayabilmek için karakterlerin neyi temsil ettiği açıklanarak kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde analiz yapılmıştır. “Kızılcık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerindeki ortak özelliklere sahip belirlenen kadın ve erkek karakterlerin incelemesi yapılmıştır. Araştırmada nitel yöntem esas alınmış olup keşifsel araştırma tasarımı çerçevesinde, yapılan yarı - yapılandırılmış görüşmelerle dizilerde yansıtılan kadın ve erkek temsillerin, toplumun inançlarıyla ne denli örtüştüğü anlaşılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yönteminden yararlanılmaktadır. Yapılmış olan mülakatlar için etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmanın mülakat kısmında kullanılan sorular ekte yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“KIZILCIK ŞERBETİ” ve “ÖMER” DİZİLERİNİN ANALİZ VE BULGULARI

3.1. Kızılıık Şerbeti Dizisi ve Karakter İncelemeleri

Kızılıık Şerbeti dizisine ait bilgiler ve bulgular bu başlık altında ele alınmıştır.

3.1.1. Dizinin Künyesi

Görsel 1. Kızılıık Şerbeti 1.Sezon Dizi Afişİ

Kaynak: (Show Tv, 2024).

Kızılıcak Şerbeti dizisinin ilk bölümü 28 Ekim 2022 Cuma günü saat 20.00’da Show TV’de yayınlanmıştır. Gerçek bir hikâyeden uyarlanmıştır. İlk sezonda 29 bölüm yer almaktadır. Dizinin 15.bölümü sonrası yaşanan 2023 Kahramanmaraş depremleri nedeniyle diziye 15 gün ara verilmiştir. Diziye ikinci bir ara da RTÜK’ün 5 hafta yayın durdurma cezasıyla verildi (Cumhuriyet, 2023). 26 Nisan 2023’te yayın durdurma cezasının kaldırılmasıyla dizi kaldığı yerden devam etti (Cumhuriyet, 2023). Dizinin ikinci sezonu günümüzde hala devam etmektedir. Dizi Künyesi Tablo 1’de verilmiştir (Show TV, 2023):

Tablo 1. Kızılıcak Şerbeti Dizisinin Künyesi

Yapım Şirketi	Gold Film
Yapımcı	Faruk Turgut
Genel Koordinatör	Ahsen Tüzün Baltepe
Yönetmen	“KETCHE” Hakan Kırvavaç
Senaryo	Melis Civelek & Zeynep Gür
Görüntü Yönetmeni	Jean Paul Seresın & Murat Karabina
Müzik	Zeynep Alasya, Caner Özkan & Ertan Özkan
Oyuncular (1.SEZON)	Barış Kılıç, Evrim Alasya, Settar Tanrıöğen (eski başrol), Ahmet Mümtaz Taylan, Sıla Türkoğlu, Sibel Taşçıoğlu, Doğukan Güngör, Müjde Uzman ve Yiğit Kirazcı yer alırken dizide bu isimlere Aliye Uzunatağan, Feyza Civelek, Ceren Yalazoğlu Karakoç, Emrah Altıntoprak, Serkan Tınmaz, Kaan Taşaner, Özge Özacar, Rahimcan Kapkap, Selin Türkmen, Soydan Soydaş, Sevim Erdoğan, Özlem Çakar Yalçinkaya, Bahtiyar Memili, Vurgun Adalayı, Duygu Aslan

3.1.2. Dizinin Genel Konusu

Kızılıcık Şerbeti dizisi, iki farklı kültürden gelen insanların aşk hikâyeleri üzerine kurulmuş bir dizidir. Bu iki insanın aşk hikâyesi işlenirken izleyiciye sosyolojik açıdan birçok mesaj da verilmektedir. Bu mesajları, Türkiye'nin toplumsal gerçekliğini ailelerin günlük rutinlerini işlerken vermektedir. Toplumu alegorik olarak izleyiciye aktaran yapımlar içinde yaşanan birçok durumu da gözler önüne sermektedir. Dizi, dindar – muhafazakâr ailenin tutumlarıyla, seküler – modern ailenin tutumları arasındaki farkları ve bir araya geldiklerinde ki çatışmaları yetiştirilme tarzları üzerinden izleyiciye aktarmaktadır. İki farklı yapıda olan ailelerin yaşadıkları gerilimin roller üzerinden nasıl etkilere sebep olduğunu anlatmaktadır. Bu bağlamda dizide Ünal Ailesi ve Arslan ailesi arasında yaşanan çatışmalar izleyiciye aktarılmaktadır.

3.1.3. Karakterler

Barış Kılıç (Ömer Ünal): Abdullah Ünal'ın ve trafik kazasında hayatını kaybeden ikizi Bekir Ünal'ın kardeşidir. Mustafa, Nursema ve Fatih'in amcasıdır. Bekir'in ölmesi sebebiyle karısı Leman'la “Levirat” geleneği gereği Ömer evlenmek durumunda kalmıştır. Ömer'e veya Leman' gelenek gereği zaten tercih hakkı sunulmamıştır. Metehan'ın babası olmadığı halde babası rolünü üstlenmiştir. Leman'dan boşandıktan bir süre sonra Metehan'ın okul müdürü Kıvılcım'la aşk yaşamaya başlarlar.

Evrin Alasya (Kıvılcım Arslan): Son derece disiplinli, katı, otoriter ve lider tavırlarıyla köklü bir kolejlin okul müdürü aynı zamanda da aynı davranışlarla da bir annedir. Doğa ve Çimen'in annesidir ve inandığı değerler çerçevesinde onları yetiştirmek tek gayesidir. Kocasından boşanmış kendi ayakları üzerinde duran bir kadındır. Seküler bir görüşe sahip olan ve muhafazakâr tarafa son derece ön yargılı yaklaşan Kıvılcım'ın davranışları ve bakış açısı zaman içerisinde törpülenmektedir.

Sıla Türkoğlu (Doğa Korkmaz): Seküler ailenin üyelerinden Doğa; muhafazakâr ailenin göz bebeği küçük oğlu Fatih'ten hamile kalarak o eve gelin olarak girmiştir. Diş

hekimliği fakóltesinde eğitim gören Doğa, Fatih’le sevgilidir. Fakat hamileliğin ardından evlenince kocası tarafından hamileliği bahane edilerek okumasına izin verilmez ve okulu dondurmak zorunda kalır. Annesi Kıvılcım hem farklı görüşlere sahip iki aile olduklarından hem de kızının önce okulunu bitirmesi gerektiğini savunmasından dolayı bu çocuğu doğurmasına ve bu evliliğe karşı çıkar ama kızına söz geçiremez.

Doğukan Güngör (Fatih nal): Muhafazakâr aileye mensup Fatih, evin küçük oğludur. Mustafa gibi aile şirketinde çalışmaktadır. Doğa’nın kocasıdır. Evlendikleri halde Fatih’in ailesinin evinde yaşamaya devam ederler. Farklı yaşam tarzlarına sahip olan Fatih ve Doğa arasında yaşanan tüm gerilimlerin sebebi görüş ayrılığından kaynaklanır. Doğa’nın hayatına fazlaca müdahale eder ve sınırlar koyar. Herhangi bir erkekle görmeye tahammülü yoktur, kendi annesi gibi olmasını bekler ve özellikle annesi ve Doğa arasında kaldığında mutlaka annesinin tarafından yer almaktadır.

Settar Tanrıöğen / Ahmet Mümtaz Taylan (Abdullah nal): Pembe Hanım’ın kocası, mer’in abisi, Mustafa, Nursema ve Fatih’in de babası rolündedir. Muhafazakâr tarafta her ne kadar ılımlı bir yapıda görünse de aslında oldukça keskin sınırları olan ve otoriter bir yapıda sunulmaktadır. Evde herkes baba fiğrnden çekinmekte ve bir şekilde yaranma ve gözüne girme çabasındadır.

Sibel Taşçıoğlu (Pembe nal): Muhafazakâr ailenin yelerinden Pembe Hanım; Abdullah nal’ın eşi, Mustafa, Nursema ve Fatih’in annesini canlandırmaktadır. Gününün tamamını dışarıda herhangi bir işi yoksa ibadet ederek ve yemek hazırlayarak geçirmektedir. Evde kendi kuralları dışına çıkılmasını pek istemez ve bir şekilde kendi kurduğu düzeni sürdürmeyi başarır. Her hareketini kocası Abdullah nal’a göre belirlemektedir. Her çocuğuna farklı davranır, büyük oğlu Mustafa’yı bir takım anlama güçlüklerinden dolayı yetersiz görür ve bir beklenti içerisine girmez, kızını Nursema’yı kendi yardımcısı gibi görür ve hiçbir konuda desteklemez, küçük oğlu Fatih ise göz bebeğidir ve bir şekilde onun gözünde hep iyi olmaya gayret eder.

Müjde Uzman (Alev Arslan): Seküler ailenin yelerinden Alev; Sönmez Hanım’ın küçük kızı, Kıvılcım Arslan’ın kız kardeşi, Doğa ve imen’in de teyzesidir. Kendi ayakları üzerinde duran bekâr bir kadındır. Organizasyon şirketi vardır ve içinde de

oldukça başarılıdır. En yakın arkadaşı Umut'tur. Abdullah Ünal'a ilgi duymaktadır ve bu ilgi karşılıksız kalmamaktadır.

Ceren Yalazoğlu Karakoç (Nursema Ünal): Muhafazakâr ailenin üyelerinden evin ortanca ve tek kız çocuğu olan Nursema; Amerika'da öğrenimini tamamlamasına rağmen çalışmamaktadır. Hat sanatıyla ilgilenmekte ve ortaya iyi eserler de koymaktadır. Kız çocuğu olmasından dolayı ailesi tarafından hiçbir konuda desteklenmediği gibi bu konuda da desteklenmez. Sanatına sadece “oyalanıyorsun işte, yap dursun kenarda” gibi bir noktadan bakılır. Başı hep öne eğik ve omuzları düşüktür. Oldukça saldırgan tavırlarıyla ön plana çıkar. Alev'in arkadaşı Umut'tan hoşlanmaktadır. Fakat kendi ailesine uygun olmayan birine âşık olduğu için ailesi tarafından zorla başka bir adamla görücü usulü evlendirilir. Fakat gördüğü şiddet sonucu evlendirildiği İbrahim'den boşanır ve ailesine rest çekerek Umut'la evlenir.

Aliye Uzunatağan (Sönmez Arslan): Seküler ailenin en büyüğü, Kıvılcım Arslan ve kardeşi Alev'in annesi, Doğa ve Çimen'in anneannesi rolündedir. Seküler ailede ki dengeleri Sönmez Hanım korumaktadır. Geleneksel bir bakış açısıyla olayları değerlendirmektedir. “el alem ne der?” söylemine göre yaşamını sürdürmektedir ve çocuklarının davranışları yüzünden bu kaygıyı taşımaktadır.

Feyza Civelek (Nilay Ünal): Ünal'ların evine Mustafa'yla evlenerek gelin olarak gelmiştir. Nilay'ın bir ailesi yoktur ve zengin bir eve kapat atmış olmanın mutluluğuyla oradaki yerini muhafaza etmek için her şeyi yapmaktadır. Arkadan iş çevirmeleriyle ön plana çıkmaktadır. Mustafa'nın ailesi tarafından değerinin ancak “erkek” bir çocuk doğurursa artacağına ve o zaman el üstünde tutulacağına inanmaktadır.

Emrah Altıntoprak (Mustafa Ünal): Muhafazakâr ailenin üyelerinden evin büyük oğlu, Nilay'ın kocası Mustafa; herkes tarafından sevilse de fazlasıyla ezilmektedir. Dizide bir şekilde sıklıkla vurgulanan anlama güçlüğü'nün olması sebebiyle birçok konuda yetersiz görülmektedir. Annesinin Mustafa'ya karşı hareketleri her ne kadar koruma amaçlı olsa da babası Abdullah direkt “beceriksiz” olarak görmektedir. Aile şirketine önemli olmayan işler Mustafa'ya verilir. Yemek yapmayı çok seven Mustafa şirkete gitmek yerine aşçı olmak ister.

Serkan Tınmaz (Umut Kır  ): Umut, Alev'in en yakın arkadaşıdır. Organizasyon şirketinde Alev'le beraber çalışmaktadır, aynı zamanda bir barda müzisyenlik yapmaktadır. Fatih ile Doğa'nın düğün organizasyonunu planlarken Nursema ile tanışmakta ve kendisinden ilk orada etkilenmektedir.

Rahimcan Kapkap (Metehan Ünal): Leman ve Bekir'in öz oğlu olmasına rağmen resmiyette Bekir'in ikiz kardeşi Ömer Ünal'ın oğlu olarak gözükmektedir. Metehan belli bir noktaya kadar gerçek babasının Ömer olmadığını bilmez. Kıvılcım'ın müdürü olduğu okulda öğrencidir ve kızı Çimen'le yakın arkadaştır.

Selin Türkmen (Çimen Arslan): Kıvılcım ve Kayhan'ın küçük kızı, Doğa'nın kız kardeşidir.

Soydan Soydaş (Kayhan Korkmaz): Kıvılcım'ın eski eşi, Doğa ve Çimen'in de babasıdır. Çocuklarıyla çok fazla ilgilenmez. Derdi sadece paradır ve kolay yoldan para kazanma uğruna her şeyi yapmaktadır. Oldukça sorumsuz ve komik bir karakter olarak sunulmaktadır.

3.1.3.1. Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında “Kızılı   Şerbeti” Dizisinde Sunulan Kadın Temsilleri

Nursema Karakteri (Ezilen – Ötekileştirilen Kadın Temsili)

Nursema, muhafazak  r ailenin tek kızıdır. İnce, uzun, zarif, akıllı başında, iyi niyetli, adil, t  rbanlı ve hoş bir genç kadındır. Amerika'da eğitim almıştır. Muhafazak  r gelenekler çerçevesinde büyümüş, ailesinin sözünden pek çık(a)mayan, anne – babası ve kardeşlerine saygı ve sevgisiyle ön plandadır.

Annesi Pembe Hanım tarafından her ne kadar sadece ev işlerine layık görülse de aslında içinde çok ciddi bir potansiyel barındırmaktadır. İyi bir eğitim almış olmasına rağmen ailesinin ama daha çok annesi Pembe Hanımın tahakk  m   altında olan Nursema'ya özellikle kadın olduğu için birçok şey yasaktır ve birçok şeyden de mahrum bırakılmaktadır. Bu tahakk  m  n altında sürekli boynu b  k  k, omuzları d  ş  k, başı öne

eğik ve yere bakan şekilde görünmektedir. Mecbur kalmadıkça tek başına dışarı çıkamaz, erkek arkadaşı olamaz, ev dışı işlerde yer alamaz, annesinin sözünden çıkamaz.

Seküler taraftan genç bir müzisyen olan Umut'a âşık olan ve gizlice görüşen Nursema'nın Pembe Hanıma yakalanması sonucu, Nursema'nın odaya kitlenmesi, telefonunun alınması ve buna sesini çıkartamaması tamamen annesi tarafından ezilmişliğin ve onun tahakkümü altında olduğunun ve o ne derse onun olacağının göstergesidir. Buna verilebilecek örneklerden bir tanesi; muhafazakâr düzenin içerisinde yetişen Nursema yaptığı hata sonucu kendi kesiminden birisi ile zorla evlendirilmeye mecbur bırakılarak cezalandırılması ve mutsuzluğa itilmesidir. Ezilen – ötekileştirilen kadın olan Nursema'nın 18. Bölüm (2sa03dk36sn)'de de görüldüğü üzere aynada kendine gözü yaşlı bakan kadının aslında kendi çaresizliğine bakması ve sessiz çılgılığı görülmektedir.

Türbanlı olmasından kaynaklı sosyal çevresinde çoğunlukla ötekileştirilmelere maruz kalan, yargılanan bir kadını da temsil etmektedir. Fazlasıyla içine kapanık, hislerini belli etmeyen bundan dolayı da olaylar karşısında nasıl tepki vereceği tam olarak kestirilemeyen karakterlerden biridir Nursema. Umut'la gizli gizli görüşürken, Umut'un hastalanması sonucu (15.Bölüm) sürpriz yapıp, evine sevdiği tatlıyı yapıp götüren Nursema'ya kapıyı Umut'un annesi açar ve başı örtülü olduğu için temizlikçi zannedilmiştir. Sadece başörtüsünden dolayı bu ötekileştirmeye maruz kaldığını söylemek pek doğru olmayabilir çünkü Nursema sadece kılık kıyafetiyle değil aslında beden diliyle de yani Umut'un annesinin karşısında ezilip büzülmesiyle de, ne diyeceğini bilemediği için konuşamayışıyla da, bakışlarıyla da pek çok mesaj vermektedir. Seküler modern bir anne, karşısında bekâr bir adamın evinde örtülü bir kadını tek başına görünce iş için gelmekten başka bir sebebi yoktur düşüncesiyle yaklaşmaktadır. Toplumsal normlar ve deneyimler çerçevesinde bakıldığında da bu durumun böyle anlaşılmasının sebebi olarak açıklanabilir ama günün sonunda bir kadının kıyafeti yüzünden etiketlendiği, önyargıyla yaklaşıldığı gerçeğini değiştirmemektedir. Nursema'ya karşı kıyafet üzerinden yargılama ve farklı gözle bakılma konusunda bir diğer örnek ise; Alev ile Nursema arasında ikinci bir araya gelmelerinde geçen diyalogdur:

- Alev: “*Senin yüzün ne kadar güzel. Niye kapattın ki başını?*”

- Nursema: “*Ben size niye açıksınız diye soruyor muyum?*”

Dini-bütün bir ailede büyümenin gelenekleri ve göreneklerinin içinde kendisini ortaya koyacağı bir alan ve fırsatı olmadığından, yeteneklerini bile sadece kendi evinin içinde sergileyebilmektedir. Birçok yeteneği ve sağlam bir eğitim geçmişi olmasına rağmen evden dışarı pek çıkmamakta / çıkamamaktadır.

Birinci sezonda, annesiyle yemek yaparken, ibadet ederken ve hat sanatıyla uğraşırken ama her zaman evin içerisinde konumlandırılmaktadır. Sosyal olarak etkin olmayan Nursema zaten evden her çıktığında ailesinin onayını alması gerekmektedir. Evde olup biten olaylarda dengeyi ve sükûneti sağlamaya çalışan ve her şeyi elbette kendi doğruları çerçevesinde idare eden bir yapıdadır. Dolayısıyla, aslında bütün parlak özelliklere sahip olmasına rağmen, evde sindirilmiş ve pasifize edilmiş bir konumdadır. Ailenin mutaassıp genç kız rolünü elinden geldiğince en doğru şekilde taşımanın mücadelesini verir.

Dizinin birinci sezonunda kendi ailesi tarafından ezilen ve takip eden sezonda da sosyal çevre tarafından zaman zaman türbanlı olmasından dolayı ötekileştirilen Nursema, diğer hem muhafazakâr hem de seküler kesimdeki sergilenen kadınlara göre daha ezik, daha mütevazı, daha fazla ötekileştirilen ve kendi ailesine itaatkâr bir kadın olarak temsil edilmektedir. Nursema, daha çok annesinin baskısı ve boyunduruğu altında, muhafazakâr geleneksel bir yapının içerisinde, ataerkil ve dini söylemler çerçevesinde büyütülmüştür.

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde önce ezilen sonra ötekileştirilen, sonra eş ve sonunda ayakları üzerinde duran kadın rollerini temsil etmiştir. Zorla evlendirildiği kocası İbrahim tarafından gerdek gecesi camdan itilmesi ve buna aslında kendi ailesinin sebep olması sonucunda büyük bir kırılma yaşamış ve bu kırılmanın ardından ezilmiş, özgüvensiz olarak sunulan Nursema artık güçlü ve kendine güvenen, başı dik, ayakları yere basan bir kadına dönüşmüştür. Nursema dizide başrollerden biri olmamasına rağmen temsil ettiği roller çerçevesi neticesinde çok fazla ses getiren bir karaktere dönüşmüştür.

Kıvılcım Karakteri (Baskın – Otoriter Anne Temsili)

Kıvılcım dizinin başrollerinden biridir. En dişli kadın karakter olarak gör÷lmekte, sek÷ler ailenin anne rol÷n÷ en proaktif şekilde ortaya koymaktadır. Hayatında oldukça başarılı, kariyer sahibi, bakımlı, çık, otoriter, kuralcı ve adalet duygusu yoğun bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Dizide oldukça baskın ve otoriter kadın temsiliini sunmaktadır. Radikal tutumu ile muhafazakâr dindar gör÷ře karşı çıkma mücadelesiyle gör÷lmektedir.

Kızlarına karşı ve kendi özel hayatında oldukça duyarlı ve hassas olan Kıvılcım, dik duruşu, profesyonel görünüm÷ ve kendini ifade etme şekliyle oldukça güçlü ve net olmakta, temiz diksiyon ve prensipli davranışlarıyla etrafındakileri etkisi altına almakta ve kendine saygı duyurmaktadır. Bir o kadar da güzel ve zarif olan Kıvılcım, konu prensiplere gelince tırnaklarını göstermekte asla çekinmeyen, inandığı değerler konusunda taviz vermeyen, fikirlerini ortaya koymakta son derece radikal, hakkını savunan ve ilkelerinin arkasında duran bir kadındır. Baskın ve otoriter yapısının yanında kendini ailesine feda eden bir kadın olarak sunulmaktadır. Babası erken yaşta ölmüştür, kocasıyla da boşanmıştır. Ailede bir erkek figürünün olmamasıyla evin içerisinde zaman zaman babalık rol÷n÷ de üstlenmek durumunda kalmıştır. Hayata bakış açısıyla ön planda yer alan Kıvılcım, adalet duygusu ve uyulması gereken kurallar çerçevesinde baskın rol÷ yansıtmaktadır. Kızlarının üzerinde kurduğu otoriter yapı onların tamamen okuyup, kendi ayakları üzerinde duran, ekonomik güc÷n÷ eline alan kadınlar olarak yetiştirme çabasından kaynaklanmaktadır. Tutum ve davranışlarının tamamı aynı zamanda içten içe annesi Sönmez’in göz÷ne girmek ve onayını alma üzerine de kuruludur. Çalıştığı okulda adalet timsali olarak gör÷nen Kıvılcım’ın otoriter ve inandıkları konusunda öd÷n vermeyen duruşu, kendi kızı dahi olsa imen’e hiçbir konuda taviz vermemesi ve gerektiği anlarda cezalandırmasıyla net bir şekilde gör÷lmektedir. Öyle ki aynı sert ve kuralcı tavrı Doğa’ya da uygulamakta hatta bu sebeple Doğa’dan “biraz daha yumuşak, anlayışlı bir anne olabilirsin” tepkisiyle karşılaşmaktadır. Doğa annesinin kendisine ve kardeşine okuldaki öğrencileri gibi davrandığından ve evde annelik değil müdirelik yaptığından yakınmaktadır. Her ne kadar fedakâr bir anne de olsa baskın ve otoriter

yapısının getirdiği duruş sebebiyle alışılmış anneden ziyade daha sert bir yapıda annelik rolünü sergilediği görülmektedir. Kıvılcım, iş yaşamında oldukça başarılı, prensipli, güçlü, otoriter ve yetkin bir biçimde temsil edilmektedir.

Dizinin ilk bölümlerinde Kıvılcım'a değil ama Kıvılcım'ın bir takım ötekileştirmeler yaptığı ideolojiler üzerinden sert bir dille gösterilmektedir. Kıvılcım'ın Çimen'le beraber bir mağazada gezerken başörtülü bir kadının ona çarpması sonucu "Bunlar da her yerde" tepkisini verdiği görülmektedir. "bunlar" kelimesiyle karşısındakini "öteki" konumuna koymaktadır. Söz konusu sahnede geçen diyalog;

- *Kıvılcım: "Bunlar da her yerde"*
- *Türbanlı kadınlar: "Sen bize laf mı atıyorsun? Özgürlük düşmanı."*
- *Kıvılcım: "Medeniyet düşmanı olmaktan iyidir. Böyle özgürlük olmaz olsun."*
- *Türbanlı kadınlar: "Faşist".*

Ötekileştirdiği belki de reddettiği görüşe sahip bir aileyle büyük kızının hamile kalması sonucunda dünür olmak zorunda kalmaktadır. Muhafazakâr aileye karşı son derece sert bir tavır takınmaktadır. Her karşı karşıya gelişlerinde lafını esirgemeyen ve kendini tutamayan Kıvılcım, seküler bakış açısı ve radikal tutumuyla adeta muhafazakâr gelenek ve anlayışa savaş açmış şekilde temsil edilmektedir. Hiçbir şekilde birbirine uymayan bu iki aile, "Romeo ve Juliet" eserindeki gibi, birbirine âşık olmuş ayrı dünyadan iki çocuğun aracılığıyla sürekli karşı karşıya kalmakta ve savaş vermektedir.

Kızı Doğa'nın muhafazakâr aileye gelin olarak gitmesi Kıvılcım için büyük hayal kırıklığı olmuştur. Kızının haklarını asla yedirtmeyerek, ailenin ona yıktığı tutucu yaklaşımla savaşmak durumunda kalmakta ve kızının aileye asimile olmasını engellemeye çalışmaktadır. Tüm bu verdiği savaşlarla sürekli olarak baskın ve egemen tavrını ortaya koymakta ve bu rolü hakkıyla yerine getirmektedir.

Doğa'nın okula gitmesinden, staj döneminde erkek hastalara bakmasından, kafeye arkadaşlarıyla gidip vakit geçirmesinden rahatsızlık duyan ve sürekli problem çıkartan Fatih baskıcı tavırlarıyla her anlamda kısıtlamaya başlamaktadır. Doğa'ya yapılan bu kısıtlamalar, eğitimi, hür iradeyi ve özgür ifadeyi savunan Kıvılcım'ı ailenin bu tutucu

yaklaşımları çileden çıkartmakta ve aralarındaki iletişimi sonsuz bir gerilime itmektedir. Kızlarının kendi gibi hür, güçlü ve ileri görüşlü olmasını isteyen Kıvılcım, kızı Doğa'nın aileye uyum sağlama çabası sürecinde kızına karşı oldukça otoriter ve korumacı yaklaşmaktadır.

Kıvılcım kocasından boşanması ve kendi ayaklarının üzerinde duran, kadının gücünü ve varlığını son derece dominant bir yapıyla izleyiciye sunan, ataerkil normlara ve kadını ikinci sınıfa koyan yaklaşımlara karşı koyabilen lider bir yapıyla baskın ve egemen bir kadını temsil etmektedir. Dizide ki kardeşi Alev hariç diğer karakterlere göre toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını kıran, toplumsal cinsiyet kimliğinden dolayı bir takım kuralların altında ezilmeyen, hatta kuralları baştan yazan kamusal alanda varlığını koruyan sadece ev içi rollerde konumlanmayan bir yapıda temsil edilmektedir.

Pembe Karakteri (Baskıcı – Manipülatif Anne Temsili)

Pembe Hanım karakteri, muhafazakâr ailenin batıl inançlı, dini bütün 'pasif' gibi görünen fakat baskıcı bir yapıya sahip, her şeyin yerli yerinde olmasına önem veren, mülayim görümünün altında hırsları ve sosyal statü ihtiyaçları olan ve bunun mücadelesini veren bir yapıda sunulmaktadır. Çocuklarına karşı koruyucu, gelenek ve göreneklerine fazlasıyla önem veren bir yapıda ve bu doğrultuda yaşayan ve yaşatan bir ev ortamı yaratmaktadır. Boş vaktini sadece ibadet ederek ve yemek yaparak geçirmektedir, bu durum hemen hemen her bölümde gösterilmektedir. Ailesinin, evinin düzenini muhafaza etmek Pembe Hanımın sorumluluğundadır. Bu sorumlulukla kendi yarattığı düzeni korumak adına her türlü manipülatif girişimde bulunmaktadır ve kendine de bunu hak olarak görmektedir. Stratejik tavrıyla aslında hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi davranarak olup biten her şeyi kontrol altına almaya çalışmakta, evliliğini ve çocuklarının özel yaşamını kendi görüş ve öğretilerine göre manipüle etmeye çalışmaktadır. Pembe Hanım "her şeyden önce bir annedir" ve bunu sıklıkla vurgulamakta, kendini böyle sunmakta, sosyal çevreden de bu bağlamda takdir görmektedir.

Çocukları arasında kadın ve erkek olmalarından dolayı farklı yere koymakta ve birbirinden ayırmaktadır. Evlatları arasında ayrımcılığı yoğun yapan karakterlerden biridir. Kızı Nursema'nın ve gelini Nilay'ın her türlü hareketine karışan Pembe Hanım

söz konusu oğulları olduğunda daha ılımlı bir yapıda olduğu görülmektedir. İki oğlu arasında Fatih’e karşı yoğun bir biçimde pozitif ayrımcılık yapmakta olduğu ve aynı zamanda Fatih’e karşı en ufak negatif bir durum karşısında “senin iyiliğin için söylüyorum, kötü mü yapıyorum” ya da “ben ne yaptım şimdi oğlum” gibi söylemlerle manipülatif tavırlar takındığı görülmektedir. Oğlu Fatih’in ailelerine gelin olarak getirdiği Doğa’yı başı açık ve seküler olduğundan kabullenmemekte ve evlilik boyunca yoğun baskıya maruz bırakmaktadır. Doğa’yı ve ailesini daima kendinden görmediği için ‘öteki’ olarak konumlandırmaktadır. Baskıcı tavırları daha çok kızına ve gelinlerine karşı sergilediği görülmektedir.

Yaptığı her şeyi aslında bir şekilde kocasına yaranma derdi ile yapmaktadır. “aman evimin huzuru kaçmasın” diye her türlü yolun mubah olduğuna inanmaktadır. Eşi Abdullah Bey’in Pembe Hanımı aldatmasıyla birlikte dizide bir kırılma noktası yaşanarak, pasif halde görünen Pembe karakteri evliliğini kurtarmak için bin bir mücadele verme yoluna gitmektedir. Çünkü onun için ailesi ve her akşam kocası Abdullah Bey’in o sofraya oturması en önemli değerlerinden birisidir.

Pembe Hanım, kadınlar ve erkekler karşısında pasif agresif, baskıcı ve manipülatif bir duruş sergilemektedir. Kadına atfedilen geleneksel rolleri içselleştirmiş ve stereotipleşmiş rolleri destekleyen (çocuklara bakma, hizmet etme, yemek yapma vb.) davranışlar sergileyen ve ataerkil kodlar çerçevesinde yaşayan bir kadın temsilidir.

3.1.3.2. Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kızılılık Şerbeti Dizisinde Sunulan Erkek Temsilleri

Fatih Karakteri (Baskıcı – Maço Erkek Temsili)

Ailenin en küçük çocuğu olan Fatih’i kıskanç, baskıcı tavırları ile ön plana çıkmaktadır. Uzun boylu, esmer, hoş görünümlü olan genç erkek karakter dizinin ilk bölümlerinde beyaz atlı prens olarak sunulmaktadır. Yetiştirildiği ailenin kuralları çerçevesinde büyüyen ve o kuralların dışına hiçbir zaman çıkmayan Fatih yetişkinlik döneminde de ailesinin belirlediği roller çerçevesinde yaşamaktadır. Aile şirketlerinde

çalışmakta ve ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Henüz ailesinin boyunduruğundan kurtulamamış, bağımsızlığına ulaşamamış ve ulaşamayacaktır. Bu bağımsızlığı elde edememesinin en büyük nedeni annesi Pembe Hanım'dır. Çocukları evden giderse tek ve en kutsal görevi olan annelik rolünü yeteri kadar yerine getirememe fikri ve saygınlığının kaybolacak olma endişesi çocukların üzerinde kurmuş olduğu baskıyı devam ettirmesine sebep olmaktadır. Doğa'nın hamile kalması sonucu evlenmelerine rağmen ayrı eve çıkamamışlardır ve Doğa Fatih'in ailesinin evine gelmek zorunda bırakılmıştır. Doğa ile birlikteliklerinde görüldüğü üzere, Fatih ailenin erkek çocuğu olma rolünü memnuniyetle üstlenmiş, hegemonyasını ilişkisine ve sosyal çevresine doğal bir biçimde yansıtmaktadır.

Fatih'in ailenin erkek çocuğu olma rolünü yerine getirirken en büyük hedefi her zaman babasının onayını alabilmekten geçmektedir. Ailesinin onaylamayacağı bir evlilik sonucu eve geldiklerinde babasına el öptürmesi koşullar ne olursa olsun babası tarafından onaylanmaya ihtiyaç duyduğunun göstergesidir. Kurduğu cümlelerde ve ilişkilerinde karşılaştığımız 'ben erkeğim, yaparım' anlayışı onun karakterel özellikleri arasındadır ve aile yapısını da ortaya koymaktadır. Kendisine babasını rol model olarak alan Fatih babasının tutum ve davranışlarını taklit etmekte dolayısıyla onaylanma konusunda riske girmemiş olmaktadır.

Doğa'nın kılık kıyafetine, görüştüğü insanlara hatta mesleğine karışmayı kendine hak görmekte, sürekli olan kıskançlıkları sözel olarak kalmayıp arada minimal düzeyde de olsa fiziksel şiddete dönüşebilmektedir. Fatih'in baskıcı ve maço tavırlarını daha çok karısı Doğa'ya ve kendinden zayıf olarak gördüğü tüm kadınlara uyguladığı görülmektedir. Ataerkil yapının içerisinde kendi hegemonyasını sürdüren ve o yapının içerisinde baskılarını ve maçoluklarını sergileyebilen Fatih istese de o yapının dışına çıkamamaktadır, çünkü ne yaparsa yapsın ailesinin kontrolü altında yapabilmektedir.

Dizinin birinci sezonunda Fatih karakteri, ailesinin kurallarının dışına çıkamayan, eleştiriye tahammülü olmayan, kendi gibi düşünenlerle iyi anlaşılan ama onun dışında kalanlarla iletişim dahi kurmak istemeyen bir adam olarak görülmektedir. İstediklerini yaptırmak uğruna baskılar uygulayan, erkek olduğu için daima sözünün dinlenmesi

gerektiğine inanan ve yine erkek olduğu için her şeyi yapma hakkına sahip olduğunu düşünen bir şekilde temsil edilmektedir.

Mustafa Karakteri (Ezilen – Ötekileştirilen Erkek Temsili)

Mustafa muhafazakâr ailenin büyük oğludur. Bu tip aile yapılarında genellikle evin ilk erkek çocuğu olmasından dolayı ailenin de göz bebeği olması beklenir, fakat çocukluğundan beri babasının onayını almaya çalışan bir karakter olarak görülmektedir. Çocukluğundan itibaren anlama güçlüğüne sahip olması, saf ve iyi niyetli olmasından kaynaklı özgüveni oluşmadan büyümüş / büyütülmüş ve bu sebepten dolayı kendi potansiyelini ortaya koyamamıştır. Kendi ailesi tarafından hiç destek görmeyip aksine ötekileştirmelere maruz bırakılmıştır. Bu ötekileştirmeleri “o anlamaz”, “yapamaz”, “beceriksiz” gibi söylemlere maruz kaldığı hemen hemen yer aldığı her sahnede görmek mümkündür. Yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen ailesine ve herkese karşı oldukça iyi niyetli, sevgi dolu ve diğer aile üyelerine nazaran daha dürüst bir kişilik yapısı sergilemektedir. Dini bütün ve inançlı bir yapıda karşımıza çıkmaktadır. Nilay ile evlidir ve hayatındaki en büyük destekçisinin tüm çıkarıcı ve ortalık karıştıran tavırlarına rağmen Nilay olduğu, kendisini her anlamda bazen kendi çıkarları için bile olsa destekleyen ve motive edenin yine Nilay olduğu görülmektedir. Bir takım olayların ardından farkındalığı artan kardeşi Nursema’nın da abisinin arkasında durmaya başladığı ara ara bile olsa dikkat çeken bir durumdur. Mustafa aile şirketine çalışmakta fakat orada bile ciddi ötekileştirme yapılmaktadır. Zaman zaman fark ettiği anlar olsa da genel çerçevede kendisine önemsiz işlerin verildiğinin farkında değildir. Ezilen ve onaylanmayan her çocuk gibi babasının gölgesinde yaşamak durumundadır. Çoğunlukla babası tarafından ezildiği görülmektedir. Oldukça hassas ve duygusal bir yapıya sahip olan Mustafa merhametli tavrıyla daima adil olmaya çabalar ve kendi kafasında konuları muhakeme ederek haksızlık yapmaktan kaçınmaktadır. Kendine yapılan haksızlıkların ve ötekileştirmelerin farkındalığıyla olaylara ve kişilere mümkün olduğunca objektif bir şekilde yaklaşmaya çalışmaktadır. Fatih gibi dişli olmayışı, pasif hali yüzünden zaman zaman alay konusu olabilmektedir. Yemek yapma konusunda oldukça başarılı ve istekli olan Mustafa önce kendi annesi Pembe Hanım tarafından “kadın işi”, “senin mutfakta kız çocukları gibi ne işin var”, “hiç

yakışıyor mu, arada evde istediğin şeyleri yap ama işin bu olmamalı” gibi söylemlerle ötekileştirilmekte ve destek görmemektedir. Bununla beraber seküler aileye mensup Sönmez Hanım ise Mustafa’ya tam destektir ve beraber restoran açma teklifi yaparak bu planı gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ufacık bir destek gördüğü anda ezilen ve ötekileştirilen adamın nasıl kendine güveninin geldiği açıkça görülmektedir. Bir konuda başarılı olmanın verdiği gururla yetersiz olduğu hissi de ortadan az da olsa kalkmaktadır ve bir takım şeyleri başarabileceğini görmektedir. Bunun farkındalığına ulaşan Mustafa, ailesinin ona bakış açısı yüzünden derin üzüntü yaşamakta ve değişmek için sürekli olarak gayret sarf etmektedir. Kendi özgürlük ve bağımsızlık mücadelesini vermek üzere harekete geçecek ve kendi ışığına inanmaya başlayacaktır.

Dizinin birinci sezonunda Mustafa karakteri, ailesinin kuralları çerçevesinde yaşayan, herkes tarafından eleştirilebilen ve buna ses çıkartamayan, bir adam olarak görülmektedir. İstekleri olsa bile buna dile getirmekten çekinen ve korkan adeta hiçbir şey yapmaya hakkı olmayan bir şekilde temsil edilmektedir.

Abdullah Karakteri (Tutucu – Baskın Baba Temsili)

Abdullah Bey muhafazakâr ailenin babası rolündedir. Aile şirketlerinin başındadır. Ailedeki konumu “evimizin direği”, “aman başımızdan eksik olmasın” şeklindedir. İlk bölümlerde oldukça mülayim, dini bütün, yapıcı, sakinliğini koruyan bir adam olarak sunulurken gün geçtikçe tutarsızlıklar sergilediği de görülmektedir. Gelenek ve göreneklerine sadık kalmaya çalışan, var olan düzeni muhafaza etmeye çalışan bir yapıdadır. Her şeyin düzeninde devam etmesi, kurallara uyulması, çocuklarının ve herkesin kendisine karşı saygılı bir tutum içerisinde olması onun için oldukça önemlidir. Hem özel alanda hem de kamusal alanda kendisinden habersiz hiçbir şeyin yapılmaması, herhangi bir odaya girdiğinde herkesin ayağa kalkması, şirketteki çalışanlara karşı liderlik vasfı, evin içinde ve dışındaki dominant tavırları baskın rolünün birer göstergesidir. Babalık rolünü yerine getirmekte ve çocuklarıyla kendi inanç ve değerleri çerçevesinde ilgili bir baba rolü yansıtmaktadır. Doğa ve Fatih ilişkisinde Doğa’ya yol yordam gösteren, Fatih’e akıl veren, evdeki dengeyi ılımlı tavırlarıyla koruyan bir yapıdadır. Evin düzenini ve bununla beraber kendi hayatını belli bir standartta tutma çabasıyla ön plana çıkan ve

tutucu tavırlarıyla bilinen hatta bu tutucu tavrı kendi şirketinde de sergileyen Abdullah Bey'in Alev'i tanınmasıyla kendiyse çelişkiler yaşamaya başladığı ve evli, inançlı, muhafazakâr, tutucu bir adam olmasına rağmen Alev'e âşık olmuş ve bunu kendisine itiraf ederek ilişki yaşamaya başlamıştır. Kendisiyle ilişki yaşamaya ve karısını aldatmaya başlayan Abdullah Bey'in, savunduğu muhafazakâr ve ahlâkçı tutumuyla çarpıştığı görülmektedir. Abdullah Bey'in ilişkisinin ailesi tarafından öğrenilmesiyle tüm değer yargılarıyla inşa ettiği ailesine yaşattığı skandal sonucu bir kırılma noktası yaşandığı ve kendi de dâhil olmak üzere herkesi bir dönüşüm yaşamaya zorladığı görülmektedir. Tutucu ve baskın yapısıyla ön plana çıkan Abdullah Bey, yaşadığı yasak ilişki ve ikili tavırları sonucu hem eşi Pembe Hanım'ın hem de çocuklarının ve hatta dünürlerinin saygısını kaybetme eşiğine geldiği görülmektedir.

Seküler ailenin ahlâk anlayışını eleştiren muhafazakâr ailenin baba figürü, kendi ahlâk sınırlarında boğulmakta ve tutucu tavırlarına ters düşmektedir. Seküler tarafta Alev'in temsillerine ve ahlaki değerlere ters düşen tavırlarının eleştirilmesinin yanında Abdullah'ın hataları güzel bir örnek olmuştur. İki ayrı yapıda da insanın hata yapabileceğini, kimsenin kimseden üstün veya doğru olmadığını Abdullah karakteri örneğiyle göstermektedir.

3.1.3.3. “Kızılık Şerbeti” Dizisinde Sunulan Kadın ve Erkek Temsillerin Genel Değerlendirmesi

Kızılık Şerbeti dizisinde sunulan kadın ve erkek temsillere bakıldığında iki aile yapısında da baskın, ezilen, ötekileştirilen, otoriter, baskıcı yapıda karakterlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Ekranda gördüğümüz karakterlerin tamamı hayatımızda karşılaşılabileceğimiz veya kendimizden bir şeyler bulabileceğimiz yapıda sunulmaktadır. Bu gerçeklik çerçevesinde izleyicilerin karakterlerle kendilerini özdeşleştirmesi oldukça mümkündür. Dolayısıyla Gerbner'in ekme kuramıyla bu bağlamda da örtüşmektedir. Dizi gerçekçi temsillerle topluma ekmek istediği davranış biçimlerini ve değer yargıları gerçekçi yapısıyla iyi bir şekilde işlemektedir. Ele alınan temsillerde özellikle Nursema karakterinin “ezilen – ötekileştirilen” temsili bağlamında bakıldığında izleyicilerle özdeşleştiğinin en büyük örneği medyaya da yansıyan ve sokağa dökülen kadınların

“Yanımdayız Nursema” ve “Balkondan Düşersem İnanma Ben Yaşamayı Seviyorum” pankartlarıyla yürümeleri olmuştur. Temsil ettiği “ezilen – ötekileştirilen” kadın aslında Türkiye’de ki birçok kadının sesi olma niteliği taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde muhafazakâr dindar bir aileye mensup olan kadının yerini, nelere maruz bırakıldığını tekrar izleyiciye gösterirken aynı zamanda muhafazakâr yapıda bir aileye de mensup olsa dönüşüm yaşayabileceğinin de mesajlarını ilham verecek nitelikte vermektedir. Bir kadının özgür olabilmesi için illa başörtüsünü çıkarmasına gerek olmadığı en güzel örneği Nursema karakterinde görülmektedir. Dizide yansıtılan kadın hareketinin tüm kadınları kapsadığı muhafazakâr aileye mensup bir kadının uğradığı şiddete seküler aileye mensup bir kadının destek vermesinde görülmektedir. Dizi de “ezilen – ötekileştirilen” bir diğer temsil Mustafa karakterinde görülmektedir. Mustafa’ya karşı yapılan tüm baskı ve ötekileştirmeler alışılmış erkeklik kavramına uygun hareket etmemesinden kaynaklanmaktadır. Mustafa; erkek dediğin akıllı, güçlü, sert, sözünü geçiren, ayakları üzerinde duran nitelendirmelerinin zıttı olduğu için aslında erkeğe atfedilen tüm kalıplaşmış yargıları yeniden üretmektedir. Bunlara uymayan erkeğin Mustafa gibi ezilip – ötekileştirileceğinin mesajı sıklıkla erkeğe yakışan şekilde davranması yönündeki baskılarla verilmektedir. İzleyiciler tarafından eleştirilse de beklenen erkek modeli Fatih karakterinde temsil edilmektedir. Fatih baskıcı – maço bir erkeği temsil etmektedir yani tam da ataerkil yapıya uygun ve erkeğe yüklenen tüm sorumlulukları yerine getirmiş bir biçimde sunulmaktadır.

Dizide bir diğer öne çıkan temsil anne temsildir. Türk aile yapısında annenin rolü oldukça büyüktür. Evli bir kadından anne olması beklenirken bu anneliğin fedakâr bir biçimde gerçekleşmesi de beklenmektedir. Medyada sunulan içerikler hem topluma olması gerekileni verir hem de zaten var olanı gösterir. Muhafazakâr ailede anne temsili Pembe Hanım karakterinde baskıcı ve manipülatif bir temsil biçimiyle görülmektedir. Ailesine ve çocuklarına karşı her ne kadar kendini feda eden bir şekilde görünse de aslında manipülatif tavırlar sonucu böyle algılandığı ortadadır. Pembe hanımın fedakârlığını genel olarak hayatını feda etmesi üzerinden değerlendirmek daha doğru olur. Geleneksel yapıyla bütünleşmiş ataerkil yapıyı benimsemiş Pembe Hanım aslında hayatını feda ettiğinin farkında bile değildir ve olması gerektiği şekilde yaşadığına inanmakta ve bu

yapıyı muhafaza etmeye kendini adanmış görülmektedir. Bunun en güzel örneklerinden biri; Fatih Doğa'yı aldatıldığında “elinin kiri, olur böyle şeyler” olarak nitelendirmesi ve kendi kocası tarafından aldatıldığında da bunu sindirme çabasında olmasıdır. Seküler aileye mensup olan Doğa'nın aldatılması sonucu evi terk edip kocasından boşandığı görülürken Pembe Hanım'ın kocası Abdullah gitmesin diye üstün bir çaba sergilediği görülmektedir. Bu noktada topluma ne olursa olsun aileyi muhafaza etme, düzeni bozmaya gerek olmadığı mesajları verilmeye çalışılmaktadır. Seküler tarafta iki anne figürü görülmektedir aslında birisi yukarıda bahsedilen baskın ve otoriter yapısıyla Kıvılcım karakteridir öteki de onun annesi Sönmez Hanım'dır. Kıvılcım'ın temsil ettiği kadın profili birçok izleyici tarafından rol model alınacak bir nitelik taşımaktadır. Kocasından boşanmış çocuklu bir kadının ayakları üzerinde durabileceğinin, annelik rolünü yerine getirmesi için illa evinde oturmasına gerek olmadığı hem kamusal hem de özel alanda sorumluluklarını yerine getirebileceğinin mesajlarını vermektedir. Sönmez Hanım ise Abdullah karakterinin seküler taraftaki yansımasıdır, ailede ki düzeni ve dengeyi sağlamaktadır.

Abdullah bey aracılığıyla sunulan baba temsiline ise görülmektedir ki bir erkek ailede ki otoritesini ve saygınlığını kaybetmek istemiyorsa hata yapmamalıdır.

Kızılçık Şerbeti dizisi kadına ve erkeğe atfedilen rollerin tamamını yeniden üretmeye de bir üretimin varlığından söz etmek mümkündür. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadına yüklenen rollerin tamamıyla yeniden üretiminden ziyade bir şekillenme yarattığının varlığından söz edilebilir.

Kızılçık Şerbeti dizisi özelinde kadını stereotipleştiren rollerin dönüşümü bir nebze de olsa görülürken erkeği basmakalıp hale getiren rollerin yeniden üretildiği açıkça görülmektedir. Dizide kadınların bir değişim dönüşüm yaşarken erkeklerin değişmediği “büyümediği” görülmektedir. Varlıklarını ortaya koyma ve iktidar ele alma biçimleri para ile elde ettikleri güçten geçmektedir.

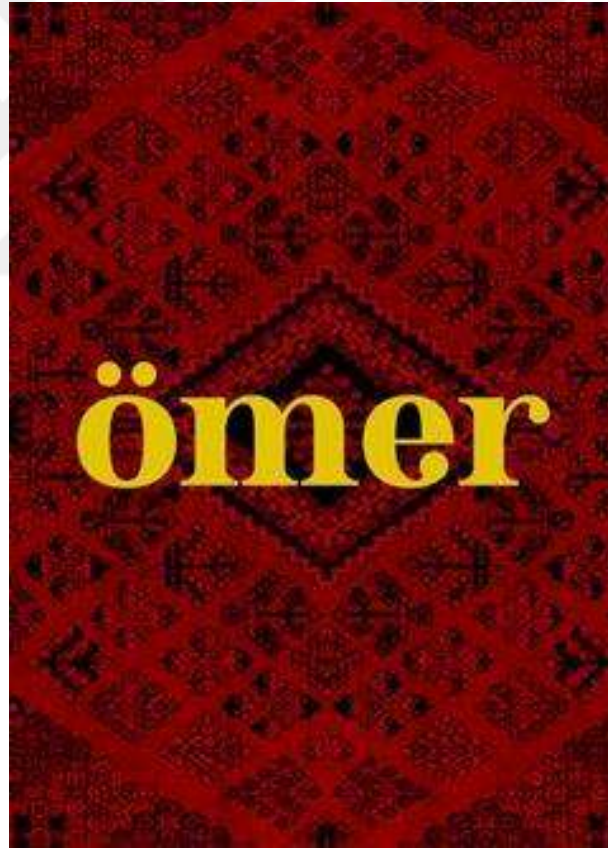
Kültürel göstergeler ve ekme kuramı bağlamında toplumsal cinsiyet özelinde dizide yer alan karakterlerin temsillerine bakıldığında toplumda yaratılmak istenilen dönüşümün mesajlarının ve bunu ciddi bir zamana yani her bölüme yayarak ve yedirerek

verildiği açıkça görölmektedir. İzleyiciye seküler ve / veya muhafazakâr bir ailede kadının ve erkeğın olması beklenen temsilleri sunulmakta ve değışmesi beklenen yaklaşımların mesajları (örn: kılık – kıyafet üzerinden yargılama vb.) sıklıkla verilmektedir.

3.2. Ömer Dizisi ve Karakter İncelemeleri

Ömer dizisine ait bilgiler ve bulgular bu başlık altında ele alınmıştır.

3.2.1. Dizinin Künyesi

Görsel 2. Ömer 1.Sezon Dizi Afişı

Kaynak: (Star Tv, 2024).

Ömer dizisinin ilk bölümü 09 Ocak 2023 Pazartesi günü saat 20.00’da Star TV’de yayınlanmıştır. İlk sezonda 21 bölüm yer almaktadır. Dizinin 4.bölümü sonrası yaşanan

2023 Kahramanmaraş depremleri nedeniyle diziye 15 gün ara verilmiş ve 5.bölümü bir defaya mahsus olmak üzere 23 Şubat 2023 Perşembe günü yayınlanmıştır. Dizinin ikinci sezonu günümüzde hala devam etmektedir. Dizi Künyesi Tablo 2’de verilmiştir (Star TV, 2023):

Tablo 2. Ömer Dizisinin Künyesi

Yapım Şirketi	OGM Pictures
Yapımcı	Onur Güvenatam
Yönetmen	Cem Karcı
2.Yönetmen	Enes Kartal
Sanat Yönetmeni	Emine İnan Yıldır
Senaryo Danışmanı	Psikiyatrist Dr. Gülseren Budayıcıoğlu
Senaryo	Gülizar Irmak
Hikâye Geliştirme	Vural Yaşaroğlu
Senaryo ve Dini İçerik Danışmanı	Doç. Dr. Emre Dorman
Uyarlama	Shitsel
Uygulayıcı Yapımı	Oğuzhan Sakaoğlu
Görüntü Yönetmeni	Tolga Çetin
Müzik	Alp Yenier
Oyuncular (1.SEZON)	Selahattin Paşalı, Gökçe Bahadır, Barış Falay, Merve Dizdar, Gülçin Kültür Şahin, Serpil Gül, Onur Bilge, Gamze Karaduman, Muharrem

Türkseven, Zerrin Sümer, Melike Güner, Çaıla Naz Kargı, Emre Taşkiran, Metehan Parıltı, Canberk Gültekin, Artun Can Salman, Ediz Metin, İrem Tokat, Ali Efe Altunbaş, Elif Tanem Olgun, Hüseyin Öztürk, Eymen Bozkurt, Yılmaz Kunt, Aybike Turan, Güzin Usta, Simay Barlas, Tayanç Ayaydın, Rüzgar Aksoy, Ahmet Haktan Zavlak

3.2.2. Dizinin Genel Konusu

Ömer dizisi, 2013 yılında İsrail’de yayınlanmaya başlayan daha sonra da 2018 yılında dijital platformlardan biri olan Netflix’e dâhil edilen Shtisel dizisinin uyarlamasıdır. 3 sezon 33 bölüm süren Shtisel dizisinde kuralları son derece katı olan Ortodoks Yahudi bir ailenin yaşamı ve sıkıntıları izleyiciye aktarılmaktadır (HaberTürk). Araştırma kapsamında ele alınan Shtisel uyarlaması olan Ömer dizisinde de katı Müslüman bir ailenin yaşamı gözler önüne serilmektedir. Gençken ailesinin istemediği bir evlilik yaparak mahallesini terk eden Gamze’nin yıllar sonra oğlu ile birlikte dönmesi ve camii hocası olan Reşat’ın müezzinlik ve din öğretmenliği yapan oğlu Ömer’le karşılaşmaları sonucu birbirlerine olan aşklarını ve iki farklı yaşam tarzına sahip olan ailelerin bir araya gelmesini konu almaktadır.

3.2.3. Karakterler

Selahattin Paşalı (Ömer Ademoğlu): Dizinin başrolü olan Selahattin Paşalı muhafazakar görüşe sahip olan ailenin oğlu Ömer’i canlandırmaktadır. Genç bir adamı canlandıran Ömer müezzinlik ve aynı zamanda da din öğretmenliği yapan bir karakter olarak izleyiciye sunulmaktadır. Babası ve babaannesiyile aynı evde yaşamaktadır. Yürüyemediği için babaannesinin tüm bakımını Ömer üstlenmektedir.

Gökçe Bahadır (Gamze Sağlam): Dizinin kadın başrolü olan Gökçe Bahadır, modern görüşlü ve daha seküler bir aileye mensup olan Gamze Sağlam karakterine hayat vermektedir. Evlenip boşanmış ve bir çocuğu olan Gamze tek başına ayakları üzerinde durmaya çalışan bir kadındır. Kocasının iflasından sonra borçlarının onun üzerine kalması sonucu boşanma kararı alır ve baba evine döner fakat annesinin onaylamadığı adamla evlendiği için geri döndüğünde annesinin ve ablasının yoğun baskısına ve psikolojik şiddetine maruz kalmaktadır.

Barış Falay (Reşat Ademoğlu): Nisa, Tahir ve Ömer'in babası rolünde olan Barış Falay yaşadıkları mahallenin camisinin hocasıdır. Karısı Ayşe'yi 1 yıl önce kaybetmiştir, hasta annesi ve en küçük oğlu Ömer'le beraber yaşamaktadır. Yaşadıkları mahallenin saygı duyduğu, hoşgörülü bir adamı canlandırmaktadır.

Zerrin Sümer (Nezahat Ademoğlu): Nezahat; Reşat'ın annesini, Tahir, Nisa ve Ömer'inde babaannesini canlandırmaktadır. Bir takım rahatsızlıkları olduğu için bakıma muhtaçtır. Gelin'i Ayşe'nin ölümünden sonra bakımı tamamen Ömer üstlenmektedir.

Merve Dizdar (Nisa Duman): Nisa; Tahir'in kız kardeşi Ömer'in ablasıdır. Babasının aslında onaylamadığı bir evlilik yapmış ve uzun süre babasıyla bu sebepten küs kalmıştır. Kocası Hakan Nisa'ya iyi bir koca olamasa da Nisa evliliğinden memnundur, memnun olmasa dahi dışarıya karşı öyle gözükmek zorundadır. 5 çocuğu vardır.

Emre Taşkiran (Hakan Duman): Nisa'nın kocası rolüne hayat vermektedir. Hakan'la olan evliliği Nisa'nın ailesinin onayı olmadan gerçekleşmiştir. Kötü bir koca ve kötü bir baba olarak sunulmaktadır. Kendi çıkarları doğrultusunda ve açgözlü bir adamdır. Tek amacı kolay yoldan para kazanmaktır. Çalıştığı şirketin onu yurtdışına gönderdiğini söyleyerek Nisa'yı ve ailesini kandırmış Hakan'ın gitmemesi için Ömer'in bankadan kredi çekip Nisa'ya verdiği parayı da alarak 5 çocuğunu ve karısını bırakıp sevgilisiyle gitmiştir.

Onur Bilge (Tahir Ademoğlu): Reşat'ın en büyük oğlu, Nisa ve Ömer'in abisidir. Kendi doğruları çerçevesinde yaşamını sürdürür. Nisa'ya zaten onaylamadıkları bir evlilik yapmasından dolayı oldukça kızgındır. Çok katı bir koca, baba ve abidir. Teknolojik olan

her şeyden uzak durur, karısı ve çocuklarını da uzak tutar. Oldukça şüphelidir, kimseye güvenmez.

Gamze Karaduman (Şükran Ademoğlu): Şükran; Eda ve Adem'in annesi Tahir'in karısıdır. Sürekli birilerine yaranmaya ve kendini göstermeye çalışır ama günün sonunda kendini kimseye beğendiremediğini ve kimseye yaranamadığını düşünür. Ailesi önceligidir, fedakârdır kendisini herkes ve her şey iyi olsun diye paralar durur.

Gülçin Kültür Şahin (Nuran): Fatma Hanım'ın büyük kızı Gamze'nin ablasıdır. Dizinin sert görünen kadınlarından biridir. Kocas Sadık'la beraber annesinin evinde yaşamaktadırlar. 1 oğlu vardır. Gamze'nin onaylamadıkları evliliği yapıp gidişinin ardından yıllarca evi o çekip çevirmiş, tüm sorumluluğu üstlenmiş ve annesine bakmıştır, Gamze'ye kırgındır. Dolayısıyla yıllar sonra Gamze eve geri döndüğünde de en büyük tepkilerden birisini Nuran verir.

Serpil Gül (Fatma Sağlam): Fatma Hanım Gamze ve Nuran'ın annesidir. Çok sert bir kadındır, kendi doğruları dışında hiçbir şeyi kabul etmemektedir. Eğer Fatma Hanım'ın evinde yaşıyorsa kadın erkek fark etmeksizin herkes onun kurallarına göre yaşamak zorundadır. Kızı Gamze onun onaylamadığı bir evlilik yaptığı için tam 10 yıl boyunca kızıyla görüşmemiştir. 10 yılın sonunda evine çocuğuyla dönen Gamze'yi çok sert karşılamış ve evinde kalabilmesi için ağır şartlar koşar.

Muharrem Türkseven (Sadık): Fatma Hanım'ın damadı, Nuran'ın kocasıdır. Ailenin komik mizaçlı belki de tek karakteridir. Berber dükkânı vardır. Yeteri kadar kazancı olmadığı için kayınvalidesinin evinde yaşamak zorunda kalmıştır. Sakin ve yapıcı bir adamı canlandırmaktadır.

Melike Güner (Çiçek): Reşat'ın hocalık yaptığı caminin aşevinde çalışmaktadır. Çiçek hanım yaptığı yemeklerle tanınmakta ve mahalleli tarafından da sevilmektedir. Reşat Hoca'ya olan ilgisiyle ön plana çıkmaktadır.

Çağla Naz Kargı (Emine Duman): Nisa'yla Hakan'ın büyük kızını canlandırmaktadır. 4 kardeşine de çok iyi ablalık yapmakta babasının evi terk etmesi

sonucu annesine de çok fazla yardımcı olmaktadır. Çocuklar içinde ön planda olan karakter Emine karakteridir.

İrem Tokat (Eda Ademoğlu): Şükran ve Tahir'in kızı Adem'in de ablasıdır. Dizide iki çocuktan ön planda olan Eda karakteridir.

Metehan Parıltı (Tuna Tezel): Gamze'nin oğlu rolüne hayat vermektedir. Babasının iflası sonucu zengin hayatından ayrılıp annesiyle beraber anneannesinin evine yerleşmiş ve bir devlet okuluna gönderilmek durumunda kalmıştır. Annesiyle babasının aslında boşanmasını hiç istemeyen Tuna, yeni geldiği mahallede en çok Ömer'i sevmiştir. Ömer Tuna'nın din kültürü öğretmenidir, ortak özellikleri de ikisinin de resim yapmaktan keyif almasıdır.

Canberk Gültekin (Taci): Çilingir dükkânı olan Taci Ömer'in en yakın arkadaşdır. Her zorluğunda yanına koşmakta yeri geldiğinde kalması için dükkânının kapısını Ömer'e hatta Gamze'ye bile açmaktadır.

3.2.3.1. Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında “Ömer” Dizisinde Sunulan Kadın Temsilleri

Gamze Karakteri (Ötekileştirilen – Kariyerli Kadın Temsili)

Gamze karakteri, alımlı, hoş, güzel ve çocuklu bir kadındır. Dizide hem ötekileştirilen hem de kendi ayakları üzerinde duran kariyer sahibi kadın temsilini sunmaktadır. Yaşadığı her zorluğa rağmen ayakları üzerinde durabilen, kendi gücüyle var olabilen bir kadın olmasından dolayı güçlü bir kadın imajı da sergilemektedir.

Seküler bir yapıda olan Gamze ailesinin istemediği bir evlilik yapmasından dolayı evi terk etmiş, 10 yıl kadar görüşmemiş ve boşanmasının ardından çocuğuyla beraber baba evine dönmüş şekilde izleyicinin karşısına çıkmaktadır. “Dul” bir kadın olmasından dolayı hem mahalleli tarafından hem de annesi tarafından ötekileştirmelere ve yine annesi tarafından bir takım baskılara maruz kalmaktadır. Mahalleye döndüğü gün Ömer'le tesadüfen tanışan Gamze, Ömer'in tüm ailesi tarafından “öteki” olarak görülmüş ve hoş karşılanmamıştır. İçki içmesinden, gece dışarı çıkmasından, muhafazakâr yapıdaki aileye

uymayan giyim tarzından dolayı yoğun psikolojik şiddete ve ötekileştirilmelere maruz bırakılan bir kadını canlandırmaktadır. En yoğun ötekileştirmeyi Tahir tarafından din özelinde yaşamaktadır. Buna verilebilecek en iyi örnek ise Gamze'nin Tahir'e *“Bir tek sen misin Müslüman? Herkesin inancı kendiyle Allah arasında! Seni niye ilgilendiriyor başkasının hayatı?”* dediği andır.

Gamze genel anlamda erkek egemen normlara karşı dimdik durabilen, kendine güvenli bir kadını temsil etmektedir. Bazı sahnelerde sadece cinsiyet kimliğinden dolayı ötekileştirmeler ve baskılar yaşasa da dizide yer alan diğer kadın karakterlere göre bu baskıların ve tahakküm yapılarının altında kendini ezdirmediği ve kendini bu kurallardan kurtardığı görülmektedir.

Nisa Karakteri (Fedakâr – Cefakeş Anne Temsili)

Nisa'da muhafazakâr dindar bir ailede Gamze'ninki gibi ailesi tarafından onaylanmayan bir evlilik gerçekleştirmiş bu yüzden babası Reşat ve abisi Tahir'le görüşmemektedir. Hakan'la evliliğinden 5 çocuğu olan Nisa, Hakan'ın başka bir kadınla çalışmaya yurt dışına gidiyorum diyerek kaçması ve beş parasız ortada bırakması sonucu her türlü cefaya katlanan ve kendini çocuklarına feda eden bir anne temsilini ortaya koymaktadır. Ailesine karşı kocasının parasını alıp gittiğini söyleyecek yüzü olmadığı için her türlü cefaya katlanan, parasızlıktan alyansını ve küpelerini dahi satmak zorunda kalan, bebeğini liseye giden kızına emanet ederek gündelikçiliğe giden ve başkalarının artıklarını yemek zorunda kalan fedakâr ve cefakeş bir anne profili çizmektedir. Gündüzleri bebeğini bırakmakta zorlanan Nisa gündeliğe gittiği evi bırakmak zorunda olup, geceleri çalışacağı bir iş bakmak durumunda kalmıştır. Zaten Gamze'nin kiracısı ve komşusu olmasından dolayı aralarında bir yakınlık oluşmuştur. Bu noktada birbirlerine destek olan iki farklı görüşe sahip kadının birbirine ne kadar fazla destek olduğu da göz ardı edilmemelidir. Gamze, Nisa'nın durumunu bildiği için kendisinden ev kirası almamakta hatta kendi evinde yemekleri fazladan yapıp onların evine de götürmekte, Nisa olmadığında çocuklarına dahi bakmaktadır. Nisa'nın gece çalışması gerektiğini söylemesi üzerine Gamze kendi arkadaşının restoranı olduğundan ve orada çalışabileceğinden, güvenilir olduğundan söz eder. Nisa gece işi olması sebebiyle ve de alkol veren bir yer olmasından

dolayı ilk başta fazlasıyla çekinir ve kendi inanç ve değerleriyle de çatıştığı görülür. Fakat işi kabul etmek zorunda kalır ve görüşmeye bir akşam Gamze ile birlikte gitmeyi kabul eder. Bu sırada evlerinin orada olan Tahir gecenin bir vakti üstelik kendi değer yargılarına uymayan bir kadınla kardeşinin dışarı çıktığını görür ve takip eder. Bu olayla birlikte Nisa'nın baba evine dönmesi için yoğun baskılar yapılmaktadır çünkü muhafazakâr dindar görüşe sahip bir ailenin kızının yetişkin bir kadın dahi olsa kontrol altında tutulması gerektiği görüşü hâkimdir. Nisa her ne kadar ailesine göre daha modern bir yapıya sahip dahi olsa ailesinin ona öğrettikleri çerçevesinde yaşamaya hem mecburdur hem de kendi kendini mecbur bırakan bir kadını da yansıtmaktadır.

Dizinin birinci sezonunda tam anlamıyla geleneksel annelik rolünde ve ataerkil yapı içinde sıkışan bir kadın olarak temsil edilmektedir. Ataerkil kodlara uyan, muhafazakâr ve dindar olmasına karşın daha modern görüşlü bir yapıda sunulmaktadır.

Şükran Karakter (Ezilen Ev Hanımı & Anne Temsili)

Kızılıcak Şerbeti dizisindeki Mustafa karakterinin Ömer'deki yansıması olan Şükran, bir çocuğun sahip olabileceği saflığı ile ön plana çıkmakta ve tüm hayatını da kocası yüzünden bu saflıkta sürdürmektedir. Saflığın en büyük nedeni izole edilmiş oluşudur, dış dünyaya ait en ufak bir bilgisi yoktur ve bilgisi yalnızca etrafında gördüğü şeyler ve kişiler kadardır. Çevresi, kocası Tahir'in ailesiyle sınırlandırılmış olan Şükran, kocası tarafından ezildiğinin, baskıya uğradığının bile farkında olmadan yaşar çünkü etrafındaki kadınlara da bu şekilde davranılmaktadır. Kocasını Tahir tarafından her şeyin yasak olması gibi teknolojik olan tüm cihazlar da yasaktır. Bu sadece Şükran'a özel değildir aynı zamanda çocuklarının da kullanmasına izin vermez hatta bu sebepten evlerinde televizyon bile yoktur ve kendisi de tuşlu telefon kullanır. Bunun sebebi teknolojik tüm cihazların ahlak bozacağına inanması ve dış dünyayı görmelerine engel olmak istemesi temellidir.

Şükran, evine bakan, çocuklarına annelik yapan, kocasının kıyafetlerini yıkayıp ütöleyen, temizlik yapan, yemek yapan, kayınpederinin evini her gün temizleyen, kocasının babaannesine hasta bakıcılık yapan bir kadın olarak temsil edilmektedir. Ailenin ondan beklediği sorumluluklar bunlardır ve aslında kendisinin de en iyi bildiği ve ona

öğretilen şeyler bunlardır, dolayısıyla bu sorumluluklarla bütünleşen bir kadın görülmektedir. Bir kadının bunlar dışında bir şey yapabileceğini dahi bilmez ve inancı yoktur. Bir sahne de kadın bir taksi şoförü üstelik başı bağlı şekilde görünce büyük bir şaşkınlık tepkisi vermektedir, çünkü bir kadının ehliyet alabileceği fikri bile kendisine çok uzak bir durumdur.

Dizinin birinci sezonunda Şükran, ataerkil normların karşısında ezilip bükülen, ses çıkartamayan, kadının yeri evidir konumunda olan bir kadını temsil etmektedir. Ataerkil kodlar çerçevesinde ve geleneksel stereotipleşmiş rolleri sergileyen ve destekleyen bir diğer temsil olarak izleyicinin karşısına çıkmaktadır.

3.2.3.2. Kültürel Göstergeler ve Ekme Kuramı Çerçevesinde Toplumsal Cinsiyet Bağlamında “Ömer” Dizisinde Sunulan Erkek Temsilleri

Ömer Karakteri (Bağınazlıktan Uzak – Çağdaş Din Adamı Temsili)

Kızılılık Şerbeti dizisindeki Nursema karakterinin Ömer dizisindeki eşi yaşadığı olayların benzerlikleri ve uğradığı baskılarla Ömer karakteridir. Genç, yakışıklı, herkes tarafından sevilen bir yapıda sunulan Ömer, müezzinlik dışında bir okulda din kültürü öğretmenliği de yapmaktadır. Nursema karakteri ile özdeşleştiği noktaya bakıldığında aynı Nursema gibi Ömer’de ailesinin kesinlikle onaylamayacağı bir kadın olan Gamze’ye âşık olur ve bunun sonucunda tıpkı Nursema gibi başka birisiyle evlendirilmeye zorlanmakta ve yoğun baskılara maruz kalmaktadır. Gamze’nin dul bir kadın olması, çocuklu olması ve yaşça kendisinden büyük olması Ömer’in ailesinin ciddi tepkiler vermesine sebep olmaktadır.

Dini bütün olan Ömer, dinin tüm gerekliliklerini olması gereken çerçevede yansıtan bir karakterdir. Ömer, dini vecibelerini yerine getirirken ve bu kurallara bağlı bir çerçevede yaşarken aynı zamanda bununla sınırlı kalmayıp kendini geliştirme çabasında sunulmaktadır. Özellikle dinin hoşgörü ve hümanist değerlerini ön plana alarak yaptığı empatilerle herkese adil bir çerçeveden yaklaşma çabasında olduğu görülmektedir. Dizi de bunun yansımaları daha çok Ömer – Gamze – Nisa üçgeninde verilmektedir. Gamze

ile olan en çarpıcı örneklerden bir tanesi; dolaylı yoldan da olsa 1.bölümde (1sa52dk52sn) bir akşam vakti evlerine ısıtıcı almak için gelen Gamze'nin Reşat Hoca ile ilk karşılaşmaları ardından Gamze'nin gidişiyle yemek için sofraya döndükleri sırada (1sa57dk13sn) Şükran'ın başka biri hakkında yaptığı yorumlara Ömer'in gösterdiği tepkiler verilebilir. Aralarında geçen diyalog;

- *Şükran: “Olacak şey mi dul bir kadın iki çocukla?”*
- *Tahir: “Olmaz olmaz”*
- *Ömer: “Tam tersi olsaydı?”*
- *Babaanne: “Nasıl yani?”*
- *Ömer: “Erkek çocuklu, kadın bekâr olsaydı o zaman böyle mi derdiniz?”*
- *Şükran: “Demezdin, o zaman olurdu”*
- *Ömer: “O zaman tam tersi de olabilmeli”*

şeklinde. Her ne kadar dolaylı yoldan Gamze'ye verilebilecek tepkileri ortadan kaldırmaya yönelik söylemler dahi olsa Ömer'in olaylara ve insanlara yaklaşımlarına verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesidir. Bununla beraber bir diğer örnek ise; babası ve abisinin sıklıkla eleştirdiği ve çeşitli baskılar uyguladığı ablası Nisa'nın da yanında duran ve destekleyen konumda yer alması verilebilir. Nisa'nın gizlice temizliğe gittiği günlerden birinde merdivenlerden düşmesi sonucu hastaneye kaldırılır. Kaldırıldığı hastanenin evlerine çok uzak bir semtte olmasından dolayı eve döndüklerinde babası Reşat'ın “nerde nasıl oldu bu?” sorusuyla başlayan bir tartışma meydana gelir. Bu tartışma Tahir'in cinsiyetçi söylemleriyle başlar ve Ömer'in yapıcı ve adil yaklaşımıyla verdiği cevaplarla son bulur. Temsil ettiği ılımlı, eşitlikten yana ve modern görüşlü din adamıyla verdiği cevaplar örtüşmektedir.

- *Tahir: “Zaten kalkmış gitmiş kadın başına ta neralere, başına gelmeyende kalmamış.”*
- *Ömer: “Kadın başına derken? İlla başında bir erkek mi olması lazım? Tek başına gidemez mi yani?”*
- *Tahir: “Başladık yine ya, tövbe estağfurullah. Kadın başına yanında bir erkek olmadan ta oralara gitmesi uygun değil Ömer Efendi.”*

- Ömer: “Neye göre kime göre uygun değil? Sakın dini açıdan uygun değil deme çünkü bu doğru değil. Sorun kadının tek başına bir yere gitmesinde değil, dinde hiç olmamasına rağmen kadınlar üzerinden uydurulan şeylerin din sanılmasında. Oysa Kur’an kadına dişiliği üzerinden değil kişiliği üzerinden, cinsiyeti üzerinden değil şahsiyeti üzerinden bakar. Erkekle aynı hak ve sorumluluklara sahip bir birey olarak görülür. Kadını sadece cinsel bir obje olarak görüp eve kapatmaya çalışan insanların zihniyetinde sorun var dinimizde değil. ”

Dizinin 7.bölümünde (1sa37dk55sn – 1sa39dk39sn) aralarında geçen bu tartışma neticesinde Ömer’in toplumsal cinsiyete yaklaşımı ve ele alışı görülmektedir.

Ömer her ne kadar dizinin birinci sezonunda sergilediği ılımlı, yapıcı, eşitlikçi bir tutumda da olsa, dini kuralları çarpıtmadan adil tavırlarıyla kendini geliştirmiş bir birey imajı da çizse yer yer toplumsal normlar altında büyümüş ve beklentileri gelişmiş bir erkek olarak da karşımıza çıkabilmekte ve sergilediği tutum ve davranışlarıyla gelişebilmektedir.

Tahir Karakter (Yobaz – Baskıcı Ağabey, Koca ve Baba Temsili)

Tahir dini bağnazlığı aşırı şekilde yaşayan, bu bağnazlık altında oluşturduğu kuralları zorla ailesine dayatan ve onlarında bu şekilde yaşaması için baskılar yapan bir karakter olarak temsil edilmektedir. Çevresindeki herkese karşı yıkıcı eleştirilerde bulunan ve doğrunun sadece kendi doğrusu olduğuna inanan bir yapıdadır. Hoşgöründen yoksun, inandıklarına körü körüne bağlı olan, kendisine yapılan eleştiriye tahammülü olmayan bir erkeği temsil etmektedir. Kendisinin de içinde bulunduğu bir zümre haricinde kalan tüm toplumu “günahkâr” olduğunu düşünmekte, buna inanmakta ve bu sebeple kendi ailesini katı bir şekilde toplumdan soyutlamaya çalıştığı görülmektedir. Buna en iyi örnek dizinin 5.bölümünün 54.dakikası ile 57.dakikası arasında geçen Tahir’in karısı ve çocuklarıyla olan tartışma sahnesi verilebilir. Şükran’ın çocuklarına gizlice akıllı telefon almasıyla babalarına yakalanmaları sonucu Tahir’in verdiği sert tepkiler görülmektedir. “Bu edepsizlik ahlaksızlık yuvasından mı öğreneceksiniz siz dünyayı?” söylemiyle teknolojik olan tüm cihazların “edebi – ahlakı” bozduğunun bastıra bastıra altını çizmekte

ve devamında da telefonları parçaladığı görülmektedir. Çocuklarına ve karısına “bir daha yapmayacaksınız” diye tehditler savurmasıyla hem yobazlığı hem de baskıcı yapısıyla sunulmaktadır.

Kadının kamusal alanda yer almasına tahammülü yoktur, sosyal alanda ise kocasının veya abisinin kuralları altında ve yanında yaşamaktan başka seçeneği yoktur. Şükran’ın Tahir’le beraber kadın taksi şoförü gördüğü sahnede verdiği tepkiye bakıldığında; “İlla erkek işi mi yapmak zorunda, gitsin mantıcıda çalışsın” sözü dikkat çekmektedir. Bunun üzerine Şükran’ın “E sen ona da karşı çıktın?” yönündeki geçmişlerine yönelik serzenişi ise cevapsız kalmıştır. Çünkü Tahir için kadınlar, evinde oturması, çocuk bakması ve ev işleri yapması gereken bireylerdir. Dolayısıyla Tahir’e göre, kadının kamusal alanda yeri yoktur olmasına da zaten gerek yoktur. Zaten evin geçimini sağlaması, hareketleriyle ailesini temsil etmesi ve ailesini tüm toplumun sapkınlığından koruması erkeğin sorumluluğundadır. Bu çerçevede karşısındaki insanın kadın olması dahi ikinci sınıf insan olarak görmesi için yeterli bir durumdur.

Tüm bu baskıcı tavırlarının altında yatan sebep babası tarafından kendisine yapılan negatif ayrımcılığın sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tahir, sürekli babası Reşat’tan onay almaya ve babasının olayları ele alış şekline müdahale ederek takdirini kazanmaya çalışmaktadır. Ömer’le kendisi arasında ciddi bir ayrımcılık yapıldığına inanmakta ve neredeyse her babasının onu negatif anlamda eleştirdiğinde veya Ömer’in hatalarına karşı ses çıkartmadığı sırada babasına kurduğu “Ömer yapınca sorun yok” sözüyle maruz kaldığı ayrımcılığı sıkça dile getirdiği görülmektedir.

Reşat Karakteri (Tutucu - Baskıcı Baba Temsili)

Reşat Hoca karakteri, hisleri kuvvetli, fedakâr, vicdan ve merhamet sahibi, çocuklarına bağlı bir adamı temsil etmektedir. Çocuklarını inandığı değer yargıları çerçevesinde, dini bütün bir şekilde yetiştirmeye çalışan ve hayatlarına da kendisinden sonra aynı şekilde devam etmesi konusunda baskı yapan bir baba ve dede temsili ortaya koymaktadır. Dini kuralları stereotipleşmiş toplumsal normlarla beraber yaşayan ve çevresine de yaşatan Reşat bu bağlamda tutucu bir tavır sergilemektedir.

İki oğlu ve kızını hem cinsiyet özelinde ayırtırmakta hem de iki oğlu arasında ayrımcılık yapmaktadır. Cinsiyet özelinde yaptığı ayrımcılıkta Nisa'yı sadece kandin olmasından dolayı erkek çocuklarıyla bir tutmamakta ve uyarılarını cinsiyetçi söylemlerle yapmaktadır. İki oğlu arasında yaptığı ayrımcılıklara bakıldığında Ömer'e karşı pozitif ayrımcılık yaptığı hemen hemen her bölümde görülmekte ve her ayrımcılık yaptığı an bastırılan Tahir tarafından babası Reşat'a karşı dile getirilmektedir.

Çocuklarının yaşamlarına müdahale ederek, onlarında kendi yaşadığı gibi ve kendi değer yargıları çerçevesinde yaşamlarını sürdürmeleri adına yoğun baskılar yaptığı ve çocuklarını kontrol altında tutmaya çalıştığı görülmektedir. Bu yaptığı baskıları çok açık şekilde denetlediği; Nisa'nın kocasının iş için gidiyorum diyerek evden ayrılmasından sonra kızının hal ve hareketlerinden şüphelenen Reşat Hoca'nın gizlice kızını takip etmeye başlamasıyla görülmektedir. Bu takip sonucu kuyumcudaki kızının alyansını sattığını yakalar ve kızından gerçekleri öğrenmeye çalışmaktadır. Bu olayla da görülmektedir ki, çocuğuna karşı öfkeli ve küs dahi olsa çocuklarını denetlemeye devam etmekte ve kontrolü altında tutmaktadır.

Çocuklarının kendi değer yargıları dışında davranmalarını önleme amacıyla Reşat Hoca'nın ailesinden olmayan bireylerin hayatlarına müdahale etmekten çekinmediği de açıkça görülmektedir. Gamze karakterini bir kadın olarak kendi ailesine uygun bulmamakta ve Ömer'in kendisine âşık olmasından dolayı ailesine zarar verecek bir tehlike olarak görmektedir. Bunu önleme amacı ile sadece oğlu Ömer'in hayatına müdahale etmekte ve görücü usulü evlendirmeye çalışmakla kalmaz aynı anda Gamze'nin de hayatına müdahale etmekten çekinmeyerek, Gamze'nin annesi ile görüşüp, oğlundan uzak tutmak adına görücü usulü bir eş ayarladığı görülmektedir. Kurulu düzenini olduğu gibi sürdürme gayretiyle kendine her şeyi yapmayı hak olarak görmektedir ve bu bağlamda başkalarının hayatına müdahale etmekten çekinmeyen bir tavır sergilemektedir.

Dizinin birinci sezonunda Reşat karakteri tutucu ve bu tutuculuğun getirdiği baskıcı tutumuyla kolay kolay tabularını yıkamayan bir babayı temsil etmektedir.

3.2.3.3. Ömer Dizisinde Sunulan Kadın ve Erkek Temsillerinin Çözümlemesi

Ömer dizisinde sunulan kadın ve erkek temsillere bakıldığında ise tüm olayların muhafazakâr bir aile olan Ademoğlu ailesinin etrafında şekillendiği görülmektedir. Muhafazakâr dindar aile yapısında da baskıcı, ezilen, ötekileştirilen, fedakâr, cefakeş, yobaz, çağdaş – modern görüşlü yapıda karakterlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Çalışmanın içerisinde sıklıkla değinilen konunun medyada sunulan karakterlerin tamamı hayatımızda karşılaşılabileceğimiz veya kendimizden bir şeyler bulabileceğimiz yapıda olduğu üzerineydi. Bu bağlamda izleyicilerin, Ömer dizisinde sunulan kadın ve erkek karakterleriyle kendini özdeşleştirmesi, kendilerinden bir şey bulması veya kadına erkeğe bakış açısından yola çıkarak kendi bakış açılarında da değişiklikler meydana getirmesi oldukça mümkündür. Dolayısıyla Gerbner'in ekme kuramıyla bu bağlamda bu dizinin yapısının da örtüştüğü görülmektedir. Dizi gerçekçi temsillerle topluma ekmek istediği özellikle düşünüş biçimi ve olaylara yaklaşım şekilleri çerçevesinde mesajlar vermekte ve çatışmalarla, zıt düşünce yapılarıyla bu mesajları işleyerek gerçekçi bir yapı sunmaktadır.

Dizinin kadın karakterleri üzerinden; bir kadının yerinin evi olması, kadın başına dışarı çıkmaması, fedakâr bir anne yapısında olması gerektiği ve kıyafeti, medeni durumu, içki içmesi üzerinden ötekileştirmelere maruz bırakıldığı mesajları kültürel göstergelerle sıklıkla verilerek bu kalıp yargıların yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

Her ne kadar Kızılcık Şerbeti dizisindeki Nursema ile Ömer karakterinin eş bir karakter olduğundan bahsetsek dahi sadece konuları bakımından olduğunun altını çizmekte fayda var. Aynı yapıdaki aileye mensup bir kadına ve bir erkeğe yapılan baskı elbette eşdeğer yapıda değildir. Toplumsal cinsiyet bağlamında bakıldığında iki dizide sunulan karakterlerde görülmektedir ki muhafazakâr bir aileye mensup kadınla muhafazakâr aileye mensup bir erkeğe yapılan baskılar aynı sonuçları doğurmamakta bu da medyaya bu şekilde yansımaktadır. Ataerkil yapıda bir ailenin bir erkeğe vaatleri dile getirilmese de ev içi mesajlarla önden verilmiş kodlar olup bir gün babanın iktidarının sahibi olacağı erkek çocuk tarafından bilinmektedir. Dizinin topluma etkileri ve ettikleri sadece iki dizinin fragmanlarına medyada verilen tepkilerle dahi görülmektedir.

Muhafazakâr aileye mensup, üstelik müezzin ve aynı zamanda din kültürü öğretmeni, babası camii hocası olan bir erkeğin kadınla öpüşme sahnesine negatif yönde bir tepki gelmezken yine başka bir muhafazakâr aileye mensup kadının bir erkekle sadece öpüşmek üzere olduğu görüntülere negatif tepkiler yağmıştır. Günün sonunda erkek yapabilir ama kadın başörtüsüyle bile birçok şeyi temsil etmekte olduğundan ve bu sebeple ona uygun davranmak zorunda olduğu mesajı her iki dizide de sıklıkla verilmektedir. Baskıların büyük bir çoğunluğu da bundan kaynaklı olmaktadır.

Ömer dizisi kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde ele alındığında; toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde bir yeniden üretimi söz konusu haline getirmekte, bakış açıları üzerinde ise dönüşüme yönelik verdiği mesajlarla şekillendirme etkisinde olduğu görülmektedir.

3.3. Yarı – Yapılandırılmış Derinlemesine Görüşme İle Ulaşılan Bulgular ve Tematik Analizi

Araştırma kapsamında ele alınan her iki dizi izleyicisi ayrı ayrı ele alınmıştır. Gönüllü katılımcıların tamamı dizinin ilk sezonuna hâkim izleyicilerden oluşmaktadır ve soruların cevapları da ilk sezon temel alınarak analiz edilmiştir. Kızılıcak Şerbeti dizisinden 5 kadın 5 erkek izleyici ve Ömer dizisinden 5 kadın 5 erkek izleyici olmak üzere toplamda 20 gönüllü katılımcıya yöneltilen sorulara verdiği cevaplar tematik analiz tekniğiyle çözümlenmiş olup elde edilen bulgular sunulmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda “Kızılıcak Şerbeti” ve “Ömer” dizisinde yansıtılan kadın ve erkek temsillerin, toplumun tutum ve inançlarıyla ne denli örtüştüğünü ve topluma nelerin ekilip ekilmediği tematik analizle ortaya konmuştur. Ana akım medyada yer alan dizilerin toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına nasıl etki ettiğini ya da etki edip etmediğine dair görüşler, gönüllü katılımcıların vermiş olduğu ve bu yönde yeni çalışmalara yol gösterici olabilecek cevaplar da aşağıda ayrıca verilmiştir.

Yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştiren katılımcıların demografik bilgileri Tablo 3 ve Tablo 4’te, verilen cevapların tema gösterimi Şekil 1,

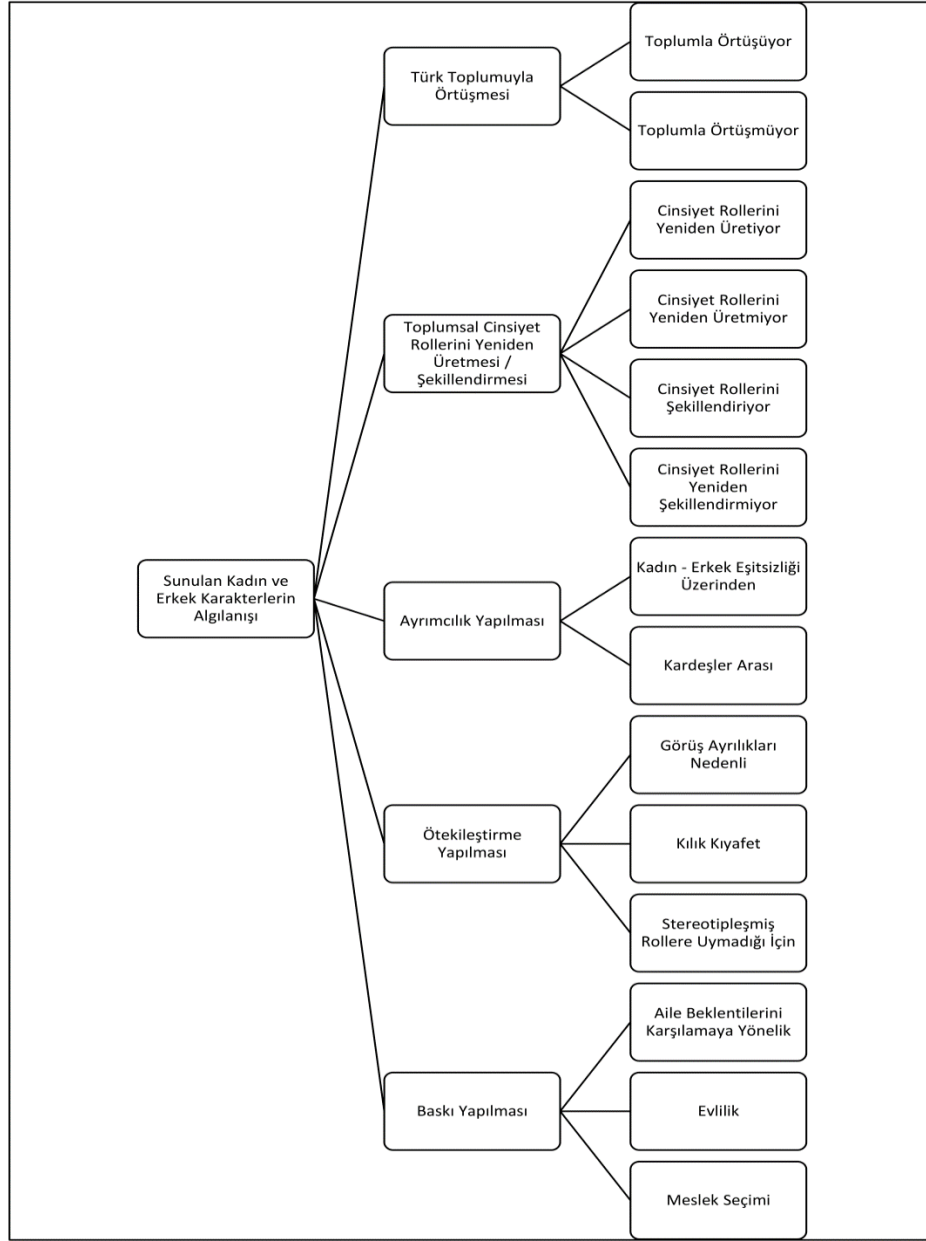
Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4 ve Şekil 5’te verilmiştir. Yapılan tematik analize ait kodlama frekansları Ek’te yer almaktadır.

“Kızılılık Şerbeti” dizisi üzerine yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilen 5 kadın 5 erkek toplamda 10 katılımcının demografik bilgileri Tablo 3’teki gibidir:

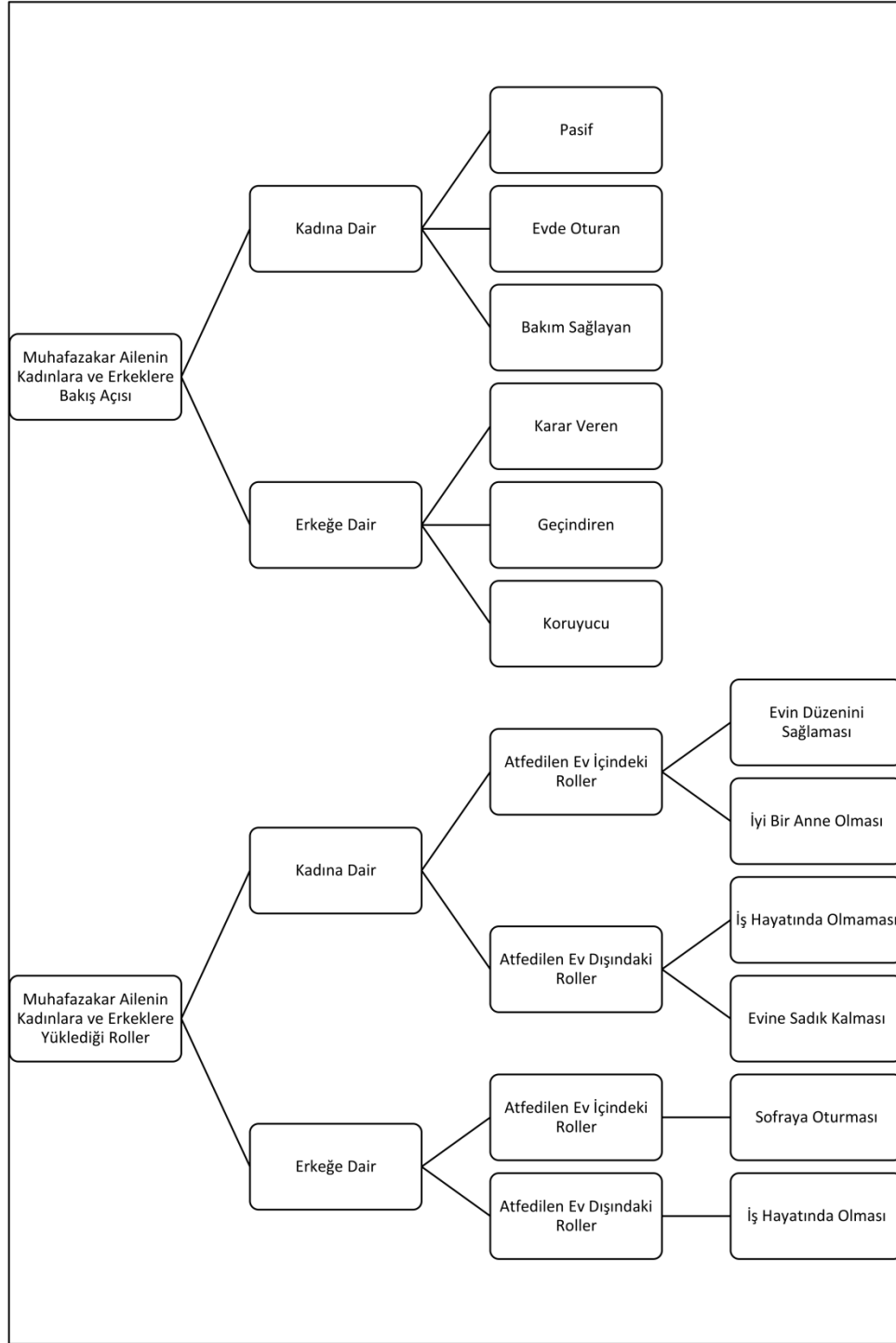
Tablo 3. Kızılılık Şerbeti Dizisi Üzerine Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri

GÖRÜŞMECİ	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	SİYASİ GÖRÜŞ	YAŞADIĞI YER
Kadın 1	28	Üniversite	Pazarlama Uzmanı	Sol – Sosyal Demokrat	İstanbul
Kadın 2	35	Üniversite	Serbest	Seküler	İstanbul
Kadın 3	66	Üniversite	Doktor	Belirtmek İstemedi	İstanbul
Kadın 4	64	Üniversite	Emekli	Tarafısız	Büyük Ada
Kadın 5	56	Ünivrsite	Matematik Öğretmeni	Sol	İstanbul
Erkek 1	61	Lise	Emekli	Liberal Cumhuriyetçi	Bursa
Erkek 2	64	Üniversite	Emekli	Sosyal Demokrat	İstanbul
Erkek 3	27	Üniversite	Sosyal Medya Uzmanı	Apolitik	İstanbul
Erkek 4	30	Üniversite	Oyuncu – Senarist	Tarafsız	İstanbul
Erkek 5	66	Üniversite	Otel Yöneticisi	Sol Tandanslı Demokrat	İstanbul

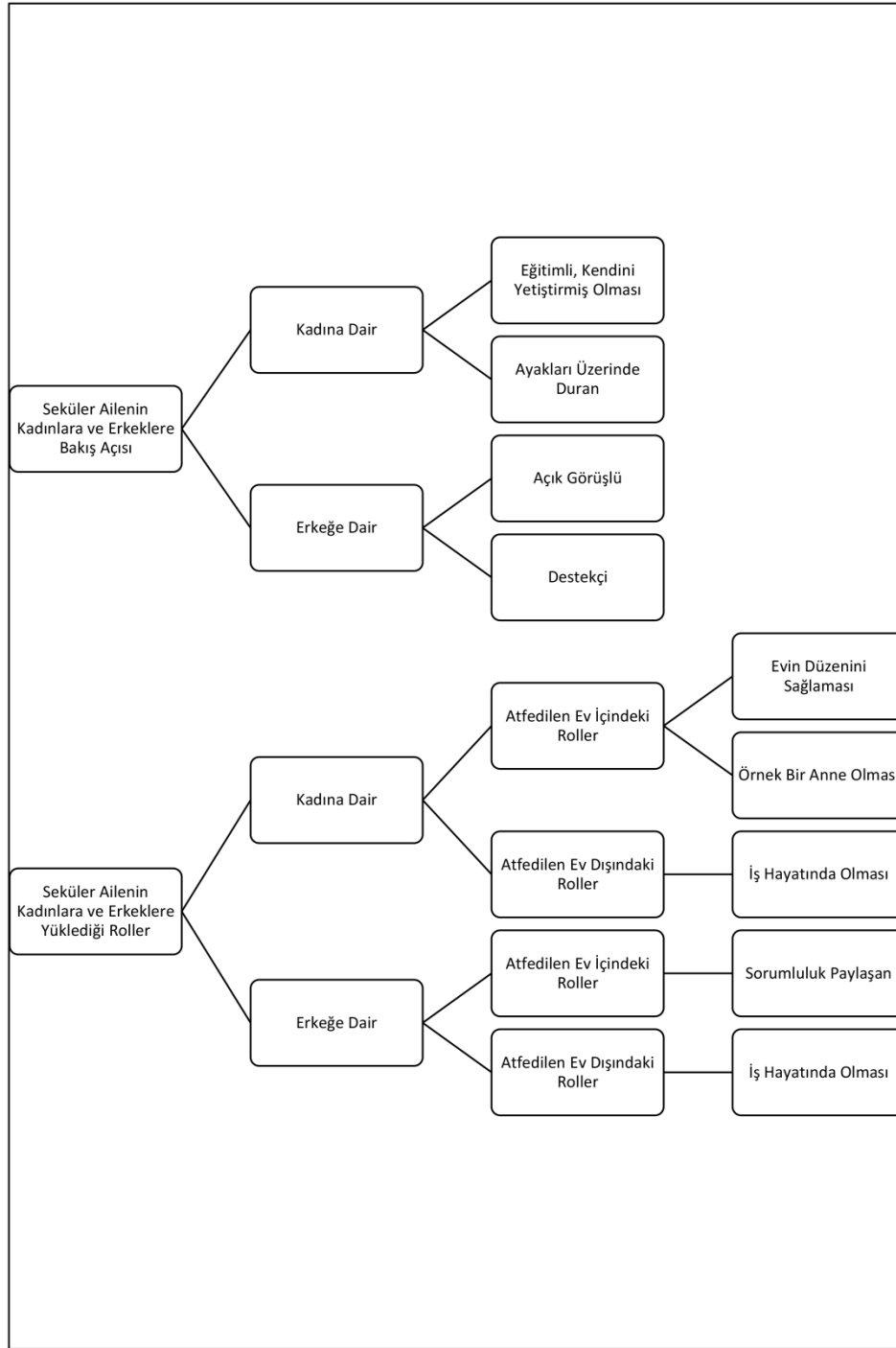
“Kızılılık Şerbeti” dizisi üzerine yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşmede elde edilen cevapların tematik gösterimi aşağıda verilmiştir:

Şekil 1. Kızlılık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi

Şekil 2. Kızılık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi

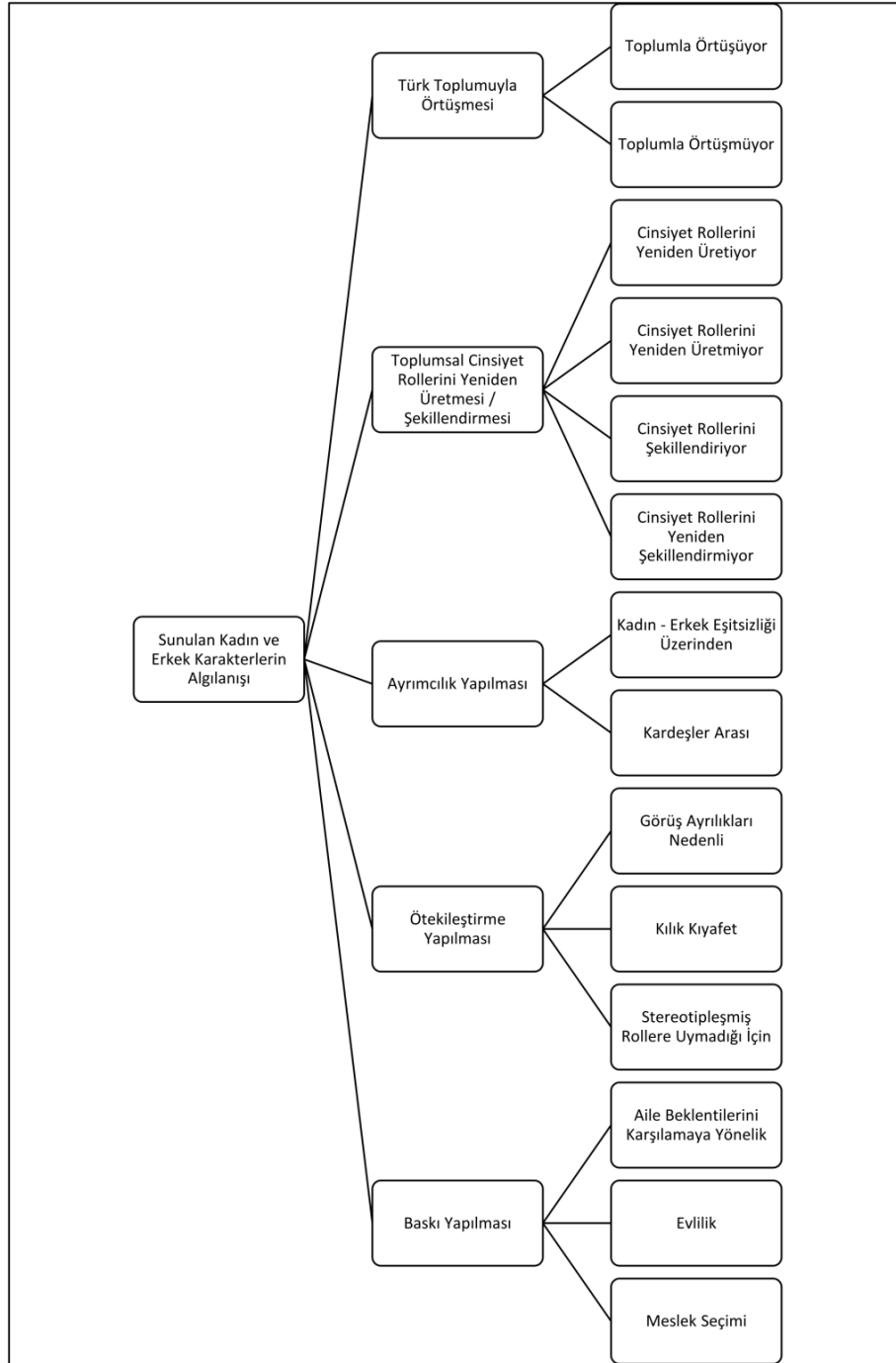
Şekil 3. Kızılılık Şebeti Dizisine Ait Tema Gösterimi

“Ömer” dizisi üzerine yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilen 5 kadın 5 erkek toplamda 10 katılımcının demografik bilgileri Tablo 4’teki gibidir:

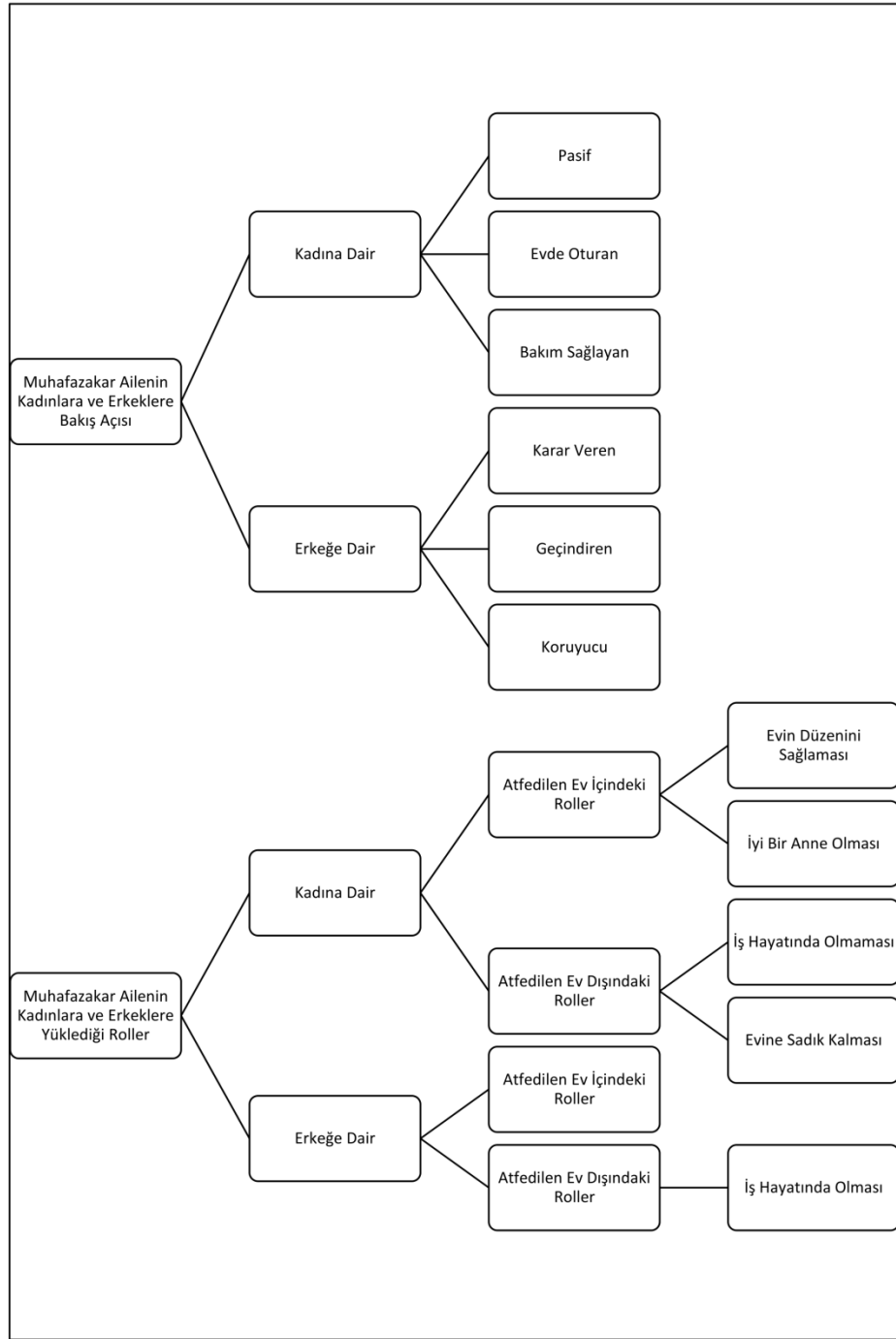
Tablo 4. Ömer Dizisi Üzerine Görüşülen Kişilerin Demografik Bilgileri

GÖRÜŞMECİ	YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MESLEK	SİYASİ GÖRÜŞ	YAŞADIĞI YER
Kadın 1	51	Ortaokul	Ev Hanımı	Sol	Ayvalık
Kadın 2	61	Üniversite	Emekli	Sol	İstanbul
Kadın 3	58	Üniversite	İnsan Kaynakları Yöneticisi ve Otelci	Sosyal Demokrat	İstanbul
Kadın 4	59	Üniversite	Emekli	Sol	Bodrum
Kadın 5	36	Üniversite	Reklamcı	Belirtmek İstemedi	İstanbul
Erkek 1	36	Üniversite	Müzik Sektöründe Prodüksiyon Amiri	Sosyalist	İstanbul
Erkek 2	60	Lise	Emekli	Cumhuriyet Halk Partisi Seçmeni	Tekirdağ
Erkek 3	30	Üniversite	Oyuncu	Seküler	İstanbul
Erkek 4	48	Üniversite	Memur	Apolitik	Ayvalık
Erkek 5	52	İlkokul	Şef Garson	Milliyetçi – Sağ	İstanbul

“Ömer” dizisi üzerine yarı – yapılandırılmış derinlemesine görüşmede elde edilen cevapların tematik gösterimi aşağıda verilmiştir:

Şekil 4. Ömer Dizisine Ait Tema Gösterimi

Şekil 5. Ömer Dizisine Ait Tema Gösterimi

3.3.1. Bulgular

Bu bölümde “Kızılıcık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinin izleyicileri ile gerçekleştirmiş olan yarı – yapılandırılmış görüşmelerle ulaşılan bulgular değerlendirilmiştir.

3.3.1.1. Sunulan Kadın ve Erkek Karakterlerin Algılanışı

➤ Türk Toplumuyla Örtüşmesi

Katılımcılara dizilerde yer alan kadın ve erkek karakterlerinin sunuluş şekliyle alakalı ne düşündükleri sorusu içerisinde verdikleri cevapların büyük bir çoğunluğu Türk toplumuyla kıyaslama üzerine olmuştur. Verilen cevaplarda elde edilen bulguların büyük bir çoğunluğunun dizilerdeki olay ve karakterlerle Türk toplumunun örtüştüğü yönünde olduğu görülmektedir.

"Karakter yansımaları olarak bence bu dizide geçen ailelerin çocuklarını büyütmekle ilgili olarak gerçek hayatta bu yapıdaki ailelerin çocuklarının yapıları örtüşüyor. Bu yapıdaki ailelerde büyüyen kız çocukları nisa gibi, erkek çocukları da Tahir veya Ömer gibi olabilmekte. Keza aile büyüklerinin davranışları ve olaylara yaklaşımları da gerçek yaşamdaki kişilerle örtüşmekte olduğunu düşünüyorum."

[Ömer\Erkek1; Pozisyon: 10 - 10; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:17]

"Hepsinin hayatın içinde olduğunu ve hepsinin yakın çevremizde gördüğümüz insanlardan aslında oluştuklarını hissettiriyor yani çok gerçek olduklarını düşünüyorum."

[Ömer\Kadın3; Pozisyon: 10 - 10; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:21]

Bazı katılımcılar dizilerdeki olay ve karakterlerin davranışlarını abartı bulsalar dahi yine de Türk toplumu içerisinde yer aldıklarını söylemiştir.

"Tabii ki dizi biraz ilgi çeksin diye bazı sunumlar abartılı da gelse ben gerçeği yansıttığını düşünüyorum. Özellikle Nursema'nın ailesinde roller gayet güzel bir biçimde oynanıyor ve iyi tarif edilmiş. Tabii ki, böyle aileler var mı, bence çok var ve bu doğrultuda doğru konumlandırıldıklarını düşünüyorum."

[Kızılıık Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 10 - 10; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:09]

Yine elde edilen bulgular doğrultusunda olaylar ve karakterlerin Türk toplumunu yansıtmadığı verisi elde edilmiştir. Bu katılımcılar bu tip davranış biçimlerinin ve olay örgülerinin gerçek hayatta olamayacağını ve dizilerin ilgi çekmesi için kurgulanan bir yapıda olduğunu ifade etmiştir.

"Bir takım şeyleri göze sokma üzerine yarattıklarını abartılı sunulduklarını düşünüyorum."

[Kızılıık Şerbeti\Kadın4; Pozisyon: 10 - 10; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:02]

"Günümüz şartlarıyla örtüşmüyor bence. Seksenler ve doksanlarda yaşıyor diziler. Günümüzde insanlar ne olursa olsun daha özgür, kimsenin bu kadar kısıtlı bir hayat yaşadığını düşünmüyorum. Bu konuda dizi biraz abartı kaçmış."

[Ömer\Erkek4; Pozisyon: 10 - 10; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:18]

➤ Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretmesi / Şekillendirmesi

Mülakat kapsamında katılımcılara ilgili dizilerin kurgularının ve karakterlerinin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesi ve / veya şekillendirmesi konusunda bir etkisi olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bu çerçevede katılımcıların büyük bir çoğunluğunun toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesinden ziyade dizilerin şekillendirme etkisinde olduğu yönündeki cevapları ağır basmıştır.

"Çok kültürlü olan ortamlarda, işte farklı dinler olabilir bu, farklı sektörlerden olabilir, yani Sünni ile Alevi'nin bile günü geldiğinde ayrıştığı bir ortamda bu yönde bir düşünceye iterek şekillendirmesi söz konusu. Bunun manipülatif şekillendirme olduğunu da düşünmüyorum çünkü bir takım soruların cevabını izleyiciye bırakıyor."

[Kızılıık Şerbeti\Erkek2; Pozisyon: 11 - 11; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:19]

"Belki dizi toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmiyor ama nursema özelinde bazı karakterler özelinde de yeniden şekillendirdiğini söyleyebilirim ben."

[Kızılıık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 11 - 11; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 11:36]

"Aslında yeniden şekillendirilebilir olduğu gösteriliyor. Mesela bir noktada baba en baştan beri karşı olduğu Ömer ve Gamze'ye karşı kırılıyor ve bir noktada hafiften de olsa desteklemeye başlıyor. En başta olan tabuları; sende büyük, çocuğu var, boşanmış bir kadın diye böyle önüne koyduğu barikatları ortadan kaldırıyor ve hafif hafif benimsiyor. O tipte muhafazakâr yaşını almış bir babanın dahi gelişim gösterebileceğini ve bu gelişiminde kendi ailesi için yararlı olabileceğini gösteriyor. Aynı durumda olan Türk toplumundaki herhangi bir bireyin örnek alabileceği bir davranış biçimi diyebilirim. Yani, yeniden şekillendirmeye çalışıyor. Normalde bu Türk toplumuna ters bir şey ve insanlar kolay kolay değişmiyor. Dolayısıyla, dizilerle bu tip mesajların verilmesi iyi. Nisa'nın mecburen değişmesi bir diğer örnek. Çünkü onu terk edip giden, başka bir kadınla olan bir kocası var. Mecbur değişiyor. Çocukluktan beri ona öğretilen kadın çalışmaz denilen tabuyu kırıyor ve bunu ilk başlarda gizli gizli yapmak zorunda kalıyor. Karakter gelişimleri, değişim, dönüşümleri var ama makul seviyede var."

[Ömer\Erkek1; Pozisyon: 11 - 11; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:23]

➤ Ayrımcılık Yapılması

Katılımcıların ayrımcılık yapılıp yapılmaması yönünde verdiği cevaplar incelendiğinde, iki başlığın ön plana çıktığı görülmüştür. Bunlar kadın – erkek eşitliği üzerinden ve kardeşler arası yapılan ayrımcılıklardır. Her iki dizi de yapılan ayrımcılığın daha çok cinsiyet üzerinden yapıldığı cevabı verilmiştir.

"Tabii, erkek çok üstün ve ne olursa olsun sorun olmuyor. Bir ev içinde kadın ve erkek ayrımcılığı çok veriliyor. O erkek dışarı çıkabilir ama sen bu saatte bir kadın olarak dışarı çıkamazsın gibi. En çok vurgulanan mesela dizide kadın dulsa eksik ya da noksan, tekrar evlenemezsin o kadınla. Ama erkek aynı durumdaysa eğer sorun yok, istediği her şeyi yapabilir kimse de tepki göstermez."

[Ömer\Erkek4; Pozisyon: 12 - 12; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:38]

"Ömer ve Tahir arasında da ciddi ayrımcılıklar söz konusu. İki erkek arası da aile içerisinde bir ayrım var ama en çok kadın erkek ayrımcılığı sunulmakta diyebilirim. Bir evin içinde kız çocuk olduğu için bir şey yasakken erkek çocuğa yasak olmuyor."

[Ömer\Kadın2; Pozisyon: 12 - 12; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:36]

"Sadece kız erkek kardeş arası değil, iki erkek kardeş arasında ayrımcılıklar var. Anne tarafından baktığında o da kendine göre korumaya çalışıyor aslında, baba da biraz daha gaddar bir şekilde kendi adına korumaya çalışıyor ama sonuç olarak orada bir ayrımcılık yapılıyor. Üç çocuğa da çok ayrı muamele yapıp hayatta başka yerlere getirilmiş."

[Kızılıık Şerbeti\Kadın2; Pozisyon: 12 - 12; Oluşturan: Esra Berk; 27.05.2024 23:14]

➤ Ötekileştirme Yapılması

Katılımcıların verdiği cevaplar neticesinde ortaya çıkan ortak yanıtlar; kılık kıyafet tercihleri, görüş ayrılıkları ve stereotipleşmiş rollere uyulmaması şeklindedir.

"Farklı görüş ve inançlara sahip kişilerarası ötekileştirmeler var, ama dizinin gidişatı içerisinde zoraki de olsa kabullenme de var."

[Kızılıık Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:45]

"Mesela bir dua esnasında ana roldeki kadının kız kardeşinin eşarp takmaması ve karşı taraftan bunun şey algılanması aaa noluyor deyip bunu absürt algılanması. Yani duayı bir insan başı açıkta dinleyebilir başı kapalıda dinleyebilir. Yani burada bana göre bir şey yok. Sonuçta bu inanç meselesi olduğu için gönül rahatlığıyla her şeyi yapabilirsin, dinleyebilirsin."

[Kızılıık Şerbeti\Erkek1; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:57]

"Erkek karakterlerden sadece Mustafa'ya yapıldığını düşünüyorum. Bariz bir şekilde az önce de verdiğim örnekte o. Yani o kadar muhafazakâr bir ailenin içinde o kadar naif bir erkek olmak çok zor ve onun üstünden gidiyor."

[Kızılıık Şerbeti\Erkek4; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:47]

Ayrıca katılımcılar yapılan ötekileştirmelerin sadece cinsiyetler arasında olmadığını hemcins karakterlerinde birbirlerine ötekileştirme uyguladığını belirtmiştir.

"Kıvılcım mağazada kapalı kadınları gördü ve önyargıyla yaklaştı bu çok yanlış, orada yaptığı da ötekileştirmeydi aslında ve kadının kadına yaptığı ötekileştirmeyi görüyoruz orada."

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek3; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 12:48]

"Görüşlerinden dolayı erkek erkeğe, kadın kadına yapıyor dizi içerisinde. Babaları bile herkesi hoş görmesine rağmen yaşam biçimleri yüzünden gamzeyle Erdal'ı birbirine yakıştırması bile bir çeşit ötekileştirme bana kalırsa. Kendi ailesi ve eşrafından ayrı gördüğü için ikisinin de birbirine uygun olduğunu düşünüyor."

[Ömer\Erkek5; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:50]

"Yani kadın kadına bile bir ötekileştirme yapılabilir. Ya da keza nisa diyelim son derece gamze ile iyi ilişkilerde olmasına rağmen ki gamze'nin yaptığı onca iyiliğine rağmen kardeşi ile olan ilişkisi nedeniyle gamze'ye bir çeşit ötekileştirme yapıyor."

[Ömer\Kadın4; Pozisyon: 13 - 13; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 16:58]

➤ **Baskı Yapılması**

Araştırma kapsamında ele alınan ve cevap aranan bir diğer konu ise dizi içerisinde baskı yapılıp yapılmadığı yönündeki düşünceleri ve yapıyorsa bu yapılan baskıların hangi sebeplerle yapıldığının irdelenmesiydi. Yapıldığını düşünüyorum diye cevap veren katılımcıların baskı sebeplerine bakıldığında ön plana çıkan başlıkların; ailelerinin beklentilerinin karşılanmasına yönelik, evlilik tercihleri ve meslek seçimleri olduğu görülmüştür.

"Tabii düşünüyorum. Mesela Pembe'nin kızına işte "ne işin var", "niye çalışıyorsun?", "otur oturduğun" yerde demesi ciddi anlamda bir baskı. Yani o kızı teşvik etmek yerine çalışıp kendini gerçekleştirme için teşvik etmek yerine onu evde oturmaya itmesi bu yönde baskı yapması net bir örnek olduğunu düşünüyorum. "kadının yeri evidir" mesajını çok vurgulayarak veriyor. Erkeğe de baskı var, yani "sen ne biçim erkeksin", "sen karının okula gitmesine neden izin veriyorsun" gibi yani Fatih'in karısı okula başladığında işte otursun evinde çocuğuna baksın yönünde erkeğe baskı ama o baskı da kadına baskı yapılsın diye erkeğe yapılan baskı."

[Kızılıcık Şerbeti\Kadın4; Pozisyon: 14 - 14; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:03]

"Erkek çocuklarına da baskı olduğunu düşünüyorum. Onlara da ailelerine yakışır şekilde davranmaları yönünde farklı bir baskı var."

[Kızılıcık Şerbeti\Kadın5; Pozisyon: 14 - 14; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:08]

"Mesela mutfakta çok iyi aşçı aslında ama annesi işte sen neden kadın gibi mutfaktasın, Holding'de git çalış, sana yakışmaz bu oğlum gibi söylemlerde bulunuluyor. Aslında bir hobisini işe çevirmesi bile problem."

[Kızılıcık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 14 - 14; Oluşturan: Esra Berk; 27.05.2024 23:04]

"Tabii ki baskı var. Gamze'ye çok baskı yapıldı. Ben biraz Gamze'nin annesine hak verdim, yani vermedim değil. Kadın biraz haklıydı zaten bir evlilik yaşamış, bir de şimdi Ömer yaşı küçük ondan, aile yapısı da değişik."

[Ömer\Erkek2; Pozisyon: 14 - 14; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 17:11]

"Gamze'ye de farklı yönlerden çok baskı yapıldığını düşünüyorum; gece yarısı nasıl gidersin sen dul, çocuklu kadınsın, eğlenceye gidiyorsun geliyorsun herkes ne der? Bu tür baskıların çok fazla yapıldığını düşünüyorum. Bizim toplumumuzda erkeğe hiçbir zaman yapılmaz. Dizide de yapılmadı."

[Ömer\Kadın1; Pozisyon: 14 - 14; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 17:06]

3.3.1.2. Muhafazakâr Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Bakış Açısı

Ele alınan dizilerde yer alan "Ünal" ve "Ademoğlu" ailelerinin üyelerinin kadınlara ve erkeklere bakış açıları katılımcılara sorulmuştur. Bu soru kadınlara ve erkeklere dair bakış açıları olarak iki başlık altında toplanmıştır. Yine bu iki başlık altında katılımcıların ilgili ailelerin bakış açılarında kadını pasifize ederek ikinci konuma koydukları, erkeği ise baskın ve karar merci olarak nitelendirdikleri gözlenmiştir.

➤ Kadına Dair

"Kadınları koşulsuz itaat etmesi gereken hizmetçiler gibi görülüyor. Kadın sürekli daha geri planda sunuluyor."

[Ömer\Erkek4; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 18:06]

"Yani bir çeşit dadı ve hizmetçi arası kadını bir çerçeveye koymuş bir aile."

[Ömer\Kadın4; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 18:30]

"Klasik cümle, kan kusup kızcılık şerbeti içtim diyen biraz pasif agresif kadınlar var."

[Kızıcılık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:32]

"Kadın, otoriteye ayak uyduran, kabul eden, sorgulamaması gereken, biat eden"

[Kızıcılık Şerbeti\Kadın5; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:23]

"Kadın erkeğin dediğini yapar"

[Kızıcılık Şerbeti\Erkek2; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:22]

➤ Erkeğe Dair

"Yani ataerkil bir toplum aslında, son sözü hep erkek söylüyor."

[Kızıcılık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:31]

"Erkek, evi yöneten, otorite sahibi, erkeğin her dediği olacak"

[Kızıcılık Şerbeti\Kadın5; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:23]

"Erkek annesine, babasına, karısına ve çocuklarına sahip çıkacak."

[Kızıcılık Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:16]

"Eve para getirecekler bakımı sağlayacaklar"

[Kızıcılık Şerbeti\Kadın3; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:26]

3.3.1.3. Muhafazakâr Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Yüklediği Roller

Ele alınan dizilerde yer alan “Ünal” ve “Ademoğlu” ailelerinin üyelerinin kadınlara ve erkeklerle attığı ev içi ve ev dışı roller katılımcılara sorulmuştur. Yine bu iki başlık altında katılımcıların ilgili ailelerin değer yargıları doğrultusunda kadına ve erkeğe yükledikleri rollere bakıldığında kamusal ve özel alandaki yer alış biçimleri ön plana çıkmıştır. Kadınlardan beklenen roller evinin düzenini sağlaması ön plana çıkarken, erkeklerde ise ön plana çıkan en ilginç başlık akşam yemeğinde sofraya oturması beklentisi cevabı olmuştur.

➤ Kadına Dair

"Tek önemli bir şey var, aile kavramı evet ama bunu korumak için her şey yapılabilir, genelde bu rolü kadınlar üstlenmektedir. Hani kol kırılır yen içinde kalır dedikleri şeyi hayat felsefesi haline getirmişler."

[Kızılıçık Şerbeti\Erkek4; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:18]

"Doğuracak, anne olacak başka hiçbir görevi olmayacak"

[Kızılıçık Şerbeti\Kadın3; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:26]

"Kocasına saygı gösterecek, kocasının dediğinden dışarı çıkmayacak."

[Kızılıçık Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:13]

"Çocuklarına bakacak, yemek yapacak, kocasına bakacak, kocasının ailesine bakacak, hastasına bakacak"

[Ömer\Kadın3; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 18:29]

"Günün sonunda bir kadına yaraşır şekilde davranmalı. O yaraşır şekilde de şu demek; geç vakitte dışarı çıkmaması lazım, orada burada erkeklerle görünmemesi lazım, toplumdaki tepki çekecek herhangi bir şey yapmaması lazım, ailesini utandıracak bir şey yapmaması lazım, dine aykırı davranmaması lazım ve kesinlikle sadık olması lazım."

[Ömer\Erkek1; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 17:15]

➤ Erkeğe Dair

"Erkekler ise çalışıp evine ekmek getirecek"

[Ömer\Kadın2; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 18:28]

"Beraber sofraya oturuyorlar, işte erkek olmadan sofranın bile anlamı yok, erkeklerle beraber yemeğe başlanıyor."

[Kızılıcak Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:31]

"Erkek eve para getirsin, sofraya otursun bu tip ailelerin dizide de böyle başka bir derdi yok."

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek3; Pozisyon: 15 - 15; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:20]

3.3.1.4. Seküler Ailenin Kadınlara ve Erkeklere Bakış Açısı

Ele alınan dizilerden yalnızca "Kızılıcak Şerbeti" dizisinde seküler bir yapıda ailenin varlığından söz edilebilir. Bu bağlamda "Kızılıcak Şerbeti" dizisinde yer alan "Arslan" ailesinin üyelerinin kadınlara ve erkeklere bakış açıları katılımcılara sorulmuştur. Bu soru kadınlara ve erkeklere dair bakış açıları olarak iki başlık altında toplanmıştır. Bu iki başlık altında katılımcıların ilgili ailenin bakış açılarında kadını ayakları üzerinde duran, eğitilmiş ve kendini yetiştiren konuma koyduğunu, erkeği ise kadını destekleyen ve açık görüşlü olan bir yapıda değerlendirdiğine dair cevaplar alınmıştır.

➤ Kadına Dair

"Kadınlar eğitilmiş ve kendilerini sürekli geliştirmeye açık yapıdadır."

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:58]

"Bu aile hem toplumu aslında çok iyi etkileyecek özellikleri yansıtıyor hem de kadınların yapamaz dediği her şeyi yapabileceğini gösteriyor."

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek3; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:51]

"Kadının eğitimini tamamlamış olması gerekiyor, burada eğitim çok önemli."

[Kızılılık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:38]

"Kadın özgür bir şekilde istediği eğitimi almalı"

[Kızılılık Şerbeti\Kadın5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:08]

"Kadınlar bağımsız bir birey olarak yaşamlarını sürdürüyorlar"

[Kızılılık Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:53]

➤ Erkeğe Dair

"At gözlüğü takan erkeklerden haz etmiyorlar."

[Kızılılık Şerbeti\Erkek1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:47]

"Erkek açık görüşlü olmalı. Alev'in cinsel hayatı vardı ve bunu en yakın erkek arkadaşıyla konuşabiliyordu"

[Kızılılık Şerbeti\Erkek4; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:53]

"Hayatına ve fikirlerine saygı duymalı aksi kabul edilemez"

[Kızılılık Şerbeti\Kadın5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:08]

"Kadını her zaman destekleyen, kadının arkasında olan"

[Kızılılık Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:39]

3.3.1.5. Seküler Ailenin Kadınlara ve Erkeklere Yüklediği Roller

Ele alınan dizilerden yalnızca "Kızılılık Şerbeti" dizisinde seküler bir yapıda ailenin varlığından söz edilebilir. Bu bağlamda "Kızılılık Şerbeti" dizisinde yer alan "Arslan" ailesinin üyelerinin kadınlara ve erkeklere bakış açıları katılımcılara sorulmuştur. Seküler ailenin değer yargıları doğrultusunda kadına ve erkeğe yükledikleri rollere bakıldığında kamusal ve özel alandaki yer alış biçimleri ön plana çıkmıştır. Kadınların kamusal alanda yer adlıkları ve çocuklarına iyi bir anne olmasının dışında örnek bir anne olması yönünde verilen ortak cevaplar dikkat çeken cevaplar arasındadır.

Erkeği ev içerisinde sorumluluk paylaşan bir yapıda olması gerektiğine dair cevaplar karşımıza çıkmıştır.

➤ **Kadına Dair**

"Kariyer sahibi olmalı"

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek2; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:50]

"Kariyer sahibi olmaları onlar için çok önemli"

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:00]

"Kadın evli olsa bile çalışmalı"

[Kızılıcak Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:38]

"Çocuklarına örnek anne modeli olmaya çalışarak onların kendilerini geliştirmeleri için teşvik amaçlayarak davranıyorlar."

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:00]

"Çocuklarına rol model olmalı"

[Kızılıcak Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:05]

"Kızlarına örnek anne olmalı"

[Kızılıcak Şerbeti\Kadın4; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:51]

➤ **Erkeğe Dair**

"Hayatın yüklerini kadın ile beraber paylaşmalı"

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek2; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:49]

"Zaten toplumumuzda var olan baskılara ve ötekileştirmelere karşı yanlarında olup onlara destek olmasını bekliyorlar"

[Kızılıcak Şerbeti\Erkek5; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 14:00]

"Eşinin yükünü paylaşan"

[Kızılıcak Şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:40]

"Erkek denge unsuru olarak görülyüyor ama olacaksa da hayatı paylaşan bir yapıda olması gerekiyor."

[Kızılıık şerbeti\Kadın2; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:41]

"Evin geçimine yardımcı olmalı"

[Kızılıık şerbeti\Erkek2; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:49]

"Ekonomik gücü olan"

[Kızılıık şerbeti\Kadın1; Pozisyon: 16 - 16; Oluşturan: Esra Berk; 30.05.2024 13:40]

Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler neticesinde “Kızılıık şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde sunulan kadın ve erkek temsillerinin toplumsal cinsiyet kalıplarıyla örtüştüğü ve Türk toplumunda yer alan kadın ve erkek temsillerini neredeyse birebir yansıttığı görülmüştür.

Her iki dizisinde izleyicisinin büyük bir çoğunluğu toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmekten ziyade şekillendirdiğı görüşünde bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretiyor cevabında öne çıkan başlıklar; “kadın dışarda gülmez”, “kadın çalışmaz”, “kadın konuşmaz”, “kadın evine sadık kalır”, “ocuklarına bakar”, “yemek yapar” erkek ise, “yükümlülüğü daha az”, “hesap vermeyen”, “son sözü söyleyen” şeklinde dir. Yeniden üretildiğini düşündükleri rollere bakıldığında erkek hegemonyasında bir toplumun yeniden yaratıldığı ve topluma var olanı “olması gereken bu” mesajıyla sunduğu görülmektedir.

İzleyiciler dizide yapılan ayrımcılıkların büyük bir çoğunluğunun kadın – erkek farkından olduğunu yani tamamen toplumsal cinsiyetle bağlantılı olduğunu belirtse de kardeşler arası yapılan ayrımcılıkların kadın – erkek fark etmeksizin yapıldığı görüşündedirler. Kardeşler arası yapılan ayrımcılıklar tamamen bir konuda diğerinin daha başarılı olmasından dolayı yapılmaktadır.

Görüşmeye katılan izleyicilerin ötekileştirme ve yapılan baskılar hakkında yaptıkları yorumlar oldukça dikkat çekicidir. Bunun sebebi “Kızılıık şerbeti” dizisinde yer alan Mustafa karakterine ötekileştirme ve baskı yapılması neredeyse her cevapta

varken Mustafa'nın bir benzeri olan "Ömer" dizisindeki Şükran karakterine ötekileştirme ve baskı yapıldığını kimse dile getirmemiştir. Yapılan ötekileştirmelerin ve baskıların büyük bir çoğunluğunun stereotipleşmiş rollere uymadıkları, görüş ayrılıkları yaşadıkları, aile beklentilerini karşılayamadıkları ve istedikleri işi yapmaya çalıştıkları için olduğu katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda tespit edilmiştir.

Dizilerdeki karakterler izleyiciler tarafından, toplumsal cinsiyet bağlamında kadına ve erkeğe biçilen rollerin kadınların ve erkeklerin üzerlerinde ciddi baskılar hissetmelerine neden olduğu ve sürekli uymaları gereken kuralların dışına çıktıklarında olumsuz durumlarla karşılaştıkları yönünde değerlendirilmiştir. Katılımcılar, toplumsal cinsiyet bağlamında kadını ve erkeği değerlendirirken atfedilen rollerin görüş ayrılıklarına göre şekillendiğinin de altını çizmişlerdir. Çalışma kapsamında dizi içerisindeki muhafazakâr ve seküler ailelerin kadına ve erkeğe bakış açısının ve kamusal alanda ve özel alanda ne şekilde konumlandıkları tematik analiz kapsamında yapılan kodlamalarla ortaya konmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler neticesinde bu tez çalışması kapsamında cevap aranan tüm araştırma soruları yanıt bulmuştur. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin medyanın topluma ekmek istenilen davranış ve tutumlar çerçevesinde karakterler yarattığı ve stereotipleşmiş temsilleri sunduğu anlaşılmıştır.

SONUÇ

Medyanın bireyler üzerinde ve doğal olarak toplum üzerinde yoğun bir etkisi olduğundan çalışmanın hemen hemen her bölümünde bahsedilmiştir. Toplumsal cinsiyet özelinde televizyonda sunulan erkek ve kadın temsilleri izleyicilerin ileriki yaşamlarında bir kadından ve bir erkekten beklentilerini şekillendirdiği ve algılarını olumlu ve / veya olumsuz yönde etkilediği yapılan araştırma neticesinde ortaya konmuştur.

Çalışma kapsamında ele alınan her iki dizinin de karakterleri ve bu karakterlerin temsillerine bakıldığında kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna ve yeniden üretilmesine ve / veya şekillenmesine katkı sağladığı görülmüştür. Yani ana akım medyada yer alan programlardan biri olan dizilerde özellikle de prime –time ’da yayınlanan dizilerde sunulan karakter temsillerinin bireyler üzerinde ciddi etkileri olduğu anlaşılmıştır.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında bilinmesi gereken ve hala doğru anlaşılamayan çok ince bir çizgi vardır. Toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetle ilişkisi olmadığı ve tamamen yaşanan toplumun kültürü neticesinde ekilen tutum ve davranışlar olduğu ve o toplumsal yapı tarafından yüklenen bir takım sorumluluklar olduğunu ifade etmek mümkündür. Kadına ve erkeğe yüklenen bu sorumluluklar ve değer yargılar çocuğun anne rahmine düşmesiyle başlamaktadır. Çocuğun biyolojik cinsiyeti öğrenildiği an da kız çocuksa pembe rengine göre alışveriş yapılması, erkek çocuksa mavi rengine göre alışveriş yapılması en belirgin kodlardan bir tanesidir. Doğduğu andan itibaren bir kız çocuğuna uygun ve bir erkek çocuğuna uygun davranması yönünde söylemler ki bu uygunluk stereotipleşmiş rollerle bezenmiş yapıda mesajları içermesi demektir, bir kız çocuğunun ve erkek çocuğunun üzerinde yoğun baskılar yaratmasına neden olabilmektedir. Bu sorumluluklarla yüklenen bireyler hayatları boyunca öğretilen roller ve üzerlerine yüklenen sorumluluklar neticesinde yaşamak zorunda bırakılırlar. Bir erkek çocuğunun babasından onay alma çabası ve bir kız çocuğunun kendisini annesine beğendirme ve onayını alma çabası bu sorumluluklar yüzünden olmaktadır. Medyanın tüm bu kalıp yargıları pekiştirir nitelikte olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamında ele

alınan her iki dizide de ataerkil bir yapıda kadının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun davranması erkeğinde gücü elinde tutması beklenmektedir. Erkek çocukluktan itibaren vermesi gereken sınavlar neticesinde yoğun baskılara maruz kalmakta ve aslında bu baskılardan dolayı kadınlara baskı uygulamaktadır. Temelde yatan problemin bir erkeğin kadının üzerinde baskı kuramadığı baskı yüzünden erkeğin üzerinde toplum tarafından kurulan baskı olduğu da görülmektedir.

Sevmiş ve Sönmez'in (2014) ayrı ayrı çalışmalarına konu edindikleri "Huzur Sokağı" dizisiyle bu çalışmanın örneklemini olan diziler konuları ve sonuçları itibarıyla benzerlik göstermektedir. Türkiye'de yaşanan toplumsal cinsiyet ayrımının 2014'ten bu yana medya aracılığıyla pekiştirilmeye devam ettiği bu çalışma neticesinde tekrar ortaya konmuştur. Tıpkı 2014 senesinde çekilen dizide olduğu gibi ataerkil yapıda ki kodlar bu çalışmanın örneklemini olan her iki dizi içerisinde de işlenmiştir. Fakat 2014 senesinden bu yana değişiklik gösteren durum ise çatışmaların aktarılma şeklidir. Medya muhafazakâr kimlikle seküler kimlik arasında ki çatışmaları olduğu gibi hatta belki de zaman zaman negatif yönde aktarırken günümüzde bunu yapıcı olma yönünde mesajlarla işlemektedir. Bu durumu Doğan (2023) çalışmasında, medyanın kimlikler arasındaki farklılıkları birbirleri içerisinde uyum ve bütünleşme bağlamında yansıttığında toplumsal yaşamda da pozitif etki yarattığını görmüştür. Bu çalışma kapsamında da her ne kadar farklı görüşlere de sahip olsalar veya birbirleri arasında her ne kadar bir geçişin söz konusu olamayacağını da vurgulasalar, gerektiğinde birbirlerine destek olabileceklerini ve bir birliği sağlayabilecekleri de açıkça görülmekte ve bu mesajlar işlenmektedir.

Çalışmanın bugüne kadar yapılan çalışmalardan ayrıştığı en önemli nokta hem kadının hem de erkeğin medyada yansıma ve yansımaların yaşamlarına ne gibi etkileri olduğunu anlama çabasına yönelik oluşudur. Bugüne kadar yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun medyada sunulan kadın temsilleri üzerine olduğu görülmüştür ve kadını ele alırken erkeğinde incelenmesi gerektiği ikisinin bir arada ele alındığında toplumsal açıdan etkilerinin doğru değerlendirme yapılabileceği anlaşılmıştır.

Yarı – yapılandırılmış görüşmelere gönüllü katılan izleyicilerin yorumları, ana akım medyada yer alan programların toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına

nasıl etki ettiğini yansıtmaktadır. Sorulan sorulara verilen cevaplara bakıldığında toplumun stereotipleşmiş kadınlık ve erkeklik rollerini yeniden ürettiği saptanmıştır.

Bu tez çalışmasının sonucunda, “Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizilerinde yansıtılan kadın ve erkek karakterlerin toplumsal cinsiyet özelinde temsillerinin kültürel göstergeler ve ekme kuramı çerçevesinde bakıldığında topluma; bir kadından fedakâr bir anne, erkeğin sözünü dinleyen bir eş ve evini çekip çeviren bir yapıda olması gerektiğinin beklendiği görülmektedir. Kadının, muhafazakâr bir yapının içerisindeyse kamusal alandan ziyade özel alanda yer edinebildiği fakat seküler bir yapının içerisindeyse kamusal alanda yer bulabildiği ve ayakları üzerinde duran bir yapıda yansıtıldığı görülmüştür. Bu çerçevede bakıldığında bir erkekten de, evi geçindirmesi, ailesini koruması ve güçlü olması beklenmektedir. Erkeklerin ataerkil yapının gerektirdiği rollere uygun şekilde sunulduğu görülmüştür ve bu yapıya uymayan bir erkeğin ne denli ötekileştirmelere maruz bırakıldığı ve yok sayıldığı dikkat çeken sonuçlar arasında yer almaktadır.

“Kızılılık Şerbeti” ve “Ömer” dizisindeki sunulan kadın ve erkek temsillerinin toplumsal cinsiyet özelinde değerlendirildiğinde toplumun tutum ve inançlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Ana akım medyada yer alan programların toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına ciddi oranda etki ettiği yapılan incelemeler sonucu ortaya konmuştur.

Televizyon dizilerinin popülerliğini tüm platformlara rağmen koruyor ve farklı demografik özelliklere sahip kişiler tarafından izleniyor olması önemli bir veridir. Sunulan bu temsillerin izleyiciler üzerindeki etkilerine bakıldığı zaman hem dizi yapımcıları ve senaristler hem de medyada sunulan kadın ve erkek temsillerinin rollerin şekillenmesinde ne gibi etkileri olduğunu incelemek isteyen araştırmacılar için sektörel ve akademik çerçevede yol gösterici bir nitelik taşımaktadır. Araştırmanın karakter analiziyle sınırlı kalmayıp yapılan görüşmelerle nitel veriler ortaya koyması bu alanda yapılacak çalışmalara fikir vermektedir. Yapılması planlanan diğer Türk dizilerinde sunulan karakterlerin toplumsal cinsiyet özelinde temsili çalışmalarında sadece kadını ele

almamaları aynı zamanda erkeği de ele alarak inceleme yapmaları, medyanın kadının ve erkeğin yaşamına etkilerinin anlaşılabilmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akçalı, E., & Inceoğlu, İ. (2020). Kadınlık ve erkekliğin değişmeyen halleri: Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet. *Fe Dergi*, 12(2), 161-173.
- Akın, P. D., & Demirel, S. (2003). Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. *C.Ü Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 73-82.
- Aktaş, G. (2020). Toplumsal cinsiyet rollerinin televizyon dizilerine yansımaları üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 1(1), 1-12.
- Aydın, S. (2012, Eylül 10). İdeoloji kokan Huzur Sokağı. İstanbul: Önce Vatan Gazetesi.
- Aydınalp, E. B. (2020). Varoluşçu özgürlük bağlamında kadın: Simone de Beauvoir ve ikinci cinsiyet. *Litera: Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 30(2), 465-488.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye'de erkeklik inşasının bedensel ve toplumsal aşamaları* (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.
- Beauvoir, S. D. (2022). *İkinci cinsiyet 1.cilt: Olgular ve efsaneler*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Beauvoir, S. D. (2022). *İkinci cinsiyet 2.cilt: Yaşanmış deneyim*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Beneton, P. (2011). *Muhafazakarlık*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beylur, S. (2022). Muhafazakar düşünce ve sosyal değişim. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1205-1217.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 108-114.
- Boratav, H. B., Fişek, G. O., & Ziya, H. E. (2018). *Erkekliğin Türkiye halleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Butler, J. (1990). *Cinsiyet belası: Feminizm ve kimliğin alüst edilmesi*. Metis Yayınları
- Ceylan, T. (2011). Toplumsal sistem analizlerinde toplumsal statü ve rol. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 89-104.
- Cumhuriyet. (2023). Show TV RTÜK kararını duyurdu: Kızılıcak Şerbeti dizisi neden yayınlanmadı? Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/show-tv-rtuk-kararini-duyurdu-kizilcik-serbeti-dizisi-neden-yayinlanmadi-2071743>
- Cumhuriyet. (2023). Yayını durdurulmuştu: Kızılıcak Şerbeti için karar verildi, Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yasam/yayini-durdurulmustu-kizilcik-serbeti-icin-karar-verildi-2075292>
- Çaha, Ö. (2006). Muhafazakar düşüncede toplum. *Liberal Düşünce Dergisi*, 34, 15-24.
- Çelik, C. (2017). Sekülerleşmenin kuramsal sosyolojik serüveni. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 28(3), 209-23.
- Doğan, M. M. (2023). Boş zaman etkinliği olarak geleneksel medyada muhafazakar kimlikler: "Ömer" ve "Kızılıcak Şerbeti" dizisi üzerine bir inceleme. *GSI Journals*, 6(2), 415-427.
- Dökmen, Z. Y. (2015). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ecevit, P. D. (2021, Mart). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları. *Türkiye’de katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi projesi faz II*. Ankara, Türkiye: Ceid Yayınları.
- Eğilmez, M. (2020). Dikotomi kavramı üzerine. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 153, 4-6.
- Erdoğan, M., & Vatandaş, C. (2020). Bireysel ve toplumsal dışlanma pratiği: Önyargı ve ayrımcılık. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi (JOHASS)*, 3(1), 474-485.
- Güldü, Ö., & Kart, M. E. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(03), 97-116.

- HaberTürk. (2023). Ömer dizisi gerçek hikaye mi? Ömer dizisi uyarlama mı, hangi yapımdan uyarlandı?, Erişim adresi: <https://www.haberturk.com/omer-dizisi-gercek-hikaye-mi-omer-dizisi-uyarlama-mi-hangi-yapimdan-uyarlandi-3554533-magazin/3>
- İnceoğlu, D., & Akçalı, Y. (2018). Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği araştırması. Erişim adresi: <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/9943-televizyon-dizilerinde-toplumsal-cinsiyet-esitligi-arastirmasi>
- Lips, H. M. (2020). *Toplumsal cinsiyet temel bilgiler*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Marangoz, A. Ö., & Uluç, N. (2021). Sekülerizm'in kavramsal, kuramsal ve tarihsel gelişimi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 335-345.
- Nahya, Z. N. (2011). İmgeler ve ötekileştirme: Cadılar, yerliler, avrupalılar. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 27-38.
- Özden, M. (2016). Sekülerliğin tarihi serüveni. *JOMELIPS*, 1(2), 60-81.
- Özensel, E. (2020). Farklılıkların bir arada yaşamasında bir sorun alanı olarak ötekinin ötekileştirilmesi. *SEFAD*, 43, 369-378.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). Çağdaş feminist kuram. *Sosyoloji kuramları* (s. 457). içinde Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Sağlam, T. Ç., & Yaşar, M. (2017). Teoride, pratikte ve araştırmalarda öteki ve ötekileştirme. *Turkish Studies*, 12(3), 135-154.
- Saygılıgil, F. (2016). *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Ankara: dipnot yayınları.
- Selek, P. (2021). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevmiş, O. E. (2014, Mart). *Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet açısından kadının sunumu: Huzur Sokağı dizisi kadın karakterleri* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi

- Show TV. (2023). Kızılılık Şerbeti, Erişim adresi: <https://www.showtv.com.tr/dizi/tanitim/kizilcik-serbeti/2875>
- Sönmez, M. F. (2014). Televizyon dizilerinde dindarlığın temsili: "Huzur Sokağı" dizisi üzerinden bir inceleme. *Atatürk İletişim Dergisi*, 7, 113 - 125.
- Star TV. (2023). Ömer dizisinin oyuncular ve konusu, Erişim adresi: <https://www.startv.com.tr/dizi/omer/oyuncular>
- Şener, G., Çavuşoğlu, Ç., & Irklı, H. İ. (2016). Medya ve toplumsal cinsiyet. F. Saygılıgil içinde, *Toplumsal cinsiyet tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Turan, H. (2019). *Televizyon dizilerinde kadın temsili* (Yüksek lisans tezi). Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Türköz, Ş., & Türköz, E. N. (2022). Türkiye'de muhafazakarlık algısı üzerine bir araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1135-1148.
- Ünür, A. E. (2013). Türk televizyon dizilerinde toplumsal kimliklerin temsili. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2, 32-42.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56.
- Yaylagül, L. (2018). *Kitle iletişim kuramları egemen ve eleştirel yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım, S. (2021). Ayrımcılık temelli dışlanma: Türkiye'de çalışma hayatında kadınlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2, 321-346.
- Zariç, M. (2010). Ötekileştirme'den bütünleşme'ye Hüseyin Su öyküleri. *YYU Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 5-20.

EKLER

Ek – 1: Onam Formu

Ek-2 Katılımcı Bilgi ve Onam Formu

Sayın Katılımcı, Katıldığınız bu çalışma bilimsel nitelikte bir araştırma olup konusu, *“Türk Dizilerinde Kadın Ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: “Kızılık Şerbeti” Ve “Ömer” Dizileri Örneği*’dir. Bu araştırma, Doğu Üniversitesi İletişim Bilimleri bölümü öğrencisi Esra Berk’in Tez çalışmasına ait akademik araştırmasını kapsamaktadır.

Bu çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ve çalışmanın herhangi bir aşamasında, hiçbir cezaya/yaptırıma maruz kalmaksızın, çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacak ve sizden de hiçbir ücret talep edilmeyecektir. Mülakat sorularını yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelmektedir. Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için araştırmacı Esra Berk’e başvurabilir, numaralı cep telefonlarından erişebilirsiniz.

Araştırmanın bilgilendirilmiş gönüllü olur formundaki tüm açıklamaları okudum/sözlü olarak dinledim. Bana yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı-Soyadı İmzası Tarih:

Araştırma hakkındaki yukarıdaki ve istenen diğer bilgiler katılımcıya tarafımdan açıklanmış ve yazılı onamını alınmıştır.

Araştırmacının (Adı-Soyadı) İmzası Tarih:

Esra BERK

03/05/2024

Ek – 2: Kızılıık Şerbeti Dizisine Ait Mülakat Soruları

Değerli Katılımcı;

Aşağıda Doğuş Üniversitesi Doç. Dr. Öğretim Üyesi Sn. Burcu GÜMÜŞ danışmanlığında gerçekleştirilmekte olan tez çalışmam için hazırlanmış, Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: “Kızılıık Şerbeti” ve “Ömer” Dizileri Örneği için çeşitli sorular yer almaktadır. Görüşme esnasında toplanan veriler, kişisel olarak değil isim verilmeden değerlendirilecektir. Lütfen, görüşmede yer alan her bir ifadeye belirtilen kriterler doğrultusunda gerçek durumu yansıtır şekilde ve içtenlikle yanıt veriniz. Göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Esra BERK

YARI – YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU

KIZILCIK ŞERBETİ DİZİSİ İÇİN;

ISINMA / DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz nedir?
2. Kaç yaşındasınız?
3. Hangi okul / bölüm mezununuz?
4. Nerede yaşıyorsunuz?
5. Mesleğiniz nedir?
6. Siyasi görüşünüz nedir?

GÖRÜŞME SORULARI

7. Kızılıık Şerbeti dizisinin birinci sezonu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Kızılıık Şerbeti dizisinin birinci sezonuna ait aklınızda kalan bölüm ya da sizi etkileyen bir sahne var mı? Neden?
9. Kızılıık Şerbeti dizisinde kadın ve erkek karakterler nasıl sunulmaktadır?
10. Sunulan kadın ve erkek temsilleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Kızılıık Şerbeti dizisinin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesi / şekillendirmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Toplumsal rolleri özelinde sizce bir ayrımcılıktan söz etmek mümkün mü?
 - Toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadın ve / veya erkek karakterlere ötekileştirme yapıldığını düşünüyor musunuz, açıklar mısınız?
 - Toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönünde baskı yapıldığını düşünüyor musunuz, lütfen açıklar mısınız?
11. Kızılıık Şerbeti dizisinde Ünal ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?
12. Kızılıık Şerbeti dizisinde Arslan ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ek –3: Ömer Dizisine Ait Mülakat Soruları

Değerli Katılımcı;

Aşağıda Doğu Üniversitesi Doç. Dr. Öğretim Üyesi Sn. Burcu GÜMÜŞ danışmanlığında gerçekleştirilmekte olan tez çalışmam için hazırlanmış, Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: “Kızılıcak Şerbeti” ve “Ömer” Dizileri Örneği için çeşitli sorular yer almaktadır. Görüşme esnasında toplanan veriler, kişisel olarak değil isim verilmeden değerlendirilecektir. Lütfen, görüşmede yer alan her bir ifadeye belirtilen kriterler doğrultusunda gerçek durumu yansıtır şekilde ve içtenlikle yanıt veriniz. Göstermiş olduğunuz ilgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Esra BERK

YARI – YAPILANDIRILMIŞ DERİNLEMESİNE MÜLAKAT FORMU

ÖMER DİZİSİ İÇİN;

İSİNMA / DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz nedir?
2. Kaç yaşındasınız?
3. Hangi okul / bölüm mezununuz?
4. Nerede yaşıyorsunuz?
5. Mesleğiniz nedir?
6. Siyasi görüşünüz nedir?

GÖRÜŞME SORULARI

7. Ömer dizisinin birinci sezonu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Ömer dizisinin birinci sezonuna ait aklınızda kalan bölüm ya da sizi etkileyen bir sahne var mı? Neden?
9. Ömer dizisinde kadın ve erkek karakterler nasıl sunulmaktadır?
10. Sunulan kadın ve erkek temsilleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Ömer dizisinin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesi / şekillendirmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Toplumsal rolleri özelinde sizce bir ayrımcılıktan söz etmek mümkün mü?
 - Toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadın ve / veya erkek karakterlere ötekileştirme yapıldığını düşünüyor musunuz, açıklar mısınız?
 - Toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönünde baskı yapıldığını düşünüyor musunuz, lütfen açıklar mısınız?
11. Ömer dizisinde Ademoğlu ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ek – 4: Kızılılık Şerbeti Dizisinin Tematik Analizine Ait Kodlama Frekansları

MAXQDA 2020

30.05.2024

Kod Sistemi

Kod Sistemi	Frekans
Kod Sistemi	141
Sunulan Kadın ve Erkek Karakterlerin Algılanışı	56
Türk Toplumuyla Örtüşmesi	10
Toplumla Örtüşüyor	8
Toplumla Örtüşmüyor	2
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretmesi / Şekillendirmesi	15
Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretiyor	2
Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretmiyor	2
Cinsiyet Rollerini Şekillendiriyor	10
Cinsiyet Rollerini Yeniden Şekillendirmiyor	1
Ayrımcılık Yapılması	10
Kadın - Erkek Eşitsizliği Üzerinden	7
Kardeşler Arası	3
Ötekileştirme Yapılması	9
Görüş Ayrılıkları Nedenli	3
Kılık Kıyafet	3
Stereotipleşmiş Rollere Uymadığı İçin	3
Baskı Yapılması	12
Aile Beklentilerini Karşılamaya Yönelik	7
Evlilik	1
Meslek Seçimi	4
Muhafazakar Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Bakış Açısı	25
Kadına Dair	12
Pasif	5
Evde Oturan	5
Bakım Sağlayan	2
Erkeğe Dair	13
Karar Veren	5
Geçindiren	5
Koruyucu	3
Muhafazakar Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Yüklediği Roller	18

Kadına Dair	12
Atfedilen Ev İçindeki Roller	9
Evin Düzenini Sağlaması	5
İyi Bir Anne Olması	4
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	3
İş Hayatında Olmaması	1
Evine Sadık Kalması	2
Erkeğe Dair	6
Atfedilen Ev İçindeki Roller	3
Sofraya Oturması	3
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	3
İş Hayatında Olması	3
Seküler Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Bakış Açısı	22
Kadına Dair	14
Eğitimli, Kendini Yetiştirmiş Olması	5
Ayakları Üzerinde Duran	9
Erkeğe Dair	8
Açık Görüşlü	4
Destekçi	4
Seküler Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Yükllediği Roller	20
Kadına Dair	12
Atfedilen Ev İçindeki Roller	5
Evin Düzenini Sağlaması	2
Örnek Bir Anne Olması	3
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	7
İş Hayatında Olması	7
Erkeğe Dair	8
Atfedilen Ev İçindeki Roller	5
Sorumluluk Paylaşan	5
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	3
İş Hayatında Olması	3

Ek – 5: Ömer Dizisinin Tematik Analizine Ait Kodlama Frekansları

MAXQDA 2020

30.05.2024

Kod Sistemi

Kod Sistemi	Frekans
Kod Sistemi	120
Sunulan Kadın ve Erkek Karakterlerin Algılanışı	70
Türk Toplumuyla Örtüşmesi	10
Toplumla Örtüşüyor	8
Toplumla Örtüşmüyor	2
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretmesi / Şekillendirmesi	13
Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretiyor	2
Cinsiyet Rollerini Yeniden Üretmiyor	2
Cinsiyet Rollerini Şekillendiriyor	8
Cinsiyet Rollerini Yeniden Şekillendirmiyor	1
Ayrımcılık Yapılması	18
Kadın - Erkek Eşitsizliği Üzerinden	9
Kardeşler Arası	9
Ötekileştirme Yapılması	12
Görüş Ayrılıkları Nedenli	9
Kılık Kıyafet	1
Stereotipleşmiş Rollere Uymadığı İçin	2
Baskı Yapılması	17
Aile Beklentilerini Karşılamaya Yönelik	11
Evlilik	3
Meslek Seçimi	3
Muhafazakar Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Bakış Açısı	33
Kadına Dair	21
Pasif	3
Evde Oturan	7
Bakım Sağlayan	11
Erkeğe Dair	12
Karar Veren	2
Geçindiren	8
Koruyucu	2
Muhafazakar Ailenin Kadınlara ve Erkeklerle Yüklendiği Roller	17

MAXQDA 2020

30.05.2024

Kadına Dair	10
Atfedilen Ev İçindeki Roller	4
Evin Düzenini Sağlaması	4
İyi Bir Anne Olması	0
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	6
İş Hayatında Olmaması	4
Evine Sadık Kalması	2
Erkeğe Dair	7
Atfedilen Ev İçindeki Roller	0
Atfedilen Ev Dışındaki Roller	7
İş Hayatında Olması	7

Ek – 6: Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 31.05.2024-63096

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ Etik Kurulu

Sayı : E-42435178-050.04-63096
Konu : Esra Berk'in Etik Kurul Raporu Hk.

31.05.2024

REKTÖRLÜK MAKAMINA

Etik Kurulu'nun 20.05.2024 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu toplantıda, Esra BERK'in araştırması için yapmış olduğu başvuruyla ilgili almış olduğu kararı ekte bilgi ve onaylarınıza saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Mesut KUMRU
Kurul Başkanı

Ek:Esra BERK'in Etik Kurul Raporu (9 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : BS43D1FRHR Pin Kodu : 61182
Adres: Dudullu OSB Mah. Nato Yolu Cad. 265/1 Ümraniye İstanbul
Telefon: Tel: 444 79 97 Faks: 225 327 96 31
e-Posta: info@dogus.edu.tr Web: www.dogus.edu.tr
Kep Adresi: dogusuniversitesi@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/dogus-universitesi-ebys>

Bilgi için: Aynur ŞAFAK
Unvanı: Raportör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

20.05.2024

Doğuş Üniversitesi Rektörlüğüne,

İlgi: Esra BERK'in araştırması için Etik Kurul Başkanlığına yapılan 07.05.2024 tarihli başvuru.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esra BERK'in Doç. Dr. Burcu GÜMÜŞ danışmanlığı altında yürütülecek olan **"Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili "Kızılıcak Şerbeti" ve "Ömer" Dizileri Örneği"** başlıklı araştırması için yapacağı ankette kullanacağı soruların bilimsel araştırma etiği açısından **uygun olduğu** tespit edilerek ilişik rapor hazırlanmıştır.

Konuyu bilginize sunar, ilişik raporun araştırmacıya ulaştırılmak üzere Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne gönderilmesini saygı ile arz ederim.

Prof. Dr. Mesut KUMRU
Etik Kurul Başkanı

Eki: 1 adet Etik Kurul Raporu

20.05.2024

Sayı :2024/81
Konu : Etik Kurul izni

Esra BERK
Doğuş Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İletişim Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı

Doğuş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İletişim Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı çerçevesinde Doç. Dr. Burcu GÜMÜŞ danışmanlığı altında yürütülecek olan ***"Türk Dışlarında Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili "Kızılçak Şerbeti" ve "Ömer" Dizileri Örneği"*** başlıklı araştırmanız için yapacağınız ankete ait sorularla ilgili olarak Doğuş Üniversitesi Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvuru Etik Kurulunda incelenmiş ve bilimsel araştırma etiği açısından **uygun olduğuna** karar verilmiştir.

Bilgilerinizi rica ederiz.

Prof. Dr. Mesut KUMRU
Etik Kurul Başkanı
Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. Hamide ZAFER
Etik Kurul Üyesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Oktay VELİEV
Etik Kurul Üyesi
Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. Nüket SARACEL
Etik Kurul Üyesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Gülsün Pelin SARIOĞLU ERDOĞDU
Etik Kurul Üyesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi

Prof. Dr. Tank BAYKARA
Etik Kurul Üyesi
Mühendislik Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Aslı TELSEREN ÖMEROĞLU
Etik Kurul Üyesi
Fen Edebiyat Fakültesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.05.2024-62008

DOĞUŞ ÜNİVERSİTESİ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sayı : E-22716164-100-62303
Konu : Esra Berk'in Etik Kurul Başvurusu Hk.

07.05.2024

REKTÖRLÜK MAKAMINA

Enstitümüz İletişim Bilimleri Anabilim Dalı İletişim Bilimleri Tezli Yüksek Lisans Programı 202291040008 numaralı öğrencisi Esra BERK'in "Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili "Kızılıcak Şerbeti" ve "Ömer" Dizileri Örneği" başlıklı tezinin, araştırma sırasında yapmış olduğu güncel çalışmanın bilimsel araştırma etiği açısından uygunluğunun tespiti için etik kurul onayına sunulması hususunda bilgilerinize saygılarımla arz ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yekta KAYMAN
Müdür

Ek:Başvuru evrakları

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSD3D0P119 Pin Kodu :94622
Adres:Dudullu OSB Mah. Nato Yolu Cad. 265/1 Ümraniye İstanbul
Telefon:Tel: 444 79 97 Faks:0216 327 96 31
e-Posta:info@dogus.edu.tr Web:www.dogus.edu.tr
Kep Adresi: dogusuniversitesi@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/dogus-universitesi-ebys>

Bilgi için: Selin UNAL
Unvanı: Enstitü Sekreteri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

03.05.2024

Doğuş Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığına;

Türk Dizilerinde Kadın Ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: "Kızılçık Şerbeti" Ve "Ömer" Dizileri Örneği, isimli yüksek lisans tez araştırmamın içeriğinin ve ekte verilmiş olan belgelerin etik olarak uygunluğunun tarafınızdan değerlendirilmesi için gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

Esra BERK

A. ETİK KURUL ONAYI TARAMA FORMU

TEKLİF EDİLEN ARAŞTIRMA	EVET	HAYIR
Çocukları içermekte midir?		X
Hastalara zarar verebilecek (invaziv) bir teknik içermekte midir?		X
Muvafakat veremeyecek kişileri içermekte midir?		X
Sağlıklı yetişkin bireyleri mi içermektedir?	X	
Hastaları içermekte midir?		X
İnsan genetik materyali içermekte midir?		X
İnsan biyolojik örnekleri içermekte midir?		X
İnsandan veri toplamayı içermekte midir?	X	
Genetik veya kişisel bilgilerin (sağlık, cinsel hayat tarzı, etnik kimlik, siyasi görüş, dini ya da felsefi kanaat, vb.) işlenmesini içermekte midir?	X	
İnsanların yerini belirlemeyi veya insanları gözlemlemeyi içermekte midir?		X

Yukarıdaki formda EVET işaretlenen her nokta hakkında etik gereklilikleri (zarar/yarar dengesi, gizliliğin korunması, hassas grupların – çocuk, zihinsel engelli kişiler, vb.- bilgilendirilmiş karar verme haklarının korunması gibi) yerine getirmek için önerilen yöntemler “Araştırmanın Metodu ve Prosedürü” başlığı altında detaylandırılmalıdır.¹

B. ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

- Projenin Adı:** *Türk Dizilerinde Kadın ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özetinde Temsili: “Kızılık Şerbeti” ve “Ömer” Dizileri Örneği* Yüksek Lisans Tezi
- Projenin Yürütücüsü:** Doç. Dr. Burcu Gümüş danışmanlığında, **yüksek lisans tez öğrencisi Esra Berk**
- Diğer Araştırmacılar -**
- Araştırmanın Amacı:**
Kızılık Şerbeti ve Ömer dizisinde yansıtılan kadın ve erkek temsillerin, toplumun tutum ve inançlarıyla ne denli örtüştüğünü ve kültürel göstergeler ve ekme kuramı bağlamında topluma nelerin ekildiğini tespit etmektir. Böylece ana akım medyada yer alan programların toplumun kemikleşmiş değerler üzerindeki algılarına nasıl etki ettiğini ya da etki edip etmediğine dair öngörü geliştirmektir.
- Araştırmanın Süresi:** 1 ay
- Destekleyen Kuruluş:** Bulunmamaktadır.
- Araştırmanın Metodu ve Prosedürü:**
Araştırmada nitel yöntem esas alınmaktadır. Bu doğrultuda veri toplama aracı olarak katılımcılara yüz yüze mülakat tekniği uygulanacak ve ses kayıtları izinleri dâhilinde alınacaktır. Sorular yoluyla kişisel bilgiler (kimlik ve şahsi bilgiler) istenmeyecek ve paylaşılacak tüm bilgiler sadece bilimsel veri olarak değerlendirilecektir. Nitel araştırmalar

Doç. Dr. Burcu Gümüş

Esra Berk

doğası gereği az örneklem veya küçük çalışma grupları ile yürütülür. Çünkü belirli bir aşamadan sonra görüşmeler kendini tekrar etmeye başlayacaktır. Bu doğrultuda tekrarlarla karşılaşıldığında görüşmeler sonlandırılacak ve gerekirse tekrar görüş talep edilerek detaylandırılacak ve doygunluğa ulaşılacaktır. Analiz aşamasında ise veriler "MAXQDA 2020 Programı" ile kodlanacak ve tematik analiz yapılacaktır.

C. TAMAMLAYICI BİLGİLER

1. **Gizlilik:** Katılımcıların kişisel verileri istenmemekte ve paylaşılan bilgiler yalnızca araştırmacılar tarafından bilimsel çalışmada kullanılmak adına toplanmaktadır.
2. **Deneklerin Katılımının Potansiyel Riskleri:** Risk bulunmamaktadır.
3. **Deneklerin Katılımının Potansiyel Yararları:** Katılımcılara kendini ifade etme imkânı sunulması ve bu sayede veri oluşturulmasında katılımcıların sorulara yanıt vermesinin sağlanması

D. KAYNAKÇA: Aşağıda belirtilen kaynak içerisindeki yönergeler göz önünde bulundurularak, sorular tez öğrencisi tarafından yazılmıştır. Yarı- yapılandırılmış derinlemesine mülakat yöntemi ve tematik analiz ile yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Soruların esinlendirildiği ya da dolaylı alıntı yapıldığı başka bir kaynak yoktur.

- Aşık, B. (2022). Televizyon İzleyicilerinin Pandemi Sürecinde İkincil Ekran Kullanımıyla Sosyal Etkileşime Dahil Olması: Survivor Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Yeni Medya ve İletişim Yönetimi Bilim Dalı.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2023). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Daşcı, Ç. (2024). Televizyon Dizilerinin Anlatı Yapısı ile Üretilen Şiddetin Estetiği: Üç Kız Kardeş Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.
- Kara, Y. (2022). Nitel Bir Araştırmanın Gösterdikleri: Türkiye’de LGBTQ+ Olmak. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 52, 399-415.

E. EK MATERYALLER

1. **Kullanılacak Ölçekler:** Bu çalışma kapsamında ölçek kullanılmayacaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmelerle katılımcılara açık uçlu soruların yöneltilmesi söz konusudur. Görüşmeler sırasında her iki dizi için de ayrı ayrı sorulması planlanan sorular aşağıdaki gibidir:

Doç. Dr. Burcu Gümüş

Esra Berk

KIZILCIK ŞERBETİ DİZİSİ İÇİN:
İSİNMA / DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz nedir?
2. Kaç yaşındasınız?
3. Hangi okul / bölüm mezunusunuz?
4. Nerede yaşıyorsunuz?
5. Mesleğiniz nedir?
6. Siyasi görüşünüz nedir?

GÖRÜŞME SORULARI

7. Kızılçık Şerbeti dizisinin birinci sezonu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Kızılçık Şerbeti dizisinin birinci sezonuna ait aklınızda kalan bölüm ya da sizi etkileyen bir sahne var mı? Neden?
9. Kızılçık Şerbeti dizisinde kadın ve erkek karakterler nasıl sunulmaktadır?
10. Sunulan kadın ve erkek temsilleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Kızılçık Şerbeti dizisinin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesi / şekillendirmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Toplumsal rolleri özelinde sizce bir ayrımcılıktan söz etmek mümkün mü?
 - Toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadın ve / veya erkek karakterlere ötekileştirme yapıldığını düşünüyor musunuz, açıklar mısınız?
 - Toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönünde baskı yapıldığını düşünüyor musunuz, lütfen açıklar mısınız?
11. Kızılçık Şerbeti dizisinde Ünal ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?
12. Kızılçık Şerbeti dizisinde Arslan ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?

ÖMER DİZİSİ İÇİN:
İSİNMA / DEMOGRAFİK SORULAR

1. Cinsiyetiniz nedir?
2. Kaç yaşındasınız?
3. Hangi okul / bölüm mezunusunuz?
4. Nerede yaşıyorsunuz?
5. Mesleğiniz nedir?
6. Siyasi görüşünüz nedir?

GÖRÜŞME SORULARI

7. Ömer dizisinin birinci sezonu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
8. Ömer dizisinin birinci sezonuna ait aklınızda kalan bölüm ya da sizi etkileyen bir sahne var mı? Neden?
9. Ömer dizisinde kadın ve erkek karakterler nasıl sunulmaktadır?
10. Sunulan kadın ve erkek temsilleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - Ömer dizisinin toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesi / şekillendirmesi ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
 - Toplumsal rolleri özelinde sizce bir ayrımcılıktan söz etmek mümkün mü?

Doç. Dr. Bureu Gümüş

Esra Berk

- Toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde kadın ve / veya erkek karakterlere ötekileştirme yapıldığını düşünüyor musunuz, açıklayınız?
- Toplumsal cinsiyet rollerine uyması yönünde baskı yapıldığını düşünüyor musunuz, lütfen açıklayınız?

11. Ömer dizisinde Ademoğlu ailesinin kadınlara ve erkeklere bakış açısı ve yüklediği roller hakkında ne düşünüyorsunuz?

2. **Katılımcı Bilgi ve Onam Formu:** Ekte yer almaktadır.
3. **Katılım Sonrası Bilgi Formu** (gerekirse)

¹Bu "Etik Kurul Onayı Tarama Formu" TÜBİTAK'ın 13 Ocak 2009'da yayınladığı duyuruya istinaden hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Burcu Gümüş

Esra Berk

Ek-2 Katılımcı Bilgi ve Onam Formu

Sayın Katılımcı, Katıldığınız bu çalışma bilimsel nitelikte bir araştırma olup konusu, : *Türk Dillerinde Kadın Ve Erkek Karakterlerin Toplumsal Cinsiyet Özelinde Temsili: "Kızılık Şerbeti" Ve "Ömer" Dizileri Örneği*'dir. Bu araştırma, Doğu Üniversitesi İletişim Bilimleri bölümü öğrencisi Esra Berk'in Tez çalışmasına ait akademik araştırmasını kapsamaktadır.

Bu çalışmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama ve çalışmanın herhangi bir aşamasında, hiçbir cezaya/yaptırıma maruz kalmaksızın, çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmada yer almanız nedeniyle size hiçbir ödeme yapılmayacak ve sizden de hiçbir ücret talep edilmeyecektir. Mülakat sorularını yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelmektedir. Araştırma hakkında daha fazla bilgi almak için araştırmacı Esra Berk'e başvurabilir, kendilerine numaralı cep telefonlarından erişebilirsiniz.

Araştırmanın bilgilendirilmiş gönüllü olur formundaki tüm açıklamaları okudum/sözlü olarak dinledim. Bana yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı-Soyadı İmzası Tarih:

Araştırma hakkındaki yukarıdaki ve istenen diğer bilgiler katılımcıya tarafından açıklanmış ve yazılı onamını alınmıştır.

Araştırmacının (Adı-Soyadı) İmzası Tarih:

Esra BERK

03/05/2024